

ఎందరో మహిళామణులు అందరికీ వందనాలు...

Like us to follow :

**MOHAN
PUBLICATIONS**
Rajamahendravaram

ఆధ్యాత్మిక జ్యోతిష, వాస్తు,
ఆరాగ్యాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్
మోహన్ పబ్లికేషన్స్
పేజ్ లైక్ చేయండి.

శ్రీసాయి జ్యోతిష కేంద్రం
ఆధ్యాత్మిక దైనిక వస్తువులు నిలయం
హైదరాబాద్. సెల్ : 9949621214

ఇది కావాలని అని ఎవరినీ అడగకు. అలా అడిగితే కొందరు ఎక్కువిస్తారు, కొందరు తక్కువిస్తారు. అప్పుడు నువ్వు ఎక్కువ ఇచ్చినవాళ్లను ఎక్కువ ప్రేమిస్తావు, తక్కువ ఇచ్చినవాళ్లను తక్కువ ప్రేమిస్తావు. అది ప్రేమ కాదు. పక్షపాతం లేకుండా ఉండేదే ప్రేమ.

- శారదాదేవి

ధరిత్రి మరువని పవిత్రమూర్తి

వేదకాలం నుంచి మన చరిత్రలో మహిళలది ప్రత్యేక స్థానం. ఎందరో భక్తురాళ్లు... మరెందరో కర్మయోగినులు... ఇంకెందరో జ్ఞానులు... కానీ, ఒకే మహిళ అటు భక్తురాలిగా, ఇటు కర్మయోగినిగా, మరొకవైపు జ్ఞానిగా జీవించిన దాఖలాలు తక్కువ. అలా జీవించి, తాను తరించి, తనను కొలిచినవారిని తరింపజేసిన మాతృమూర్తి నూరేళ్ళ పైచిలుకు క్రితం మన మధ్యనే భౌతికంగా నడయాడింది. ఆమె.. అమ్మ... దివ్యజనని... శారదాదేవి.

శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస దివ్యపత్ని, ప్రథమశిష్యురాలైన శారదాదేవిది ఒక విలక్షణ జీవితం. విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వం.

ఆమె వివాహిత... భర్తకు తగిన భార్యగా జీవించారు. కానీ, కన్యగానే జీవితం గడిపారు. కన్యగా జీవించినా, కొన్ని వేలమంది 'అమ్మా... అమ్మా' అని పిలిచే రీతిలో తల్లిలా మెలిగారు.

ఆమె గడిపింది - అసాధారణమైన కుటుంబ పరిస్థితుల మధ్య! కానీ, స్వామి వివేకానంద లాంటి సన్న్యాస చక్రవర్తులకి స్ఫూర్తిమంత్రమై, సమున్నత సన్న్యాస నిలయినిగా విలసిల్లారు. ఇలా పరస్పర భిన్నమైన అంశాలెన్నిటికో మేళవింపు - శ్రీశారదాదేవి సంపూర్ణ జీవితం. మాతృభావ విలసితమైన ఆమె సమస్త జీవనం!

శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస ఆధ్యాత్మిక జీవితంతో, మానవోద్ధరణకి ఆయనిచ్చిన సందేశంతో శారదాదేవిది విడదీయరాని సంబంధం. బెంగాల్ రాష్ట్రం బంకూరా జిల్లాలోని జయరామ్ బాటి గ్రామంలో సంప్రదాయ పేద బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో 1853 డిసెంబర్ 22న ఆమె జన్మించారు. ఆమె బడికి వెళ్ళి చదువుకోలేదు కానీ, పెద్దయ్యాక కొద్దిగా చదవడం, రాయడం వచ్చేలా బెంగాలీ వర్ణక్రమం నేర్చుకొన్నారు. దైవికంగా ఆమెకు అయిదో ఏట, 23 ఏళ్ళ గదాధరునితో (అప్పట్లో శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసని అలా పిలిచే వారు) వివాహమైంది. అప్పటి ఆచారాల ప్రకారం ఆమె పుట్టినంటే ఉండి, పెరిగారు.

ఆమెకు 18 ఏళ్ళ వయసులో దక్షిణేశ్వరంలోని గుడిలో తీవ్రమైన భగవత్ వ్యాకులతతో ఆధ్యాత్మిక జీవితం సాగిస్తున్న శ్రీరామకృష్ణుల మానసిక స్థితి గురించి గ్రామంలో అమృలక్కుల మాటలు చెవినపడ్డాయి. ఆ కష్టసమయంలో భర్త సన్నిధిలో ఉండి, ఆయనను సేవించడం ధర్మమని శారదాదేవి భావించారు. తండ్రి వెంట రాగా, 60 మైళ్ళు నడిచి, ఏ సమాచారం పంపకుండానే ఒక రాత్రి దక్షిణేశ్వరం చేరారు. 'కామినీ కాంచన త్యాగ'మనే వైరాగ్య భావనతో ఉన్నా, శ్రీరామకృష్ణులు ఆమె బసకు ఏర్పాట్లు చేశారు.

అప్పట్లో 12 ఏళ్ళ పాటు ఆయన వివిధ మతసాధనలు చేస్తూ, సమస్త జీవరాశిలో దైవాన్ని దర్శించారు. శారదాదేవి కూడా ఆయనకు ప్రథమ శిష్యురాలై, ఆయనను సేవిస్తూ, ఉపదేశించిన విధానాలను అభ్యసించారు. అలా 1872 నుంచి 1886లో రామకృష్ణులు మహాసమాధి చెందే వరకు (మధ్య మధ్య తల్లి దగ్గరకు వెళ్ళిన స్వల్పవ్యవధి మినహా) తక్కిన కాలమంతా భర్త సేవలోనే గడిపారు.

దక్షిణేశ్వర ఆలయానికి ఉత్తరాన నహబత్ అనే చిన్న గది ఆమె నివాసం. అక్కడ నుంచి రామకృష్ణుల గది కనిపిస్తూ ఉండేది.

నహబత్ లోనే ఆమె వంటా వార్చు, అతిథుల్ని ఆదరించడం - అన్నీ చేసేవారు. తెల్లవారుజామున 3 గంటలకే లేచి, అన్ని పనులూ ముగించుకొని, రామకృష్ణులకీ, అక్కడికొచ్చే భక్తులకీ వంట చేసి, సేవించేవారు. నిరంతర జపధ్యానాల్లో గడిపేవారు. అలా శ్రీరామ కృష్ణుల శిక్షణతో ఆజన్మాంతం భక్తి, కర్మ మిశ్రితమైన ఆదర్శ జీవితం గడిపారు. జగజ్జనని ఆశీస్సులతో భర్త ఆధ్యాత్మిక జీవితానికి అడ్డు రాకుండా, శారీరక వాంఛలకు పూర్తి దూరంగా జీవించారు.

శ్రీరామకృష్ణుల మహా సమాధి తర్వాత ఆయన శిష్యుల్ని, పాశ్చాత్యం నుంచి వచ్చిన మహిళా భక్తుల్ని కన్నబిడ్డల్లా ఆదరించారు. సంప్రదాయ సమాజంలో పెరిగినా అభ్యుదయభావాలతో నడిచారు. సిస్టర్ నివేదిత ప్రారంభించిన బాలికల పాఠశాలతో సన్నిహితంగా మెలిగారు. ఆధ్యాత్మికొన్నతి సాధించినా, నిగర్వంగా, నిరాడంబరంగా, సామాన్య స్త్రీలా జీవితం సాగించారు. రామకృష్ణ సంఘ ఉద్యమ సారథులైన స్వామి వివేకానంద లాంటి అందరికీ మార్గదర్శకులయ్యారు.

శారదాదేవి గురించి స్వామి వివేకానంద అన్నట్లు - "ఆధునిక యుగ స్త్రీలకు శారదాదేవే ఆదర్శం... అమ్మా!

మీ అనుగ్రహంతో వందలాది వివేకానందులు ఆవిర్భవిస్తారు. కానీ మీ లాంటి మాతృదేవి మరొకరుండరు." అవును. అందుకే, ఏ తల్లి జీవితచరిత్ర పవిత్రమో, ఏ తల్లి జీవనమంతా పావనమో, మూర్తీభవించిన పవిత్రతగా ఏ తల్లి విరాజిల్లుతోందో, అలాంటి దివ్యజననికి ప్రణామాలు! పవిత్రం చరితం యస్యః పవిత్రం జీవనమ్ తథా, పవిత్రతా స్వరూపిణ్యై తస్యై కుర్మో నమో నమః

మహారాజు!

కట్టుబాట్లను తెంచడం అంత తేలిక కాదు. కట్టడి చేస్తే కుమిలిపోతూ గడిపేయకుండా, గడప దాటి బయటికొచ్చి, సమాజాన్ని ఎదిరించి పురుషాహంకారాన్ని సవాల్ చేసి నిలవడం సులభమూ కాదు. అందులోనూ మత ఛాందసత్వం వేళ్లానుకుని పోయిన రోజుల్లో ఆ సంకెళ్లను తెంచుకుని సింహాసనాన్ని అధిష్టించడమూ సాధ్యం కాదు. అయితే ఆ సవాళ్లన్నిటినీ ఎదుర్కొందామె. హద్దుల్ని చెరిపేసింది. కట్టడి చేసే కొద్దీ కెరటమై ఎగసిపడింది. ఢిల్లీ సింహాసనంపై కూర్చున్న తొలి ముస్లిం మహిళగా తన పేరును చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో స్వయంగా లిఖించింది.

ఢిల్లీని ఏలిన బానిస రాజులలో మొదటి తరానికి చెందినది రజియా సుల్తానా (1205-1240). అల్తమష్ (లేదా

ఇల్టుట్మిష్) కుమార్తె. తన కుమారుడు మరణించడంతో అల్తమష్ కుమార్తె రజియా (హఫ్సా ముయినీ)ను వారసురాలిగా ప్రకటించాడు. అది చాలామందికి నచ్చలేదు. స్త్రీ ఏలుబడి ఏంటి అన్నారు. ఇది సంప్రదాయాలను అవమానించడం అన్నారు. మతాన్ని సైతం అడ్డు పెట్టుకుని మాట్లాడారు. అయినా రజియా వెనుదిరగలేదు. ధైర్యంగా సింహాసనం ఎక్కింది. కానీ అల్తమష్ చనిపోయిన కొద్దిరోజులకే టర్కీ సేనా నులు కుట్ర చేసి ఆమెను, ఆమె భర్తను కూడా హత్య చేయడం పెను విషాదం!

జాతి వేరనీ, దేశం వేరనీ, నువ్వు వేరనీ విడిగా ఉండకు.
నీకు జరిగితే దేశానికి జరిగినట్టే. దేశం అనుభవించే
బానిసత్వం నువ్వు అనుభవించినట్టే

- సరోజినీ నాయుడు

కలల అధరాల మీద దరహాసంలా
తేలుతుందామె... మంచుబిందువు వంటి
మా పాటలో ఓ తారకై వేలాడుతుంది.....
భారత కోకిల సరోజినీ నాయుడు రాసిన
'పల్లకి బోయలు' కవితలో పాదాలివి.
ఉద్యమ భారతికి కాలం ఇచ్చిన కానుక
సరోజినీదేవి (ఫిబ్రవరి 13, 1879-మార్చి
2, 1949). కవిత్వం, ప్రేమ, స్వరాజ్యో
ద్యమం, కుటుంబం, పాలన - ఆ
సరోజంలో ప్రతి ఒక్కటీ రమణీయంగా
వికసించిన రేకలే.

సరోజిని హైదరాబాద్ నగరంలోనే
పుట్టారు. తండ్రి అఘోరనాథ్ చటో
పాధ్యాయ గొప్ప విద్యావేత్త. నిజాం కళా
శాల తొలి ప్రిన్సిపాల్. తల్లి వరదసుందరి
కవయిత్రి. ఈ బెంగాలీ కుటుంబం హైద
రాబాద్ వలన వచ్చింది. 12వ ఏటనే సరో
జిని పేరు దేశమంతా మారుమోగింది.
మద్రాస్ విశ్వవిద్యాలయం నిర్వహించిన
మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో ప్రప్రథమురాలిగా
నిలవడమే ఇందుకు కారణం. ఉర్దూ,
తెలుగు, ఇంగ్లీష్, బెంగాలీ, పర్షియన్ భాష
లను నేర్చుకుని ఆ వయసులోనే ఆమె ఒక
కవిత రాశారు. దాని పేరు 'ద లేడీ ఆఫ్ ద
లేక్'. ఇది ఆషామాషీ కవిత కాదు. మొత్తం
1300 పాదాలు. తరువాత పర్షియన్
భాషలో 'మహేర్ మునీర్' అనే నాటకం
రాశారు. ఇది చదివిన నిజాం నవాబు
సరోజిని విదేశీ విద్యకు వేతనం మంజూరు
చేశారు. దాంతో 16వ ఏట లండన్ లోని
కింగ్స్ కాలేజీకి వెళ్లారు. తరువాత కేంబ్రిడ్జ్
లోని గిర్టన్ కాలేజీలో చదివారు. నిజానికి
అక్కడ చదువు సంతృప్తికరంగా ఏమీ సాగ
లేదు. కింగ్స్ కాలేజీలో చదువుతున్న
ప్పుడు లండన్ లో ఆనాడు గొప్ప సాహిత్య
వేత్తలుగా పేర్గాంచిన ఆర్థర్ సైమన్,
ఎడ్మండ్ గాసెలతో పరిచయం ఏర్పడింది.
వారితో చర్చలతోనే కాలమంతా గడిచి
పోయేది. గాసే ఇచ్చిన సలహా మేరకే
భారతీయ నదులు, పర్వతాలు,
సముద్రాల గురించి తన కవిత్యంలో
రాయడం ఆరంభించారు సరోజిని.

చదువు పట్ల ఆసక్తి తగ్గడానికి మరో
కారణం ప్రేమ. తన పదిహేనో ఏటనే
ముత్యాల గోవిందరాజులు అనే డాక్టర్ తో
ప్రేమలో పడ్డారు. ఆయన సరోజిని కంటే

పదేళ్లు పెద్ద. ఇంగ్లండ్ లోనే
చదువుకునేవారు. ఇద్దరి
మధ్య సుదీర్ఘ ఉత్తరప్రత్యు
త్తరాలు సాగేవి. ఇంగ్లండ్
నుంచి వచ్చిన తరువాత
1898లో మద్రాస్ లో ఆ
ఇద్దరి వివాహం జరి
గింది. ఇది కులాంతర
వివాహం. వారికి నలు
గురు సంతానం.

1905 నాటి
బెంగాల్ విభజన
భారత స్వాతంత్ర్యో
ద్యమానికి ఒక
మలుపు. తన
స్వస్థలానికి తెల్ల
జాతి చేయ పూను

సమర 'సరోజ'ం

సరోజినీ నాయుడు: తొలి మహిళా గవర్నర్

కున్న అన్యాయం ఆమెను కలచి వేసింది.
భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ లో చేరారు.
గోఖలే, అనిబిసెంట్, మహమ్మదాలీ
జిన్నా నుంచి గాంధీ, నెహ్రూల వరకు
ఆమెకు సంస్థ అంతటా మిత్రులు ఉండే
వారు. టాగూర్ అంటే అపారమైన అభి
మానం. ఆయనతో సాన్నిహిత్యం ఉండేది.
జిన్నా జీవితం మీద తొలి పుస్తకం సరో
జినీదేవీ వెలువరించారు. 1925 సంవత్స
రంలో కాన్పూర్ కాంగ్రెస్ సభలకు అధ్య
క్షత వహించారు. ఆ సంస్థ సమావేశాలలో
అధ్యక్ష స్థానంలో మహిళ కూర్చోవడం
అదే మొదలు. తరువాత జరిగిన ప్రతి
ముఖ్య స్వాతంత్ర్యోద్యమ ఘట్టంలోనూ
మహా నేతలతో పాటు సరోజిని పేరూ
చరిత్రలో కనిపిస్తుంది. క్విట్ ఇండియా
ఉద్యమం సమయంలో 21 మాసాలకు
పైగా ఆమె కారాగారంలో గడిపారు.

సరోజినీదేవి వివాహం, చదువు,
కవిత్వం, ఉద్యమం ఇవన్నీ ఆమె కాలానికి
అతీతమైన ఒక మహిళ అని నిరూ

పిస్తాయి. మహిళలు ముందడగు వేయవల
సిన అవసరం గురించి కూడా ఆమెకు
స్పష్టమైన అవగాహన ఉంది. తన అభిప్రాయాలను చెప్పడానికి ఆమె దేశమంతా
పర్యటించారు. ఇన్ని కార్యక్రమాలున్నా
సాహిత్యాన్నీ, కవితాన్నీ దూరం చేసుకో
లేదు. ముంబైలోని తాజ్ హోటల్ లో ఆమె
పేరిట ఎప్పుడూ ఒక సూట్ ఉండేది.
అందులో ఎన్నో కవి సమ్మేళనాలు నిర్వ
హించారు. 'కోరమండల్ ఫిషర్స్, ఆటం
సాంగ్, ఇండియన్ వీవర్స్, బ్యాంగిల్
సెల్లర్స్, ఎకాస్టసి, యాన్ ఇండియన్ లవ్
సాంగ్, క్రాడిల్ సాంగ్, ఎ లవ్ సాంగ్' వ్రం
ది నార్త్ వంటివి ఎన్నో కవితలు ఉన్నాయి.
స్వతంత్ర భారతదేశంలో సరోజినీ ఉత్తర
ప్రదేశ్ గవర్నర్ గా పని చేశారు.

ఇవన్నీ ఒక ఎత్తు. గాంధీజీని దైవ
స్వరూపునిగా దేశమంతా భావిస్తున్న తరు
ణంలో ఆయనను ఒక ముద్దుపేరుతో సరో
జిని పిలుచుకునేవారు, అది.. మిక్కిమాస్.

- జి.ఎన్.రావు

కస్తూరిబా వ్యక్తిత్వం చాలా గొప్పది. ఆమె ఆలోచనలు ఎంతో దృఢమైనవి. ఆ దృఢచిత్తత నాకు స్ఫూర్తినిచ్చింది.

- కస్తూరిబా గురించి గాంధీ

మహాత్ముడికే స్ఫూర్తి

కస్తూరిబా: మహాత్మాగాంధీ అర్ధాంగి

‘నా పెండ్లి సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి నా మీద నాకే జాలి కలుగుతూ వుంటుంది’ అని తన ఆత్మకథలో రాసుకున్నారు మహాత్మాగాంధీ. పదమూడేళ్ల వయసుకే పెళ్లయిన తన చేదు జ్ఞాపకాన్ని గుర్తు చేసు కుంటూ ఆయన అలా రాసుకున్నారు. అయితే... తన సంసారం గురించి, కస్తూరిబా గురించి గాంధీజీ చెబుతున్న పుడల్లా... ‘కస్తూరి బా సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడల్లా నామీద నాకే గర్వం కలు గుతుంది’ అంటూ ఆయన మనసులోని మార్మిక మాటను అందరికీ వినిపిస్తూనే ఉన్నారు.

ఒక బాల్యస్నేహితురాలిగా తన జీవితంలోకి వచ్చిన కస్తూరిబా గురించి గొప్ప కలలు కన్నారు గాంధీజీ. ఆయన ఇలా అనుకున్నారు... ‘నా భార్యను ఆదర్శ స్త్రీగా తీర్చిదిద్దాలని, నేను నేర్చుకున్నదాన్ని ఆమె నేర్చుకోవాలని, నేను చదివినదాన్ని ఆమె చదవాలని, ఇద్దరం ఒకరిలో ఒకరం ఏకం అయిపోవాలన్న యోచన తప్ప మరో యోచన లేదు’. గాంధీజీ కన్న ఈ కల వృధా పోలేదు. నూటికి నూరుపాళ్లు నిజం అయ్యింది.

సంసార విజయానికి పట్టు విడుపులు ఉండాలి. ఒక అభిప్రాయాన్ని తన కోణం నుంచి మాత్రమే చూడడం కాకుండా అవతలి వ్యక్తి కోణం నుంచి కూడా చూసే సహనశీలత, ఉదార లక్షణం ఉండాలి. మొదట్లో గాంధీజీ అభిప్రాయం, నిర్ణయాల పట్ల అసహనం, కోపం ప్రదర్శించినా... ఆ తరువాత మాత్రం వాస్తవంలోకి వచ్చారు కస్తూరిబా. భర్త నిర్ణయాలలోని మంచిని గ్రహించారు. దాన్ని అక్షరాలా ఆచరించారు. దీనికొక ఉదాహరణ...

కస్తూరిబా ఆరోగ్యాన్ని దృష్టిలో పెట్టు కొని ఉప్పు, పప్పు మానేయమని సలహా ఇచ్చారు గాంధీజీ. “ఉప్పు పప్పు మానేయమని మీకు ఎవరైనా చెబితే మీరు మానేస్తారా?” అని అడిగారు కస్తూరిబా.

వెంటనే గాంధీజీ... “ఈ క్షణం నుండి ఒక సంవత్సరం కాలం ఉప్పు పప్పు వదిలేస్తున్నాను” అన్నారు. “క్షమించండి. మీ మాట ప్రకారం ఉప్పు, పప్పు మానేస్తాను. మీరు మాత్రం మానకండి. నాకు శిక్ష పడుతుంది” తల్లడిల్లిపోతూ సమాధానం ఇచ్చారు కస్తూరిబా.

కస్తూరిబా దృఢచిత్తం గురించి గాంధీజీ ఎన్నోసార్లు చెప్పారు. తన ఆత్మ కథలో ‘నా భార్య యొక్క దృఢచిత్తత’ అని రాసిన ఒక అధ్యాయంలో ఇలా రాశారు- ‘కస్తూరిబా శరీరం బాగా క్షీణించింది. మత్తు మందు ఇవ్వకుండానే డాక్టర్ ఆపరేషన్ చేశాడు. కత్తులు పని చేస్తున్నప్పుడు అపరిమితంగా బాధ కలిగింది. కానీ ఎంతో సహనం, ధైర్యంతో ఆమె ఆ బాధను సహించింది. అది చూసి నేను నివ్వెర పోయాను. భయంకరమైన స్థితిలో ఉన్న భార్యకు ధైర్యం చెప్పాల్సిన అవసరం నాకు కలగలేదు. ‘ఏం ఫరవాలేదు. భయపడకండి’ అని ఆమె నాకు ధైర్యం చెప్పింది.’

కస్తూరిబా ధైర్యం గురించి ప్రశంసించడమే కాదు... ‘ఆమె దృఢచిత్తత నాకు స్ఫూర్తినిచ్చింది’ అని చెప్పారు గాంధీజీ.

గాంధీజీ డర్బన్ లో వకీలుగా పని చేస్తున్నప్పుడు ఆయన దగ్గర పనిచేసే గుమస్తాలు ఆయనతో పాటే ఉండేవారు. ఆ గుమస్తాలకు కేటాయించిన గదులలో ప్రతి గదిలో మూత్ర విసర్జనకు ప్రత్యేక పాత్రలు ఉండేవి. కొత్తగా చేరిన ఒక గుమస్తా తన గదిలో ఉన్న పాత్రను తెలిసో తెలియకో శుభ్రపరిచేవాడు కాదు. దీంతో శుభ్రపరిచే పని కస్తూరిబా తీసుకునేవారు. ఈ విషయం ఆవిడకు తల నొప్పిగా మారింది. ఇది భార్యాభర్తల మధ్య తగాదాకు కూడా కారణమైంది. దీని గురించి గాంధీజీ ఇలా చెప్పారు...

“ఆమె కోపంతో మూత్ర పాత్రను తీసుకువెళ్లడానికి నేను ఇష్టపడలేదు. నవ్వుతూ తీసుకువెళ్లాలి అని చెప్పాను. కంఠం పెద్దది చేసి ‘ఈ కలహం నా ఇంట్లో

నడ వదు’

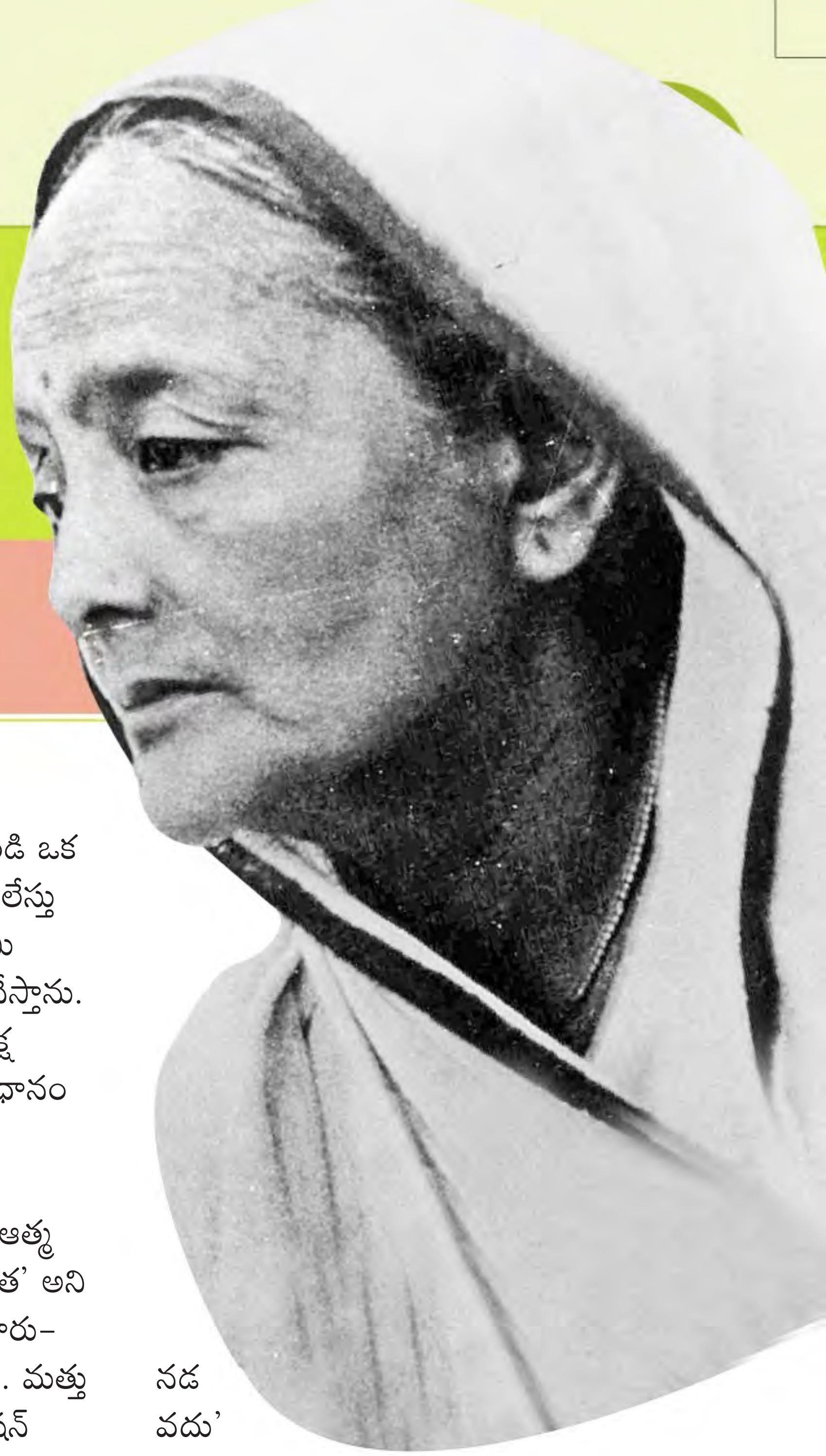
అని అరి

చాను. ‘అయితే నీ ఇల్లు నీ దగ్గరే ఉంచుకో నేను వెళ్లిపోతున్నాను’ అన్నది. అప్పుడు దయ అనేది నా హృదయంలో కొంచెం కూడా మిగలలేదు. నిస్సహాయురాలైన ఆ అబలను ద్వారం దాక లాక్కెళ్లాను. ‘నేను ఎక్కడికి వెళ్లను? ఇక్కడ మా అమ్మా నాన్నలు లేరు. ఆడదాన్ని... అందువల్ల నీ దౌర్జన్యం సహించక తప్పదు’ అని కళ్ల నిండా కన్నీళ్లతో అంది కస్తూరిబా.

పైకి ధుమధుమలాడుతూ ఉన్నాను. కానీ లోలోన సిగ్గుపడిపోయాను. భార్య నన్ను వదలలేనప్పుడు నేను ఆమెను వదిలి ఎక్కడికి వెళ్లగలను? అలా తను అద్భుత సహనశక్తితో విజయం సాధించిందన్నమాట”

మహాత్ముని జీవితాన్ని తరచిచూసి నప్పుడు... గుణాత్మకంగా తనను తాను సవరించుకోవడానికి ఒక అద్దంలా, అధైర్యం నుంచి ధైర్యమనే శక్తిని ఆవాహన చేసుకునే శక్తిస్వరూపిణిగా, ఉద్యమ ప్రస్థానానికి చోదకశక్తిగా కస్తూరిబా మహాత్ముడి జీవితంలో భాగమైపోయారు. భౌతిక ఆడంబరాల నుంచి వచ్చే ఆనందం ఆనందం కాదని మానసిక తృప్తి నుంచి వచ్చే ఆనందమే అసలు సినలు ఆనందమని అక్షరాలా నమ్మారు.

- యాకూబ్ పాషా

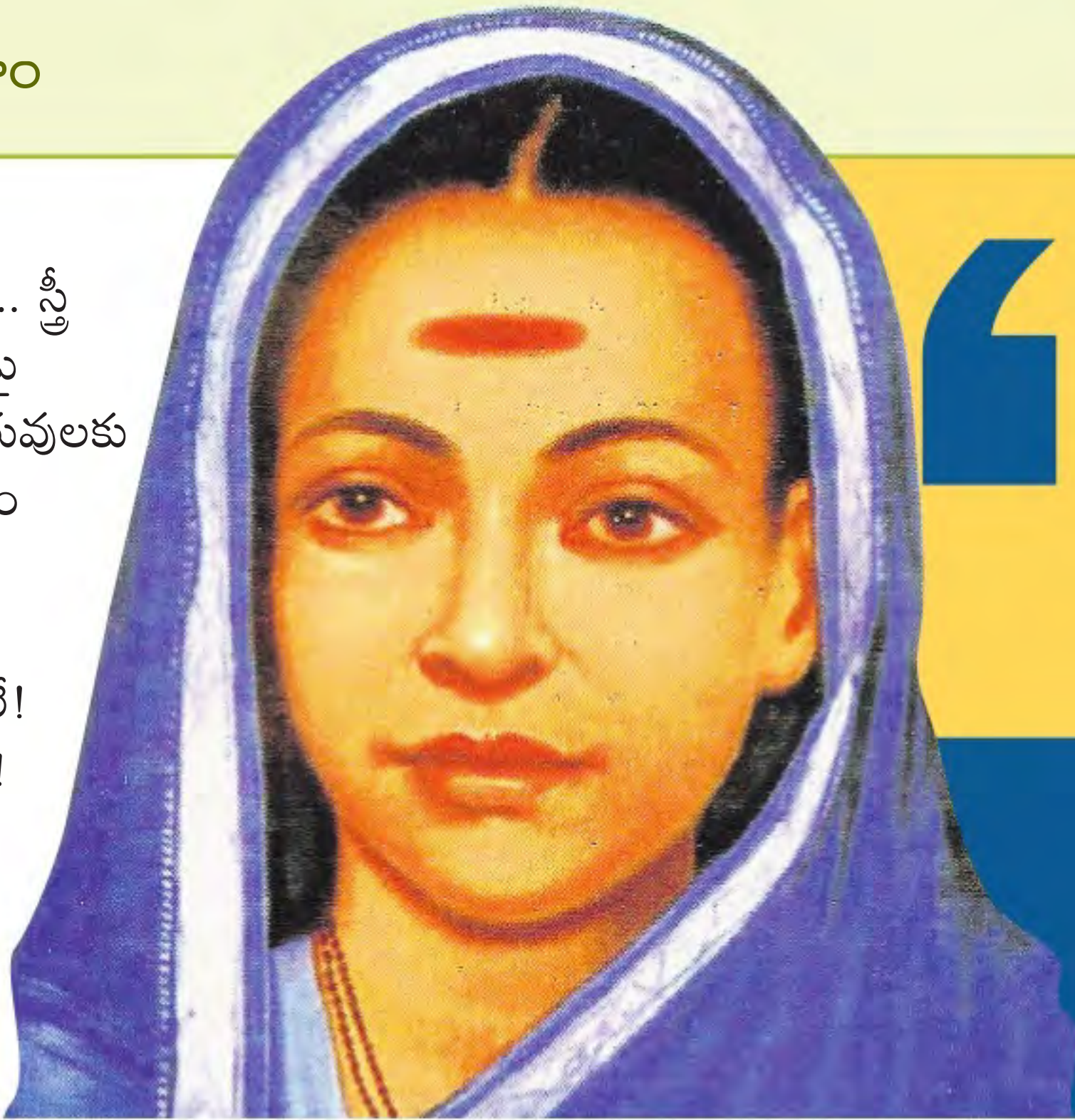

సంఘ సంస్కరణ... స్త్రీ
విద్య... కుల వివక్షపై
పోరాటం... వితంతువులకు
తగిన గౌరవం కోసం
ఉద్యమం... ఇవన్నీ
ఇప్పటికీ మనం
చూస్తున్న విషయాలే!
వింటున్న మాటలే!!
ఈ అంశాలను తల
కెత్తుకొని పోరాడు
తున్న వాళ్ళను
ఉద్యమకారులనో,
స్త్రీవాదులనో,

మరొకటో ఇప్పుడు అంటున్నాం. కానీ,
ఇప్పటికీ 150 ఏళ్ళ క్రితమే వీటి కోసం గళం
విప్పి, కదం తొక్కిన మనిషి, అందునా
మహిళ ఒకరు ఉన్నారంటే నమ్ముతారా?
బ్రిటిషువారి ఏలుబడిలోనే ఒక అమ్మ
మరెందరో అమ్మల అవస్థల్ని తప్పించడం
కోసం ఈ పోరాటం చేసిందంటే
మీరేమంటారు? అలాంటి మహిళను
ఏమనాలి? అందుకే, ఆధునిక
భారతదేశంలో తొలితరం స్త్రీవాది... సావిత్రి
బాయి పూలే. స్త్రీల అభ్యున్నతికి పోరాడే
వారికి నిరంతర స్ఫూర్తి. పద్దెనిమిదో
శతాబ్దంలోనే ఇంతటి చైతన్యదీప్తి మన
దేశంలో మార్గదర్శనం చేసిందంటే ఆశ్చర్యం
కలుగుతుంది. ఆలోచనల్లో, ఆచరణలో
కాలానికన్నా ముందున్న సంఘ సంస్కర్త,
కవయిత్రి సావిత్రి తన 66 ఏళ్ళ జీవితంలో
అధికభాగం సమాజసేవకే అంకితం చేశారు.

1831 జనవరి 3న మహారాష్ట్రలోని
నైగావ్ లో రైతు కుటుంబంలో పుట్టారు
సావిత్రి. తొమ్మిదేళ్ళప్పుడు 12 ఏళ్ళ
జ్యోతీరావ్ పూలేతో పెళ్ళయింది. అప్పట్లో
అన్నీ బాల్య వివాహాలే. పైగా మరణాల
రేటు ఎక్కువ. దాంతో, యుక్త వయస్సు
రాక ముందే ఎంతోమంది ఆడపిల్లలు
వితంతువులుగా మారేవారు. ఆ

“కదలిరండి... చదువుకోండి. స్వశక్తితో
నిలవండి. శ్రమించండి. విజ్ఞానం, ధనం
ఆర్జించండి. విజ్ఞానం లేకుంటే... అన్నీ
నిష్ప్రయోజనమే. వివేచన లేదంటే... మనం వింత
పశువులమే.

- సావిత్రిబాయి

అక్షర జ్యోతి

సావిత్రిబాయి పూలే: జ్యోతిబాపూలే అర్ధాంగి, తొలి బాలికా పాఠశాల స్థాపకురాలు

కడుపున పుట్టిన పసికందుల్ని చంపేయ
డమో చేస్తున్నట్లు సావిత్రి గమనించారు.
లైంగిక అత్యాచారానికి గురై గర్భవతు
లైనవారి కోసం ‘బాలహత్యా ప్రతిబంధక్
గృహ’ అనే సంరక్షణ కేంద్రం పెట్టారు.

మహిళల్ని బానిసల్లా చూసే రోజుల్లో
అధ్యాపకురాలైన తొలి భారతీయ మహిళ
కూడా సావిత్రిబాయే! పుణేలోని భిడే
వాడాలో 1848లో బాలికల కోసం ఆ దంప
తులు తొలిసారి పాఠశాల పెట్టారు. వివిధ
కులాలకు చెందిన 8 మంది బాలికలు తొలి
రోజునే బడిలో చేరారు. ఉద్యోగానికి ఆడ
వాళ్ళు బయటకెళ్ళడం అపచారమనే ఆ
రోజుల్లో ఆమె బడికి వెళుతుంటే, మగవాళ్ళు
రాళ్ళు విసిరేవారు. బురద, పేడ చల్లేవారు.
దాంతో సావిత్రి ఖరాబైన దుస్తులు మార్చు
కోవడానికి రోజూ తనతో మరో చీర తీసు
కెళ్ళాల్సివచ్చేది! అయినా 1851 నాటికల్లా
150 మంది బాలికలతో 3 స్కూళ్ళు నడిపే
స్థాయికెళ్ళారు. చదువు మధ్యలో ఆపకుండా
ఉండేందుకు పిల్లలకు ప్రోత్సాహకంగా
స్టయిపెండ్ లూ ఇచ్చేవారు.

కుల, లింగ వివక్ష పాటిస్తూ, మను

ఆచారాల్ని తోసిపుచ్చి, చితి కుండ చేత పట్టి,
అంతిమయాత్రలో ముందు నిలిచారు.

జ్యోతీరావ్ పూలే, సావిత్రి దంపతులకు
పిల్లలు లేరు. ఒక బ్రాహ్మణ వితంతువు బిడ్డ
అయిన యశ్వంతరామ్ ను పెంచుకున్నారు.
డాక్టర్ గా శిక్షణ పొందిన అతనూ తల్లితో
పాటు సమాజసేవలో నడిచారు. 1897
ప్రాంతంలో పుణే పరిసరాల్లో భయం కర
ప్లేగు వ్యాధి వ్యాపించింది. అప్పుడు
రోగులకు చికిత్స అందించడానికి పుణేకు
దగ్గరలో, జనావాసాలకు దూరంగా ససానే
మాలాలో సావిత్రి తన బిడ్డతో కలసి
చికిత్సాలయం ఏర్పాటుచేశారు. తానే
స్వయంగా రోగుల్ని తీసుకువెళ్ళి, చికిత్స
చేయించేవారు. అలా రోగుల బాగోగులు
చూస్తున్నప్పుడే ఆమెకూ ప్లేగు సోకింది.
రోగులకు సేవ చేస్తూనే 1897 మార్చి 10న
ఆమె కన్నుమూశారు. ఆమె కవితా సంపు
టాలు ‘కాబ్య పూలే’, ‘బవన్ కషీ సుబోధ్
రత్నాకర్’ మరొక సాహిత్యంలో ప్రసిద్ధం.

ఒక్కమాటలో ఆధునిక భారతదేశంలో
స్త్రీ విద్యకు సావిత్రి ఆద్యురాలు. ఇవాళ
చదువుకుంటున్న ఆడవాళ్ళందరూ ఆమెకు
ఋణగ్రస్తులే. పుణేలో ‘హెరిటేజ్ వాక్’కు
వెళితే, సావిత్రి స్థాపించిన బాలికల బడి
ఇప్పటికీ సందర్శనీయ స్థలం. ఇవాళ్ళకీ
అనేకచోట్ల ఆమె జీవితంపై మరొక నాటక
ప్రదర్శన జరుగుతుంటే, ఆడిటోరియమ్
హౌస్ ఫుల్. అలా ఆ స్త్రీమూర్తి జీవితం
ఇన్నేళ్ళ తర్వాతా లక్షలమందికి స్ఫూర్తినిస్తోం
దంటే అంతకన్నా మణిదీపమెవరుంటారు!

చిత్రమేమంటే, జ్యోతిబా పూలేకు
ఆలస్యంగానైనా భారత సామాజిక విప్లవ
పితామహుడిగా గుర్తింపు వచ్చింది. కానీ,
ఆయనకు బాసటగా నిలిచి, భారతీయ స్త్రీల
స్వేచ్ఛకు శ్వాసనిచ్చిన సావిత్రిబాయ్ కి దేశ
వ్యాప్తంగా అంత గుర్తింపునిచ్చామంటారా!

- రెంటాల

**ఆడవాళ్ళు బయటకెళ్ళడం అపచారమనే ఆ రోజుల్లో ఆమె బడికి వెళుతుంటే,
మగవాళ్ళు రాళ్ళు విసిరేవారు. బురద, పేడ చల్లేవారు. దాంతో సావిత్రి ఖరాబైన
దుస్తులు మార్చుకోవడానికి రోజూ తనతో మరో చీర తీసుకెళ్ళాల్సివచ్చేది!**

వితంతువులకు గుండు కొట్టించి, సాదా
ఎర్రరంగు చీర కట్టించే వారు. వాళ్ళు కఠోర
నియమాలతో జీవితం సాగించాల్సి వచ్చేది.
సావిత్రిబాయి ఈ ఆచారాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ,
వితంతువులకి శిరోముండనం చేయరాదని
క్షురకులపై సమ్మె నిర్వహించారు. అలాగే,
లైంగిక అత్యాచారానికి గురైన స్త్రీలు సమాజ
నిందకు వెరచి ఆత్మహత్య చేసుకోవడమో,

షుల్ని తక్కువగా చూసే పద్ధతిని రూపు
మాపాలని ఆమె కృషి చేశారు. అస్పృశ్య
లుగా అందరూ దూరం పెడుతున్నవాళ్ళ
కోసం 1868లోనే ఆమె తమ ఇంట్లో బావి
తవ్వించారు. వాళ్ళంతా మంచినీటి కోసం
దాన్ని వాడుకొనేలా చూశారు. పక్షవాతానికి
గురైన భర్తకు దగ్గరుండి సేవచేసిన సావిత్రి,
ఆయన చనిపోయినప్పుడు హిందూ

స్త్రీకి సలాం

సేవ అనేది నేను నేర్చుకోలేదు. పరిస్థితులు నన్ను ఆవైపు నడిపించనూ లేదు. నేను పుట్టుకతోనే సంఘ సేవికను.

- దుర్గాబాయి దేశ్ముఖ్

సేవాదృక్పథం, ముక్కుసూటితనం, అడ్డంకులకు వెరవక దూసుకుపోయే ధీర లక్షణం... ముమ్మూర్తులా కొలువైన వ్యక్తిత్వం దుర్గాబాయి దేశ్ముఖ్ది. రాజమండ్రికి గాంధీజీ వస్తున్నారు. ఆయన రాకను పురస్కరించుకొని వాతావరణంలో ఒక్కసారిగా మార్పు వచ్చింది. 'దేశం కోసం నా వంతుగా ఏదైనా చేయాలి' అనే తపన అందరిలోనూ కనిపించింది. పన్నెండేళ్ల దుర్గాబాయిలో కూడా ఆ తపన కనిపించింది. వయసుకు మించిన ఆలోచన ఆమె కళ్లలో కాంతిలా ప్రతిఫలించింది. తన పసి చేతులతో విరాళాలను సేకరించి గాంధీజీకి అందించింది. అంతేకాదు... తన చేతులకు ఉన్న బంగారు గాజులను కూడా తీసి మహాత్ముడికి విరాళంగా ఇచ్చేసింది.

రాజమండ్రిలో జన్మించిన దుర్గాబాయిలో చిన్నప్పటి నుంచే నాయకత్వ లక్షణాలు, పరులకు తనవంతుగా మేలు చేయాలనే దయాగుణం అమితంగా కనిపించేవి. పిఠాపురంలోని పెద్దనాన్న ఇంట్లో హిందీ రాయడం, చదవడం నేర్చుకున్నారు దుర్గాబాయి. తాను నేర్చుకోవడమే కాదు... పదకొండు సంవత్సరాల వయసులోనే ఇరుగు పొరుగు పిల్లలకు ట్యూషన్లు చెప్పేవారు. ముగ్గులు, ఆటపాటలు నేర్పేవారు. తోటి పిల్లలకు మాత్రమే కాదు... తన తల్లికి, ఇతర మహిళలకూ చదువు చెప్పేవారు.

రాజమండ్రి సభ ప్రభావం

దుర్గాబాయి దేశ్ముఖ్: స్వాతంత్ర్య సమర యోధురాలు

చిన్న వయసు నుంచే దుర్గాబాయిలో ఉంది. దీనికి ఉదాహరణ నెహ్రూజీని దుర్గాబాయి అడ్డుకోవడం. కాకినాడలో జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభలు జరుగుతున్నప్పుడు స్వచ్ఛంద సేవకు రాలిగా వ్యవహరించారు దుర్గాబాయి. ఈ సభల్లోనే ఒక ఆశ్చర్యకరమైన సంఘటన చోటు చేసుకుంది. ఖాదీ ప్రదర్శన ద్వారం దగ్గర దుర్గాబాయిని నిలబెట్టి-

“టికెట్ లేనివారిని లోపలికి పంపించకూడదు” అని చెప్పారు కొండా వెంకటప్పయ్య. టికెట్ విషయం తెలియక లోనికి వెళ్లబోయారు నెహ్రూజీ.

దుర్గాబాయి ఆయన్ని టికెట్ అడుగుతూ

కోపగించుకోలేదు సరికదా దుర్గాబాయి నిర్భయత్వాన్ని, క్రమశిక్షణను ఎంతో మెచ్చుకున్నారు.

ఆంధ్రకేసరి టంగుటూరి ప్రకాశంతో కలిసి మద్రాస్‌లో ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు దుర్గాబాయి. 1930, 1932లో రెండుసార్లు అరెస్ట్ అయ్యారు. 'ఆంధ్ర మహిళా సభ' ఏర్పాటు చేయడం ద్వారా మహిళలు చదువు, వృత్తి విద్యలు, ఆటల్లో రాణించడానికి కృషి చేశారు.

'ఆంధ్ర మహిళా మాసపత్రిక' ద్వారా స్త్రీ చైతన్య భావాల వ్యాప్తికి కృషి చేసినా, 'కస్తూరిబా మెమోరియల్ ఫండ్' ద్వారా ప్రాథమిక విద్యా విధాన వ్యాప్తికి ప్రచారం చేసినా, ప్లానింగ్ కమిషన్ సభ్యురాలిగా క్రియాశీల పాత్ర నిర్వహించినా, సాంఘిక సంక్షేమ సంఘం చైర్మన్‌గా సంక్షేమ పథకాలను విజయవంతంగా అమలు పరిచినా... ఏ పని చేసినా తనదైన ముద్ర వేసుకున్నారు. పని చిన్నాదా పెద్దదా అని ఆలోచించకుండా... చేపట్టిన ప్రతి పనికీ న్యాయం చేశారు దుర్గాబాయి. ఎంతో కష్టపడి పనిచేశారు.

ఎదుట ఉన్నది చిన్న వ్యక్తా, పెద్ద వ్యక్తా అని కాకుండా... ప్రశ్నించాల్సి వస్తే ఎవరినైనా ప్రశ్నించే నిర్భయ స్వభావం దుర్గాబాయిది. అందుకే అందరూ ఆమెను 'ఆడ సింహం' అనేవారు.

'దేశం కోసం నా వంతుగా ఏదైనా చేయాలి' అనే తపన అందరిలోనూ కనిపించింది. పన్నెండేళ్ల దుర్గాబాయిలో కూడా ఆ తపన కనిపించింది. వయసుకు మించిన ఆలోచన ఆమె కళ్లలో కాంతిలా ప్రతిఫలించింది.

దుర్గాబాయి మీద బాగా కనిపించేది. విరాళాలు సేకరించి ఇవ్వడంతోనే తన బాధ్యత పూర్తయిపోయిందనుకోకుండా... విదేశీ వస్త్రాలను బహిష్కరించడం, ఖద్దరు ధరించడం మొదలైన పనుల ద్వారా గాంధీజీ అడుగుజాడల్లో నడిచారు దుర్గాబాయి.

ఒక నియమాన్ని ఏర్పర్చుకున్నప్పుడు దాన్ని అక్షరాలా పాటించే ధీర లక్షణం

అడ్డుకున్నారు. ఇది చూసి చుట్టుపక్కల వాళ్లు దిగ్రాభింతికి గురయ్యారు.

“ఆయన ఎవరనుకున్నావు?” అని కోపంగా అడిగిన కొండ వెంకటప్పయ్యకు-

“నెహ్రూజీ అని నాకు తెలుసు. టికెట్ లేని వారిని లోనికి రానివద్దని మీరే చెప్పారు కదా” అని ధైర్యంగా చెప్పారు దుర్గాబాయి. ఈ సంఘటనపై నెహ్రూజీ

యుద్ధం చెయ్యాలి.
మనం చావడానికి కాదు.
మన ముందు తరాలను
బతికించుకోవడానికి.

- రుద్రమదేవి

రుద్రమదేవి:
కాకతీయ మహారాణి

పోరాట పటిమ... రుద్రమ!

తోట ప్రసాద్,
సినీ రచయిత

రుద్రమదేవి... దక్షిణ భారతదేశాన్ని ఏలిన ఓ మహా సామ్రాజ్ఞి. అందుకు గుర్తుగా వరంగల్ కోట శిథిలాలు, శాసనాలు, కొన్ని కట్టడాలు - తవ్వించిన చెరువులు, హైదరాబాద్ ట్యాంక్ బండ్ మీద ఓ విగ్రహం.

ఇంకా అయితే తెలుగు వాచకంలోనో, చరిత్రలోనో ఒక పాఠం. గూగుల్ సెర్చ్లో మహా అయితే రెండు పేజీల సమాచారం.

ఇంతే అయితే 'రుద్రమదేవి'ని ఈ ప్రపంచ మహిళా దినోత్సవం నాడు తలుచుకోవలసిన అవసరం ఉండేది కాదు. తనకి స్త్రీవాదం తెలియకపోయినా పురుషాధిక్య ప్రపంచం ఎలా ప్రవర్తిస్తుందో జీవితమంతా తెలుసుకుంటూనే ఉంది.

ఆడపిల్ల పుడితే ఖర్చు పెరిగిందని ఏడ్చే తల్లిదండ్రులున్న ఈ సమాజంలో - తన శత్రువుల మీద పగ తీర్చుకునే ఓ మగబిడ్డ కోసం ఎదురుచూస్తున్న గణపతి దేవ చక్రవర్తి (తన తండ్రి), ఆమె పుట్టినప్పుడు ఎంత బాధపడి ఉంటాడు?

తాను ఎదుగుతున్నప్పుడు తండ్రి బాధ, నిరాశ ఏదో క్షణాన చవిచూసే ఉంటుంది రుద్రమదేవి.

ఆ వేదనని దిగమింగుకుని - తండ్రిని

బంధించిన దేవగిరి సేనలని ఒకానొక నాడు జయించింది. దేవగిరి ప్రభువు మహాదేవుడు కాళ్ల బేరానికొచ్చేంత ఎదిగింది.

ఓ మనిషికి అయినా తను తనలా బతకలేకపోవడాన్ని మించిన శాపం ఉండదు. కాని అత్యంత సుకుమారమైన, ఆనందకరమైన స్త్రీ వేషధారణ పక్కనబెట్టి, పురుష వేషంలో రుద్రదేవుడిగా పాలించాల్సిన స్థితి వచ్చింది. అలాంటి క్లిష్టమైన మానసిక ఘర్షణ ఎవరైనా ఎదుర్కొని ఉంటారా?!

గుండె ధైర్యానికి స్త్రీ పురుష భేదం లేదు. పైన ధరించే కవచాలో, వస్త్రాలో స్త్రీయా పురుషుడా అని నిర్ణయించవచ్చు.

13వ శతాబ్దపు మధ్యయుగం అంటే ఆడవాళ్లని పరిచారికలుగానో, పడకటింటి సుఖంగానో చూసే కాలం.

ఒకవైపు రుద్రమదేవి పరిపాలనలోకి రావడానికి ముందు - ఢిల్లీ సామ్రాజ్యాన్ని రజియా సుల్తానా నాలుగేళ్లపాటు పరిపాలించి, ఘోరంగా విఫలమయ్యింది.

మరోవైపు పల్నాటి యుద్ధానికి కారణం - నాయకురాలు నాగమ్మే అని జనం మొత్తుకుంటున్నారు.

'నస్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హత' అని మను ధర్మాలు చెవిలో పోరు -

ఇంట్లోనే భార్య పెత్తనం భరించలేని

మగ మనస్తత్వాలు నేటి ఆధునిక కాలంలో కూడా ఉన్నాయి. అలాంటిది 800 ఏళ్ల క్రితం.. 40 సంవత్సరాల పాటు రుద్రమదేవి ఓరుగల్లు కేంద్రంగా దక్షిణ భారతదేశాన్ని పాలించిందంటే - అనునిత్యం ఎలాంటి సమస్యలు, సంఘర్షణలు ఎదుర్కొని ఉంటుంది?

పెళ్లయితే ఆడపిల్లకి ఇంటిపేరు మారి పోతుంది. కాని రుద్రమదేవికి భర్త నిడదవోలు రాజు చాళుక్య వీరభద్రుడు అయినా, ఒక్కనాడు కూడా చాళుక్య రుద్రమదేవి కాలేదు. ఆనాడు - ఈనాడూ కాకతీయ రుద్రమదేవే. తన అస్తిత్వాన్ని ఎలా నిలబెట్టుకుంటూ వచ్చిందో?

మగాడి పరిపాలనకి, ఆడదాని పరిపాలనకి ఖచ్చితంగా తేడా ఉంటుంది.

యుద్ధాల కన్నా జీనవ పరిస్థితులు మెరుగుబడేలా చేసింది రుద్రమదేవి. కాకతీయ రాజవంశం తవ్వించిన చెరువులతో పాటు ఏ కాలంలో ఎలాంటి పంటలు పండాలో సూచించే వ్యవసాయ శాస్త్రం అందరికీ అందుబాటులోకి తెచ్చింది. ఆ రోజుల్లోనే ప్రసూతి వైద్యశాలలు ఏర్పరిచింది. ఆడవాళ్లపై అత్యాచారం చేస్తే బీజచ్ఛేదం చేయించేది. ఏళ్ల తరబడి విచారణలు, సాక్ష్యాలు, మానవతావాదం పోరాటాల గురించి ఆగిందే లేదు.

రాజ్యాధికారం కోసం భర్త వేధించినా,

సహించిందే తప్ప, లొంగలేదు. సంసారం కోసం దేశాన్ని తాకట్టు పెట్టలేదు.

తండ్రిని ఎంతగా ప్రేమించి, గౌరవించిందంటే గణపతి దేవుడు చని పోయినప్పుడు - తండ్రితో పాటు సహ గమనానికి సిద్ధపడింది. (అది చూసి పొర బడ్డ తొలి తెలుగు చరిత్రకారుడు ఏకామ్ర నాథుడి నుంచి విదేశీ యాత్రికుడు మార్కోపోలో వరకూ గణపతి దేవుడు, రుద్రమదేవి భార్యాభర్తలని తప్పుగా అర్థం చేసుకుని రాసినవాళ్లున్నారు)

‘రుద్రమదేవి’ గురించిన రెండున్నర గంటల సినిమా తీసినా ఆవిడ గురించి చెప్పడానికి సరిపోలేదు. అలాంటిది రుద్రమదేవిని ఈ ఒక్క పేజీలో ఆవిష్కరించడం అంటే చాలా కష్టం.

అయినప్పటికీ ఒక విషయం చెబుతున్నాను - ‘రుద్రమదేవి’ సినిమాలో ‘రుద్రమదేవి’ వ్యక్తిత్వాన్ని ఆవిష్కరించే కొన్ని మాటలు రాశాను.

‘ఒక తల్లిపాలు తాగినవాళ్లు అన్నదమ్ములయితే - ఒకే నది నీళ్లు తాగే వాళ్లు అన్నదమ్ములు, అక్కాచెల్లెళ్లు

కాలేరా?’

ఈ మాట రుద్రమదేవి అందో లేదో తెలీదు. కాని మహారాణి అయినా ఒక అమ్మ కాబట్టి - ఆడది కాబట్టి ఖచ్చితంగా అనే ఉంటుంది. లేకపోతే శత్రుసైన్యాన్ని చంపి, వాళ్ల రక్తంతో బలికూడు తినే ఆ కిరాతకపు మధ్యయుగపు రోజుల్లో ఆగర్భ శత్రువు దేవగిరి మహాదేవుణ్ణి రుద్రమదేవి ఎందుకు క్షమించి ఉంటుంది?

స్త్రీకి మాత్రమే ప్రత్యేకమైన సున్నితమైన మనసు, మాతృత్వ భావన అది.

‘ప్రపంచ మహిళా దినోత్సవం’

ఇంటోనే భార్య పెత్తనం భరించలేని మగ మనస్తత్వాలు నేటి ఆధునిక కాలంలో కూడా ఉన్నాయి. అలాంటిది 800 ఏళ్ల క్రితం.. 40 సంవత్సరాల పాటు రుద్రమదేవి ఓరుగల్లు కేంద్రంగా దక్షిణ భారతదేశాన్ని పాలించిందంటే - అనునిత్యం ఎలాంటి సమస్యలు, సంఘర్షణలు ఎదుర్కొని ఉంటుంది?

లాంటి వేడుక రుద్రమదేవి కాలంలో జరుపుకున్నారు. అదే దసరా తర్వాత వచ్చే కొముదీ ఉత్సవం.

ఆ శరత్కాలపు పౌర్ణమి రాత్రి ఆడ వాళ్లకి కావల్సినంత స్వేచ్ఛావిహారం. మగ వారు ఆ రోజు బయట తిరగడానికి వీలేదు. ఆటలు, పాటలు, అలంకరణలు, వేడుకలు, ఏమైనా లేడీస్ నైటవుట్.

అలా ఈ మహిళా దినోత్సవం రోజున అయినా ఆడవాళ్లని వేధించకుండా - వారి మనసుకి నచ్చినట్లు ఉండనివ్వగలరా? ఆ కొముదీ ఉత్సవం నాడయినా - ఈ మహిళా దినోత్సవం నాడయినా - ఆడ వాళ్లు ఏం కోరుకుంటారో నేను కొంత ఊహించగలను. వాళ్ల వ్యక్తిత్వాన్ని గౌరవిస్తూ ఇచ్చే స్వేచ్ఛ - వారి ఆనందానికి, సంతోషానికి అడ్డురాని కట్టుబాట్లు - వారి రక్షణకి ఆటంకం కలిగించని సామాజిక పెంపకం- ఈ లోకమంతా పచ్చగా - యుద్ధాలు, రక్తపాతాలు, ద్వేషాలు, హింసలు లేని - గలగల నవ్వుల ఓ రసమయ జీవన గీతాన్ని!!

నిరాడంబరంగా జీవించింది. నిదానమే ప్రధానం అన్నట్టు సాగింది. కానీ వేసిన ప్రతి అడుగు చరిత్రలో నిలిచిపోయే విధంగా వేసింది.

- సుచేత గురించి ఒకచోట రాసిన మాటలు

చైతన్యబీష్ట

ఒక రాష్ట్రానికి... మహిళ ముఖ్యమంత్రి కావడం కుదురుతుందా? మగవాళ్ల కనుసన్నల్లో కదిలే రాజకీయ ఎత్తుగడల మధ్య మహిళకు అసలది సాధ్యమేనా? సాధ్యమే అని నిరూపించారు సుచేతా కృపలాని. ఉత్తరప్రదేశ్ కు ముఖ్యమంత్రి కావాలని ఆమె ఉవ్విళ్ళూరలేదు. ఆ పదవే ఆమె కోసం ఎదురు చూసింది. స్వాతంత్ర్యం కోసం ఆమె చేసిన పోరాటమే ఆ మెట్టిక్కి చ్చింది. దేశవిభజనకు దారి తీసిన నోవా ఖలి దాడుల సమయంలో అందించిన సేవ... ఆమెను ఆ స్థాయిలో నిలబెట్టింది.

కస్తూర్బా గాంధీ నేషనల్ మెమోరియల్ ట్రస్ట్ ఆర్గనైజింగ్ సెక్రటరీగా నియమిస్తూ... గాంధీజీ ఆమె మీద పెట్టిన నమ్మకాన్ని నిలబెట్టుకుని తన సత్తా నిరూపించుకున్న మహిళ సుచేతా కృపలానీ. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ తో పని చేసినప్పటికీ ఆమె కాంగ్రెస్ అండతో మన లేదు. కాంగ్రెస్ నీడన ఎదగలేదు. తనకు తానుగా తనను నిలబెట్టుకున్న వ్యక్తిత్వం ఆమెది.

ఆచార్య కృపలాని... నెహ్రూతో విభేదించి సొంతంగా 'కృషక్ మజుందార్ ప్రజాపార్టీ' పెట్టినప్పుడు ఆయనకు అండగా నిలిచారామె. కాంగ్రెస్ అభ్యర్థిని ఓడించి భర్తకు నైతిక మద్దతునిచ్చారు. కాంగ్రెస్ లో చీలికలు వచ్చిన తర్వాత ఆమె తిరిగి కాంగ్రెస్ పార్టీలో చేరారు. భార్యా భర్తలు రెండు పార్టీల్లో పని చేసినప్పుడు కూడా ఆమె తన పరిధి పట్ల స్పష్టమైన అవగాహనతో వ్యవహరించారు. భర్త గెలుపు కోసం ప్రచారం చేయలేదు. కానీ

భర్త ఆరోగ్యం, మంచినెట్టలను చూసుకునే వారు.

సుచేతకు తాను చేస్తున్న పని పట్ల ఎంతో నిబద్ధత ఉంటుందనడానికి నిదర్శనం ఆమె వివాహమే. తనకంటే ఇరవై ఏళ్లు పెద్దవాడైన ఆచార్య కృపలా నీతో వివాహాన్ని రెండు కుటుంబాలూ తీవ్రంగా వ్యతిరేకించాయి. అయినా ఆమె నిర్ణయం మారలేదు. లోక్ సభ సభ్యురాలిగా ఆమె చట్టసభలో విధాన నిర్ణయాల్లోనూ అంతే స్పష్టమైన పాత్ర నిర్వహించారు. ఆ కార్యదక్షత ఉత్తరప్రదేశ్ రాజకీయ క్లిష్టత పరిష్కారానికి ఆధారమైంది.

1962లో ఉత్తర ప్రదేశ్ కాంగ్రెస్ పార్టీ పరస్పర విభేదాలతో రెండుగా చీలిపోయింది. కమలాపతి త్రిపాఠీ ఒక వర్గానికి నాయకత్వం వహించగా, సి.బి.గుప్తా మరొక వర్గాన్ని నడిపించారు. ఆ సమయంలో సి.బి గుప్తా నుంచి సుచేతకు ఆహ్వానం వచ్చింది. కాంగ్రెస్ లో తలెత్తిన విభేదాల కారణంగా రాష్ట్రాన్ని నడిపించగలిగిన దీటైన నాయకత్వం చాలా అవసరమంటూ ఆ బాధ్యత తీసుకోవలసిందిగా ఆమెను కోరారాయన.

ముఖ్యమంత్రిగా...

1963లో ఉత్తరప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి అయిన సుచేత కృపలానీ దృఢచిత్తంతో రాష్ట్ర సమస్యలను చక్కబెట్టారు. సమర్థమైన కార్యనిర్వహణతోపాటు, సునిశితమైన రాజకీయ నాయకురాలిగా గుర్తింపు పొందారు. ఆమె హయాంలో ఉద్యోగులు 62 ఓజుల పాటు కొనసాగించిన సుదీర్ఘమైన నిరసన పోరాటాన్ని దీటుగా

సుచేతా కృపలానీ: తొలి మహిళా ముఖ్యమంత్రి

ఎదుర్కొన్నారు. జీతాలు పెంచి తీరాలన్న ఉద్యోగుల డిమాండ్ కు ఆమె తలవంచక పోవడంతోపాటు తన వాదనతో ఉద్యోగ సంఘాల నాయకులను సమాధాన పరిచారామె.

మనదేశంలో ఒక రాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రి అయిన తొలి మహిళ సుచేత. నిరాడంబరత, నిజాయితీతోపాటు తెలివైన, కష్టపడే తత్వం కలిగిన సమర్థ వంతమైన ముఖ్యమంత్రిగా మొదటి గుర్తింపు కూడా ఆమెదే. అత్యంత నిరాడంబరంగా జీవించిన కృపలానీ దంపతులు రాజకీయాల నుంచి వైదొలిగిన తరువాత వారి మనోభీష్టానికి తగినట్లు న్యూఢిల్లీలో అందమైన పొదరింటిని నిర్మించుకుని జీవించారు. సంపాదించిన డబ్బుని లోక్ కల్యాణ్ సమితి ద్వారా నిరుపేదల ఆరోగ్య సేవలకే ఖర్చు చేశారు.

జాతీయోద్యమంలో ఉద్యమకారిణిగా నిప్పుకణికలా రగిలిన సుచేత... గృహిణిగా కూడా అంతే ఒద్దిగ్గా ఒదిగి పోయేవారు. ఇంట్లో షర్బత్తులు, జామ్లు చేసుకుంటూ గడిపేవారు.

ఆచార్య కృపలానీ చివరి రోజుల్లో బ్రాంకైటిస్ తో బాధపడ్డారు. ఆయన సేవలకు ఓ నర్సు ఉన్నప్పటికీ సుచేత అర్థరాత్రిళ్లు రెండుసార్లు లేచి ఆయనను చూసుకునేవారు. ఆ సమయంలో కూడా తన గుండె నొప్పిని చెప్పి ఆయన్ను బాధించడం ఇష్టం లేకపోయిందామెకి. వారి విశ్రాంత జీవితం అలా సాగుతున్నప్పుడే ఆమె ఆటోబయోగ్రఫీని ఒక వార పత్రికకు ధారావాహికగా రాయడం మొదలు పెట్టారు. కానీ అది నాలుగు వారాలకు మించి కొనసాగలేదు. ఎందుకంటే 1974 డిసెంబర్ ఒకటవ తేదీ రాత్రి ఆమె హార్ట్ అటాక్ తో అందరికీ దూరమయ్యారు.

- మంజులారెడ్డి

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ తో పని చేసినప్పటికీ ఆమె కాంగ్రెస్ అండతో మనలేదు. కాంగ్రెస్ నీడన ఎదగలేదు. తనకు తానుగా తనను నిలబెట్టుకున్న వ్యక్తిత్వం ఆమెది.

రుద్ధిర జ్వాల

సైన్యంలో చేరతావా అని అడిగితే పురుషులే వెంటనే ఊ అనలేరు. ఎందుకంటే దేశాన్ని కాపాడటం అనేది ఓ ఉద్యోగం కాదు... బాధ్యత. సరిహద్దులో కాపు కాయాలి. ఎండకు ఎండుతూ వానకు తడుస్తూ భరతమాత మీద శత్రువు నీడ కూడా పడకుండా కాపాడుకోవాలి. మన అన్నవాళ్లకు దూరంగా ఉండి, దేశంలో ఉన్న వాళ్లంతా మనవాళ్లే అన్న భావనతో బతకాలి. అది అందరికీ సాధ్యం కాదు. నరనరాలా దేశ భక్తిని నింపుకుని, బతుకైనా చావైనా భరతమాత కోసమే అన్న సంకల్పం మనసులో బలంగా ఉన్నవాళ్లకే అది సాధ్యం. ఆ సంకల్పం ఉంది కనుకే ఆడపిల్ల అయినా ఉత్తరాదికి చెందిన శాంతి టిగ్గా ఏరి కోరి జవాను అయ్యింది.

ముప్పై అయిదేళ్ల వయసు. ఇద్దరు పిల్లలకు తల్లి. అయినా సైన్యంలో చేరాలని తహతహ

శాంతి టిగ్గా: తొలి మహిళా జవాను

లాడింది శాంతి. ఎట్టకేలకు కల నెరవేర్చుకుంది. అన్ని టెస్టులూ పాసయ్యింది. శిక్షణా కాలంలో ఉత్తమ ట్రేయినీగా మెడల్ అందుకుంది. రైల్వే రెజిమెంట్‌లో ఉన్నత స్థానం సంపాదించింది.

కానీ ఏం జరిగిందో ఏమో... 2013, మే నెలలో ఉన్నట్టుండి శాంతి కిడ్నాప్‌కు గురైంది. తర్వాతి రోజు కట్టేసి ఉన్న స్థితిలో రైలు పట్టాల మీద దొరికింది. రైల్వే హాస్పిటల్‌లో చికిత్స పొందుతున్న ఆమె, తర్వాతి రోజు హాస్పిటల్ టాయిలెట్లో ఉరి వేసుకుని ఆత్మహత్య చేసుకుంది. అది తెలిసి దేశమంతా నివ్వెరపోయింది. మొదటి మహిళా జవానుగా ఖ్యాతి గడించిన శాంతికి ప్రాణాలు తీసుకోవాల్సిన అవసరం ఏమొచ్చిందో ఎవరికీ అర్థం కాలేదు. డబ్బులు తీసుకుని ఉద్యోగాలు ఇస్తోందంటూ ఎవరో వేసిన నిందయే దీనికి కారణం అన్నారు. కిడ్నాప్ జరిగినప్పుడు ఏదో అయ్యింది అన్నారు. కారణం ఏదైనా... ఓ సాహసవనిత ఈ లోకం నుంచి వెళ్లిపోయింది. ఎందరిలోనో స్ఫూర్తిని రగిలించిన జ్వాల ఆరిపోయింది.

‘నేను ఒక దేశానికి చెందిన దాన్ని కాను, నాకు ఒక సామాజికత అంటూ లేదు, నేనొక ప్రత్యేక నాగరికతకు చెందిన దాన్ని కాదు, నాకు ఒక జాతి అంటూ లేదు కానీ నాలో దివ్యత్వం నిండి ఉంది’... ఈ మాటలు చెప్పుకోవడానికి ఎంత ధైర్యం కావాలి? ‘నేను ఏ యజ్ఞ మాని ఆజ్ఞలకూ లోబడి పని చేయను. నాకు ఒక రాజు లేడు. ఒక చట్టం లేదు. ఒక మత సమ్మేళనమంటూ లేదు. అయినప్పటికీ నాలో దైవత్వం ఉంది’ అని బహిరంగంగా చెప్పడానికి ఎంత సాహసం కావాలి?

సాధారణంగా ఇలా మాట్లాడే వారిని వారిని పిచ్చి వారిగానో, దేశద్రోహులుగానో పరిగణిస్తారు ప్రజలు. అయితే ఈమెను మాత్రం యావద్భారత ప్రజలూ అమ్మగా ఆదరించారు. దేవతలా ఆరాధించారు. ఇంతకీ ఇలా మాట్లాడిందెవరంటారా? ఆమె ఒక విదేశీయురాలు. పుట్టింది, పెరిగింది ప్యారిస్ లో అయినా, తన జ్ఞానఫలాన్ని, యోగబలాన్ని భారత దేశానికే అంకితం చేసిన సినలైన ఆధ్యాత్మికవేత్త. ఆమె మిర్రా అల్పస్సా. అరవింద యోగిగా ప్రసిద్ధులైన ఆరబిందో ఘోష్ శిష్యురాలు. అరవిందుల ఆనంతరం దాదాపు యాభై ఏళ్లకు పైగా ఆయన నెలకొల్పిన ఆశ్రమాన్ని సజావుగా నిర్వహించారు. అరవిందులు వెలిగించిన ఆధ్యాత్మిక దీపాన్ని ఆరిపోకుండా కాపాడారు. ఆ వెలుగును అందరికీ అందించారు. అందుకే భారతీయులు ఆమెను శక్తిస్వరూపిణి అయిన శ్రీ మాత అని పిలిచారు. ఆదిపరాశక్తిలా పూజించారు. ఆమె వెలిగించిన జ్ఞానజ్యోతులను తమ దేహాలయంలో వెలిగించుకున్నారు.

కర్మయోగి, జ్ఞానయోగి, ఆధ్యాత్మిక, తాత్విక చింతనకు ఆనవాలు శ్రీ అరవిందులు. అరవిందుల బోధలకు ప్రభావితురాలైన ఒక విదేశీ వనిత మిర్రా అల్పస్సా. యోగవిద్యలో ఆమె నిష్ణాతురాలు. జన్మతః విదేశీయురాలైనప్పటికీ భారతీయ తాత్విక చింతన పట్ల ఆకర్షితురాలైంది. బాల్యం నుంచి యోగవిద్యను అభ్యాసం చేసింది. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానతృప్తిని తీర్చుకోవడం కోసం దేశవిదేశాలలోని ఎందరో యోగులను, బాబాలను కలిసింది. కర్మభూమి, పుణ్యపుడమి అయిన భారతదేశంలో అయితే తనను పట్టి పీడిస్తున్న కొన్ని సందేహాలకు సరైన

శక్తి స్వరూపిణి

సమాధానం

దొరుకుతుందన్న ఆశతో ఆమె పాండిచ్చేరిలోని శ్రీ అరవిందాశ్రమం చేరింది. ఎప్పుడైతే అరవిందులను చూసిందో, ఆమెలో గతజన్మలలోని వాసనలు విచ్చుకున్నాయి. అరవిందుడికి, తనకు పూర్వజన్మ బంధమేదో ఉన్నట్లుగా భావించింది. అంతకాలంగా తాను వెదుకుతున్న ఆధ్యాత్మిక గురువులు అరవిందులేనన్న భావన ఆమెలో బలంగా ఏర్పడింది. అరవిందులను కృష్ణుడిగా, తనకు తాను యశోదగా ఊహించుకుంది. భారతదేశమే తన అసలైన మాతృభూమిగా భావించింది. తన తుదిశ్వాస వరకు ఇక్కడే ఉండిపోయింది.

పేరుకు శిష్యురాలైనప్పటికీ అరవిందులు ఆమెలోని ఆధ్యాత్మిక చైతన్యానికి మంత్రముగ్ధులయ్యారు. వెనువెంటనే ఆమెను శిష్యురాలిగా స్వీకరించారు. అయితే ఆమె ముందు తాను ఎంతో చిన్నపిల్లాడిగా భావించారు. అమ్మగా అభిమానించారు. తోబుట్టువులా ఆదరించారు. స్నేహితురాలిలా చూశారు. . నోరారా అమ్మా అని పిలిచేవారు. యోగి అరవిందులు ఆమెతో మెలుగుతున్న తీరును చూసి ఆశ్రమాన్ని సందర్శించడానికి వచ్చిన ప్రతి ఒక్కరూ కూడా ఆమెను అమ్మగా గౌరవించేవారు. ఆమెను ఎంతో గౌరవంగా శ్రీ మాత అని సంబోధించే వారు. అనంతర కాలంలో ఆమె శ్రీ మాతగా సుప్రసిద్ధురాలయింది.

అరవిందులు జీవించి ఉన్నకాలంలోనే ఆశ్రమ నిర్వహణ బాధ్యతను ఆమెకు అప్పగించి, ఒక విధమైన తపస్సులో, యోగంలో మునిగిపోయేవారు. ఆమె

నేనిలా ఉంటాను అని చెప్పకు. ఉండి చూపించు. నేనిలా చేస్తాను అని చెప్పకు. చేసి చూపించు. ఊహల్లో ఉండకు. వాస్తవాన్ని గుర్తించు. వాస్తవంలోనే జీవించు.

- మదర్ మిర్రా

మదర్ మిర్రా అల్పస్సా: ఆధ్యాత్మికవేత్త

అరవిందులకు అనేక లేఖలు రాసింది, లేఖాసాహిత్యంలో ఆవి ఎంతో ప్రసిద్ధిపొందాయి. ఆయన మహాసమాధి చెందిన తర్వాత కూడా ఆశ్రమాన్ని ఎంతో సమర్థంగా నిర్వహించింది. శిష్యులు అడిగే అనేక సందేహాలకు ఎంతో ఓపికగా, సూటిగా, స్పష్టంగా, వివరంగా సమాధానాలు చెప్పింది. అవన్నీ గ్రంథాలుగా వెలువడ్డాయి. అమితమైన ఆదరణ పొందాయి.

“నా జీవితాన్ని, శక్తిని, ఆస్తిపాస్తులను, ఒకటేమిటి నా సర్వస్వాన్నీ అతనికే సమర్పించుకుంటాను. అతను నా రక్షమే కావాలని అడిగితే ఆఖరు బొట్టువరకు ఆనందంగా ధారపోస్తాను”

ఇక్కడ అతను అనే పదం ఎవరికి వర్తిస్తుంది? అనడిగితే భగవంతుడు అని చెప్పుకోవచ్చు. ఆమె అమితంగా అభిమానించిన అరవిందులు అని కూడాచెప్పుకోవచ్చు.

మన దేశంలో పుట్టి మన దేశంలో పెరిగి, మన దేశంలో జ్ఞానాన్ని సముపార్జించి, డాలర్లకోసం తమ ప్రతిభా సామర్థ్యాలన్నింటినీ విదేశాలకు ధారపోసే ప్రబుద్ధులెందరినో చూశాం మనం. కానీ, పొరుగు దేశంలో పుట్టి, మన దేశసంస్కృతీ సంప్రదాయాలకు, ఆచార వ్యవహారాలకు, ఆధ్యాత్మికతకు ప్రభావితురాలై, తన తుదిశ్వాస వరకూ భారతదేశ ప్రజలకోసమే పరితపించిన సినలైన శ్రీ మాత ఆమె. అందుకే ఈ దేశంలో శ్రీ మాతా ఎంటర్ప్రైజెస్, శ్రీ మాతా ఇంజనీరింగ్ వర్క్స్, శ్రీ మాతా టెక్స్టైల్స్.. ఇలా ఆమె పేరుతో ఎన్నో పరిశ్రమలు, విశ్వవిద్యాలయాలు వెలిశాయి. జనం గుండెల్లో కొలువుండిపోయింది.

- డి.వి.ఆర్.భాస్కర్

చరితను తిరగేస్తే ఆ పుటల్లో కనిపించే ఓ గొప్ప తల్లి జిజాబాయి. కొడుకుని వీరుణ్ణి చేసిన వీరమాత. తల్లి ఎలా ఉండాలి అన్నదానికి ఆమె ఒక నిర్వచనం

- ఓ పుస్తకంలోని వాక్యాలు

‘స్వరాజ్యం నా జన్మహక్కు’ అని నినదించడానికి ఎంతో ముందే మహారాష్ట్రుల స్వేచ్ఛాకాంక్ష లోకానికి వెల్లడైంది. ఆ మట్టి మహిమ కాబోలు, అక్కడ పుట్టిన జిజాబాయి పదిహేడో శతాబ్దంలోనే ఆ నినాదాన్ని ఆచరించి చూపించింది. జిజాబాయి శహాజీ భాంస్లే (జనవరి 12, 1598 - జూన్ 17, 1674) ‘క్షత్రియ కులావతంశశ్రీ రాజా శివచృత్రపతి’ శివాజీకి తల్లి అయినందుకు జనబాహుళ్యంలో ప్రసిద్ధురాలై ఉండవచ్చు. గొప్ప మాతృమూర్తిగా, ఒక సామ్రాజ్యం కోసం ప్రణాళిక రచించిన రాజనీతిజ్ఞురాలిగా గౌరవం పొంది ఉండవచ్చు. నిజానికి ఆ కాలంలో పుట్టి, ఆమె ఏర్పరుచుకున్న స్వతంత్ర భావనలు, చూపిన సంస్కరణా భావాల వల్ల చరిత్రలో మరింత సమున్నత స్థానం ఆమెకు దక్కవలసి ఉందనిపిస్తుంది.

ఆమె భర్తకు దూరంగా ఉండిపోయింది. తండ్రి లఖూజీ జాధవ్‌రావ్ సహా కుటుంబ సభ్యులంతా ఉరికంబం ఎక్కారు. పెద్ద కొడుకు యుద్ధంలో మరణించాడు. ఇదంతా ఒక సంక్షుభిత రాజకీయ వాతావరణం ఫలితం. ఐక్యత లోపించిన భారతీయ సమాజం మొగలుల బారిన పడి ఎన్ని ఇక్కట్లు అనుభవించిందో చూడాలంటే జిజా కుటుంబ గాథతో తెలిసిపోతుంది. కడుపున పుట్టిన ఎనిమిది మందిలో శివాజీ ఒక్కడే మిగిలినా ఆ సంక్షుభిత రాజకీయ పరిస్థితులకు ఎదురీది, కొడుకుని విజేతగా నిలబెట్టిన జిజా ఒక అద్భుత, అసాధారణ మహిళ.

మహారాష్ట్రలోని బుల్ధానా ప్రాంతంలో పుట్టిన జిజా వివాహ జీవితమే ఒక సంఘర్షణ మధ్య ఆరంభమైంది. బాల్యంలో ఒక సారి హోలీ పండుగలో పాల్గొన్నప్పుడు ఒక బాలుడి మీద రంగునీళ్లు చిమ్మింది. ఆ బాలుడు కూడా చల్లాడు. అది చూసిన లఖూజీ ఈ ఇద్దరూ మంచి జంట అవుతారని సరదాగా అన్నాడు. ఆ బాలుడే శహాజీ భాంస్లే. మలోజీ అనే చిన్న ఉద్యోగి కుమారుడు. అది తెలిసి మలోజీని లఖూజీ అవమానించి పంపాడు. కానీ శహాజీ తరువాత బిజాపూర్ సుల్తాన్ సైన్యంలో ఉన్న తోడ్యోగి అయ్యాక, ప్రతీకారం కోసం జిజాను వివాహం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నాలు ఆరంభించాడు. ఆఖరికి నిజాం

చేత (ఈ సంస్థ లోనే లఖూజీ పని చేశాడు) చెప్పించి వివాహం చేసుకున్నాడు కూడా. మొగలుల రాకతో పరిస్థితులు మారాయి. ఒప్పందం ప్రకారం శహాజీ కర్ణాటకకే పరిమితమైపోయాడు. వెంట పెద్ద కుమారుడు శంభాజీని తీసుకువెళ్లాడు (తరువాత అష్టల్‌ఖాన్‌తో జరిగిన యుద్ధంలో ఇతడు మరణించాడు. శివాజీ కుమారుడి

వీరమాత జిజా

పేరు కూడా శంభాజీయే). నిజాం మీద మొగల్ దాడులతో లఖూజీ కుటుంబం తుడిచిపెట్టుకుపోయింది. శహాజీ కర్ణాటకలో తుకాబాయి అనే మహిళను వివాహమాడి జిజాను దాదాపు మరచిపోయాడు. అప్పటి నుంచి జిజా పూనాలో ఉండిపోయింది.

శివాజీ గర్భంలో ఉన్నప్పుడే నాలుగో నెలలో భర్తకు దూరమైంది జిజా. ఆ సమయంలో ఆమెకు సకల సౌకర్యాలు కల్పించారు. కానీ జిజా వాటిని నిరాకరించింది. నేలపై పడుకునేది. కొండలు ఎక్కేది. నిరంతరం ఆయుధాలు ధరించి ఉండేది. ఇదంతా ఒక విశ్వాసానికి సంబంధించినది. ఇలా చేస్తే పుట్టే బిడ్డలు కష్టపడే తత్వంతో, ధైర్యశాలురై ఉంటారని కొన్ని గ్రంథాలు చెబుతున్నాయి. అది విశ్వాసమే అయినప్పటికీ ఆమెకు పుట్టిన ఆఖరి బిడ్డ సాహసవంతుడే అయ్యాడు. ఒక పక్క కొడుకును అత్యంత క్రమశిక్షణతో, యుద్ధవిద్యలతో పెంచుతూనే, తన అధీనంలో భర్త ఉంచిన పూనా పరిపాలనలో కూడా పాలు పంచుకునేదామె. దాదాజీ కొండ దేవ్ సహకరించేవాడు. అతడే శివాజీకి యుద్ధ విద్యలు నేర్పిన గురువు.

జిజాబాయి: మరాఠా రాజు శివాజీ మాతృమూర్తి

మొగలుల పాలన ఆరంభంలో అరాచకంగా సాగేది. మహిళలను అవమాన పరచడం, మత మార్పిడులు ఎక్కువగా ఉండేవి. వీటిని చూసి ఆమె తీవ్రంగా హెచ్చరించేది. మహిళలను రక్షించకుంటే జీవితాలు ఎందుకని ప్రశ్నించేది. అలాగే హిందూమతంలోని బలం, బలహీనతలు ఎరిగిన మహిళ ఆమె. బలవంతపు మత మార్పిడికి గురైన బాలాజీ నింబాల్కర్ అనే సిపాయి తిరిగి హిందూ మతంలో చేరడానికి ముందుకు వచ్చాడు. అతడికి ఆ అవకాశం ఇవ్వమని జిజా బ్రాహ్మణులను ఆదేశించారు. అష్టల్‌ఖాన్ అపార సైన్యాన్ని ఎదిరించడానికి గెరిల్లా పద్ధతి ఉపయోగించమని శివాజీకి సలహా ఇచ్చినది కూడా జిజాయే. ఆ యుద్ధంలో ఎంతో చిన్న సంఖ్యలో ఉన్న శివాజీ సేన అష్టల్‌ఖాన్ సేనను ఓడించింది. కానీ భర్త పోయిన తరువాత సహగమనం చేస్తానని పట్టుబడితే శివాజీయే ఆమెను నిరోధించాడు. జూన్ 17, 1674న ఆమె కన్ను మూసింది. ఛత్రపతి శివాజీ పట్టాభిషేకం జరిగిన కొద్ది కాలానికే ఆమె తుది శ్వాస విడిచింది.

స్త్రీకి సలాం

జగదోద్ధారకులు మన పిల్లల్లోనే ఉన్నారు. వారిని ఆడించండి. పాడించండి. దయచేసి శిక్షణ పేరుతో హింసించకండి

- ఎం.ఎస్.సుబ్బలక్ష్మి

స్వర సరస్వతి

ఎమ్మెస్ సుబ్బలక్ష్మి: ప్రముఖ కర్ణాటక సంగీత విద్వాంసురాలు

‘మధుర నుంచి ఒకమాయి వచ్చింది. టీనేజ్లోకి ప్రవేశిస్తోంది. ఆమె పాటను మేము రికార్డ్లో కట్ చేస్తున్నాం. వినేందుకు వస్తారా? వీలైతే అభిప్రాయాన్ని చెబుతారా?’

బెంగళూరు హెచ్ఎంవీ కంపెనీ మేనేజర్ తన స్నేహితుడు గోవిందరాజు వెంకటాచలాన్ని 1929వ సంవత్సరంలో ఒక ఉదయం అడిగారు. వెంకటాచలం ఎవరు? ఆనంద కుమారస్వామి, ఒ.సి. గంగూలీ, పెర్సీ బ్రౌన్, హెచ్.బి.హావెల్ వంటి 20వ శతాబ్దపు ప్రముఖ కళావిమర్శకుల పాలపుంతలో ముఖ్యుడు! వివిధ ఫైన్ ఆర్ట్స్ పత్రికలకు కాలమిస్ట్, వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలకు విజిటింగ్ ప్రొఫెసర్. ప్రపంచదేశాలకు అనధికార భారత సాంస్కృతిక రాయబారి. ఆ ఆహ్వానాన్ని విని, ‘పొద్దున్నే మరొక బాల్యచేష్ట, ఏం వెళ్తాలే’ అనుకున్నారు. ఏ సిక్స్సెన్సో చెప్పడంతో వెళ్లారు. విన్నారు. ఏమన్నారు?... ‘ఆమె గాత్రం వికసించే మొగ్గ పరిమళం. వదనం హృదయసౌందర్య భరితం. సంగీతం కోసమే పుట్టింది. జల పాతపు ఉదృతి, వీణానాదపు లాలిత్వం ఆమె గాత్రంలో ఉంది. చెవికి ఇంపైన గానాన్ని వినిపించేందుకు విద్వాన్లు, ఉస్తాద్లు తమ శరీరాలను క్యారికేచర్లుగా మలుచుకుంటున్న వేళ, చిత్రహింసలు పడుతున్న ముఖాలతో, భీతి గొలిపే చూపులతో సంగీతాభిమానుల సహనాన్ని పరీక్షిస్తున్న వేళ, ఒక సహజ వదన సౌందర్యపూరితంగా మన ముందుకు వచ్చింది. ఈ బాలిక సంగీతంలోని గణితశాస్త్రాన్ని ప్రదర్శించదు. సంగీత సరస్వతిని శ్రోతలకు దర్శింపజేస్తుంది, మనోధర్మంతో!’

ఇంతకూ ఎవరా టీనేజ్ అమ్మాయి? ముద్దుపేరు కుంజమ్మ. పూర్తిపేరు మధురై షణ్ముఖవడిపు సుబ్బలక్ష్మి! పాపులర్ నేమ్ ‘ఎం.ఎస్!’ ఆమె ఇష్టపడే పట్టుచీరెల

రంగు

‘ఎం.ఎస్.

బ్లా’గా

విఖ్యాతం!

మధురైలో 1916

సెప్టెంబర్ 16న

జన్మించారు. వెంక

టాచలం చెప్పిన భవి

ష్యత్ వాణిని తన జీవి

తంలో ఎం.ఎస్. నిజం చేసారు.

‘పక్షి చూడు ఎంత చక్కగా ఉందో!

అంటే, అవును చాలా రుచికరంగా

ఉంటుంది’ అనే భిన్న స్వభావాలున్న

వాతావరణంలో పెరిగింది ఎం.ఎస్!

బాగా పాడే కన్యకు మహారాజ పోషకుడిని

అన్పించుకునే సరసులకు కొదువ లేని

సమాజంలో దేవదాసి కుటుంబంలో

జన్మించింది. అమ్మ అమ్మాళ్ వీణావిద్వాం

సురాలు. కుంజమ్మను తీసుకుని చెన్నై

విచ్చేసింది. కర్నాటక, హిందుస్తానీ సంగీ

తాల విశిష్టతలను కుంజమ్మ నేర్చుకుంది.

సెవెన్టీన్త్ ఇయర్లో మెట్రాన్ మ్యూజిక్

అకాడెమీలో కచేరీ ఇచ్చిన తొలి గాయని!

శాస్త్రీయసంగీతం నేర్చుకుంటూనే సిని

మాల్లో నటించింది. ప్రేమ్చంద్ కథ

‘బజార్-ఎ-హుస్నీ’ ఆధారంగా నిర్మిత

మైన తమిళ చిత్రం ‘సేవాసదన్’లో కథా

నాయికగా చేసింది. సావిత్రి (1941)లో

నారదునిగా నవ్వించింది. రాజస్తానీ భక్త

గాయని మీరా (1945)లో మీరాగా ప్రేక్ష

కుల మనస్సుల్లో ముద్రవేసింది. అంత

టితో సినిమాలకు స్వస్తి పలికింది. ఈ

సినిమా ద్వారా వచ్చిన ఆదాయంతో తన

భర్త, మార్గదర్శి, కె.సదాశివన్ ‘కల్కి’ పత్రి

కను స్థాపించడానికి దోహదప

డింది. సదాశివన్ కాంగ్రెస్వాది.

రాజాజీ సన్నిహితుడు. దేశభక్తి గీతాలు

పాడేవాడు. ఎం.ఎస్ నోరు విప్పాక నేను

మూసుకున్నాను అని చమత్కరించేవాడు.

‘హరి తుమ్ హరో’ ఇతరులు పాడగా

వినడం కంటే సుబ్బలక్ష్మి చదవగా విన

డమే తనకు ప్రశాంతతనిస్తుందన్నారు

మహాత్మాగాంధీ. ‘ఆమె సంగీత సామ్రాజ్ఞి.

నేను కేవలం ప్రధానిని’ అన్నారు నెహ్రూ .

బడేగులాం ఆలీఖాన్ ‘సుస్వరలక్ష్మి’

అన్నారు. లత ‘తపస్విని’ అన్నారు. కవిగో

కిల సరోజినీనాయుడు అసలు సినలు

‘గానకోకిల’ ఎం.ఎస్ అన్నారు. శాస్త్రీయ

సంగీతకారుల్లో భారతరత్న పొందిన తొలి

విదూషీమణి ఎం.ఎస్. తన కచేరీల ద్వారా

రికార్డుల ద్వారా వచ్చిన ఆదాయాన్ని

ధార్మిక సంస్థలకు విరాళంగా ప్రకటించారు.

టీ.టీ.డి తదితర ధార్మిక సంస్థలు,

రికార్డింగ్ సంస్థలు, కోట్లాది రూపాయల

ఆదాయాన్ని ఎం.ఎస్ గాన నిధి

‘అభయం’ నుంచి పొందుతున్నాయి.

తనకు భగవంతుడు ప్రసాదించిన గాత్రం

ద్వారా తరతరాల మానవాళికి ఎం.ఎస్

ఇచ్చిన గొప్ప సంపద ‘అభయం’!

- పున్నా కృష్ణమూర్తి

(తిరుమలకొండ-పదచిత్రాలు, రచయిత)

జంతువులు మాట్లాడలేవు. కానీ నేనూ మీరూ వాటిలో
మాట్లాడగలం కదా! వాటితో సంభాషణ జరపగలం కదా!
అందుకే నేను వాటి మానరోదనను ప్రపంచానికి
వినిపించేలా చేయాలని నడుం కట్టాను. మీరూ కట్టండి

- రుక్మిణీదేవి అరుండేల్

జీవితం క్షణభంగురం కాదు. అనుక్షణ
మాలిక. ప్రతి క్షణంలో చలనం ఉంటుంది.
మార్పును తెస్తుంది. మన చుట్టూ
ప్రపంచం పరిభ్రమిస్తుంది. మనమూ
అనేక పరిభ్రమణలకు లోనవుతాం. ఈ
క్రమంలో కేంద్రానికి చేరుతాం. అక్కడ కద
లిక ఉండదు. అది సత్యం. అది దివ్యం. ఆ
చైతన్యాన్ని పొందడమే దివ్యజ్ఞానం! ఆ
దివ్యజ్ఞానాన్ని తాను పొందితే సరిపో
తుందా? పదుగురికీ పంచాలి అనుకుంది
రుక్మిణి. అప్పటికామె వయసు పదహారు.

ప్రముఖ సంస్కృత పండితుడు, పీడ
బ్యూడీలో ఇంజనీర్ అయిన కె.ఎ.నీలకంఠ
శాస్త్రి- శేషమ్మాళ్ దంపతులకు 1904 ఫిబ్ర
వరి 29న రుక్మిణి మధురైలో జన్మించారు.
అనీబీసెంట్ నాయకత్వంలోని థియోసాఫి
కల్ సొసైటీ (దివ్యజ్ఞాన సమాజం) చెన్నై
లోని అడయార్ కేంద్రంగా పనిచేస్తోంది.
దివ్యజ్ఞానం పట్ల ఆసక్తి కలిగిన నీలకంఠ
శాస్త్రి రిటైరైన అనంతరం మధురై నుంచి
చెన్నైకు మకాం మార్చారు. తండ్రి, అంత
కంటే ఎక్కువగా అనీబీసెట్ రుక్మిణిపై
ప్రభావం చూపారు. థియోసాఫికల్
సొసైటీ తరపున న్యూ ఇండియా పత్రికను
తెచ్చే డా॥ జార్జి అరుండేల్తో రుక్మిణికి
తన 13వ ఏట పరిచయం ఏర్పడింది.
పత్రికకు కవితలు, వ్యాసాలు కంట్రీబ్యూట్
చేసేది. ఆమె మెచ్చురిటీకి, ఉన్నత విలు
వల పట్ల గల ప్రేమకు అరుండేల్ ఆశ్చర్య
పోయేవాడు. 16వ ఏట ఇరువురూ
వివాహం చేసుకున్నారు. వరల్డ్ ఫెడరేషన్
ఆఫ్ యంగ్ థియోసాఫిస్ట్స్ హోదాలో
ప్రపంచ పర్యటనలు చేస్తోన్న రుక్మిణి
అతుండేల్ రష్యన్ నాట్యకారిణి అన్నా
పావ్లోవా ప్రదర్శించిన 'డయింగ్ స్వాన్'
బ్యాలే నృత్యం చూసి వివశురాలైంది.
ఆమె స్ఫూర్తితో రష్యన్ బ్యాలే అభ్యసించి
ంది. దివ్యజ్ఞానాన్ని వ్యాప్తి చేసేందుకు
నాట్యమే సరైన మాధ్యమం అని రుక్మిణి
నిర్ణయించుకుంది. ఏ నృత్యం?

చంద్రగిరికి చెందిన ముద్దు చంద్రరేఖ
తంజావూరులోని ఇందిరా మండపంలో
పేరిణి నృత్యాన్ని ప్రదర్శించింది. ఈ
నృత్యమే తరువాతి కాలంలో భరత
నాట్యం అయ్యింది. దేవదాసీలకే ప్రత్యేక

మైన ఆలయనృత్యం
కాలక్రమంలో రాజ
దర్బారులకు, కల
వారి లోగిళ్లకు
పతనం చెందింది.
ఈ నృత్యం పరువు
గలవారు చేసేది
కాదని సమాజం ముద్ర
వేసింది. ఇటువంటి పరి
స్థితుల్లో మెట్రాస్
మ్యూజిక్ అకాడమీలో
ఇరువురు దేవదాసీలు

దివ్య నాట్యం

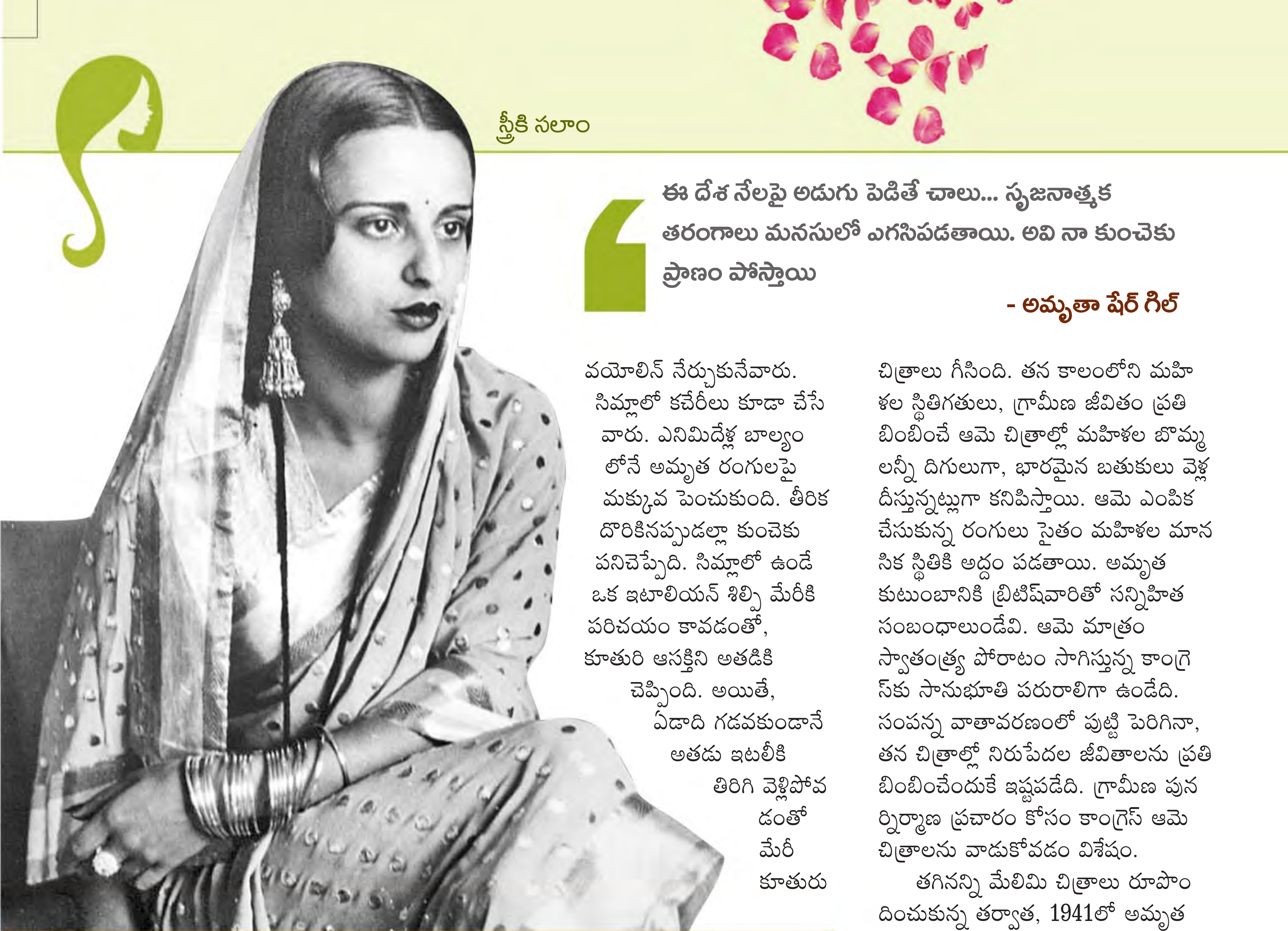
చేసిన నృత్యం చూసిన రుక్మిణి అరుండేల్
భరతనాట్యం ద్వారా దివ్యజ్ఞానాన్ని వ్యాప్తి
చేయాలని భావించింది. ఈ నిర్ణయం
సంప్రదాయ బ్రాహ్మణ పెద్దలకు ఆగ్ర
హాన్ని కలిగించింది. మొదట విదేశీయు
నితో పెండ్లి. తర్వాత దేవదాసీల
శిష్యురాలు. ఇంకేమైనా ఉందా అని చిటప
టలాడారు. తమకు వత్తాసు దొరకని
నేపథ్యంలో 'మా అమ్మాయే' అనడం
తర్వాత కాలంలో వింత!

అదలా ఉంచితే మైలాపూర్ గౌరీ
అమ్మాళ్, మీనాక్షి సుందరం పిళ్ళైల వద్ద
రుక్మిణి నాట్యాన్ని నేర్చుకుంది. థియోసా
ఫికల్ సొసైటీ డైమండ్ జుబ్లీ సెలెబ్రేషన్స్
సందర్భంగా 1935లో అడయార్లో
రుక్మిణి అరుండేల్ తొలిసారి తన నృత్యాన్ని
ప్రదర్శించింది. వివిధ దేశాలకు చెందిన
థియోసాఫిస్ట్లు రుక్మిణిని కాశ్మిర్ డ్యాన్స్
ప్రదర్శించిన 'దేవి'గా అభివర్ణించారు.
మరుసటి సంవత్సరమే రుక్మిణి దేవి - అ
రుండేల్ దంపతులు థియోసాఫికల్ సొసై
టీలో కళాక్షేత్రను స్థాపించారు. అడయార్
నదికి మెరీనా బీచ్కు మధ్యగల 250 ఎక
రాల సువిశాలమైన సహజ ప్రకృతిలో కళా
క్షేత్ర దివ్యజ్ఞానాన్ని ప్రసరిస్తోంది. వివిధ
దేశాల విద్యార్థులు ఇక్కడ శిక్షణపొందుతు
న్నారు. కాంతి కిరణాలై ప్రకాశిస్తున్నారు.

రుక్మిణీదేవి అరుండేల్: భరత నాట్యకారిణి

కళాక్షేత్రంలో నృత్యమే నేర్పరు. నృత్యం
ద్వారా వ్యక్తికి - సమాజానికి, వ్యక్తికి -
ఇతర ప్రాణులకూ గల విడదీయలేని అను
బంధాన్ని తెలియజేస్తారు. పంచభూతాలు
నువ్వు అవుతావు. నువ్వు పంచభూతాల
వుతావు అనే ఎరుకను కలిగిస్తారు. రుక్మిణి
మాంసాహార భక్షణకు, జంతు బలులకు
వ్యతిరేకి. ఇంటర్నేషనల్ వెజిటేరియన్
యూనియన్కు అధ్యక్షురాలై 1986లో మర
ణించేవరకూ 31 సంవత్సరాలు ఉపాధ్యక్షు
రాలిగా వ్యవహరించారు. నృత్యంపై, దివ్య
జ్ఞానంపై ఎన్నో పుస్తకాలు రాసారు.

ఇండియా టుడే జాబితాలో నేటి భార
తదేశాన్ని రూపొందించిన 100 మందిలో
ఒకరుగా రుక్మిణి ఎంపికయ్యారు. సంగీత
నాటక అకాడమీ ఫెలోషిప్ పొందారు. 19
56లో పద్మభూషణ్ స్వీకరించారు. భారత
పూర్వ ప్రధానమంత్రి మొరార్జీ దేశాయ్,
రుక్మిణి అరుండేల్ కంటే వయసులో పెద్ద.
ఇరువురూ లీప్ సంవత్సరంలోనే జన్మించి
చారు. ఆయనకు రుక్మిణి పట్ల ఎనలేని
గౌరవం, అభిమానం. రాష్ట్రపతి పదవికి
అభ్యర్థిగా మొరార్జీ మంత్రి మండలి రుక్మి
ణీదేవిను నిర్ణయించింది. ఆమె తిరస్కార
ముద్రను చూపారు, సున్నితంగా!

ఈ దేశ నేలపై అడుగు పెడితే చాలు... సృజనాత్మక తరంగాలు మనసులో ఎగసిపడతాయి. అవి నా కుంచెకు ప్రాణం పోస్తాయి

- అమృతా షేర్ గిల్

వయోలిన్ నేర్చుకునేవారు. సిమ్లాలో కచేరీలు కూడా చేసే వారు. ఎనిమిదేళ్ల బాల్యం లోనే అమృత రంగులపై మక్కువ పెంచుకుంది. తీరిక దొరికినప్పుడల్లా కుంచెకు పనిచేప్పేది. సిమ్లాలో ఉండే ఒక ఇటాలియన్ శిల్పి మేరీకి పరిచయం కావడంతో, కూతురి ఆసక్తిని అతడికి చెప్పింది. అయితే, ఏడాది గడవకుండానే అతడు ఇటలీకి తిరిగి వెళ్లిపోవడంతో మేరీ కూతురు

చిత్రాలు గీసింది. తన కాలంలోని మహిళల స్థితిగతులు, గ్రామీణ జీవితం ప్రతిబింబించే ఆమె చిత్రాల్లో మహిళల బొమ్మలన్నీ దిగులుగా, భారమైన బతుకులు వెళ్లదీస్తున్నట్లుగా కనిపిస్తాయి. ఆమె ఎంపిక చేసుకున్న రంగులు సైతం మహిళల మానసిక స్థితికి అద్దం పడతాయి. అమృత కుటుంబానికి బ్రిటిష్ వారితో సన్నిహిత సంబంధాలుండేవి. ఆమె మాత్రం స్వాతంత్ర్య పోరాటం సాగిస్తున్న కాంగ్రెస్ కు సానుభూతి పరురాలిగా ఉండేది. సంపన్న వాతావరణంలో పుట్టి పెరిగినా, తన చిత్రాల్లో నిరుపేదల జీవితాలను ప్రతిబింబించేందుకే ఇష్టపడేది. గ్రామీణ పునర్నిర్మాణ ప్రచారం కోసం కాంగ్రెస్ ఆమె చిత్రాలను వాడుకోవడం విశేషం.

తగినన్ని మేలిమి చిత్రాలు రూపొందించుకున్న తర్వాత, 1941లో అమృత లాహోర్ లో తొలిసారిగా సోలో ప్రదర్శన ఏర్పాటు చేసింది. ఆ ప్రదర్శన తర్వాత ఆమె అకస్మాత్తుగా అనారోగ్యానికి గురై,

కదిలించిన కుంచె!

అమృతా షేర్ గిల్: ప్రముఖ చిత్రకారిణి

నిండా మూడుపదులు బతకనే లేదు. బతికిన ఆ కొద్ది బతుకులోనే రంగుల సుడిగుండాలు సృష్టించింది. కేన్వాస్ మీద తన కుంచెల విన్యాసంతో తూర్పు పడమరలను ఏకం చేసేసింది. తాను బతికిన, తాను చూసిన బతుకులను బొమ్మకట్టింది. ఔను! ఆమె వేసినవన్నీ బతుకుబొమ్మలే! అవన్నీ తన కాలానికి ఆనవాళ్లు. చిత్రకళా రంగంలోని తరతరాల పురుషాధిక్యతను అధిగమించి మరీ చాటుకున్న తన ఉనికికి తిరుగులేని నిదర్శనాలు. భారతీయ ఆధునిక చిత్రకళారంగంలో ఆమెది చిరస్మరణీయమైన పేరు అమృతా షేర్ గిల్.

అమృత తండ్రి ఉప్రూవ్ సింగ్ షేర్ గిల్ మజీతియా పంజాబ్ కు చెందిన సిక్కు రాచ కుటుంబీకుడు. తల్లి మేరీ ఆంటోని యెట్ గాటెస్ మాన్ యూదు మహిళ. వాళ్లు హంగేరీ రాజధాని బుడాపెస్ట్ లో ఉండగా, 1913 జనవరి 30న అమృత పుట్టింది. ఆమె బాల్యంలోని తొలిదశ అక్కడే గడిచింది. కొంతకాలానికి చెల్లెలు ఇందిర పుట్టిన తర్వాత షేర్ గిల్ కుటుంబం 1921లో భారత్ కు తిరిగి వచ్చి, సిమ్లాలో స్థిరపడింది. అక్కాచెల్లెల్లిద్దరూ పియానో,

అమృతను తీసుకుని ఇటలీ వెళ్లింది. ఫ్లారెన్స్ లోని ఆర్ట్ స్కూల్ లో చేర్పించింది. అక్కడ చదువు ముగిశాక తల్లితో కలసి ప్యారిస్ వెళ్లింది. అనతికాలంలోనే ప్రత్యేక గుర్తింపు తెచ్చుకుంది. అక్కడ ఆమె గీసిన 'యంగ్ గర్ల్స్' పెయింటింగ్ కు విమర్శకుల ప్రశంసలు లభించాయి. ఆ పెయింటింగ్ తెచ్చిన గుర్తింపుతో ప్యారిస్ లోని 'గ్రాండ్ సెలూన్' కు అసోసియేట్ గా ఎన్నికైంది.

పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో వచ్చిన గుర్తింపు అమృతకు సంతృప్తినివ్వలేదు. అక్కడి తళుకుబెళుకులేవీ ఆమెను ఆకర్షించలేదు. తన దేశంలోని బతుకులను తన బొమ్మల్లో చూపగలిగినప్పుడే తన కళకు సార్థకత అనుకుంది. అందుకే, 1934లో భారత్ కు తిరిగి వచ్చేసింది. దేశమంతా విస్తృతంగా పర్యటించి, ప్రాచీన భారతీయ చిత్రకళా రీతులను నిశితంగా అధ్యయనం చేసింది. మొఘల్, పహాడీ చిత్రకళా రీతులు ఆమెను అమితంగా ఆకట్టుకున్నాయి. భారత్ కు తిరిగి వచ్చాక అమృత గీసిన చిత్రాలపై వాటి ప్రభావం కనిపిస్తుంది. దక్షిణ భారతదేశంలో పర్యటించిన సమయంలో ఆమె మూడు అపురూపమైన

తన కాలంలోని మహిళల స్థితిగతులు, గ్రామీణ జీవితం ప్రతిబింబించే ఆమె చిత్రాల్లో మహిళల బొమ్మలన్నీ దిగులుగా, భారమైన బతుకులు వెళ్లదీస్తున్నట్లుగా కనిపిస్తాయి. ఆమె ఎంపిక చేసుకున్న రంగులు సైతం మహిళల మానసిక స్థితికి అద్దం పడతాయి.

కోమాలోకి జారుకుంది. కోమాలోనే 1941 డిసెంబర్ 6న అర్ధరాత్రి వేళ తుదిశ్వాస విడిచింది. ఆమె చిత్రాలు మాత్రమే భావితరాలకు మిగిలాయి. తర్వాతి కాలంలో చిత్రకళా రంగంలోకి అడుగుడిన పలువురికి స్ఫూర్తిదాయకంగా మారాయి. మేటి చిత్రకారుడు సయ్యద్ హైదర్ రజా మొదలుకొని అర్పితా సింగ్ వరకు చాలామంది చిత్రకారులు అమృతా స్ఫూర్తితోనే తమ కళకు మెరుగులు దిద్దుకున్నారు. ఆధునిక భారతీయ చిత్రకళా రంగంలో అమృతా షేర్ గిల్ ది ఒక చెరగని ముద్ర.

- పన్యాల జగన్నాథ్ దాస్

అది 1999వ సంవత్సరం, నవంబర్ మాసం... అరవై అయిదేళ్ల మహిళ ఫోన్ రిసీవర్ పట్టుకొని ఉంది. అవతల 38 ఏళ్ల యువకుడు. ఉర్దూలో తనకిష్టమైన కవితాపంక్తులను చదివి వినిపిస్తున్నాడు. వింటున్న ఆమె పెదవులపై చిరునవ్వు. 65 ఏళ్ల ముదిమిని ఓడిస్తున్న పసితనం కనపడుతోంది ఆమె ముఖంలో. వర్చస్సు, మేధస్సు పోటీపడున్నట్లుండే ఆ తేజోమూర్తికి వివరిస్తున్నాడు యువకుడు.. తనను పెళ్లి చేసుకుంటే ఆమెనెంత అపురూపంగా చూసుకోగలడో అన్నది. ఇవతల అదే సమ్మోహన దరహాసం!

తర్వాత మూడురోజులకు.. ఆమె అతని భార్య అయింది. అతను ముస్లిం. పేరు సాదిక్ అలీ. ఇస్లామిక్ స్కాలర్, ముస్లింలీగ్ ఎంపీ. ఆమెను ముస్లిం మతం తీసుకొమ్మని కోరాడు సాదిక్. అతని కోరికను సమ్మతించిందామె. అప్పటి నుంచి కమలాసుర య్యాగా మారిపోయింది... కమలాదాస్. మలయాళ, ఇంగ్లీష్ సాహిత్యాభిమానులకు కమలామాధవికుట్టిగా అత్యంత ఇష్టురాలు. కేరళలోని త్రిస్సూర్ జిల్లా పున్నవర్కుళంలో పుట్టింది. సనాతన బ్రాహ్మణ సంప్రదాయంలో పెరిగింది. కానీ ఆమె రచనలను మాత్రం స్త్రీవాద, ప్రజాస్వామిక సిరాతోనే రాసింది. విగ్రహారాధనకు వ్యతిరేకి. తిరుగుబాటు ధోరణి, ధైర్యం ఆమె నైజం కాబట్టే 65 ఏళ్ల వయసులో ముస్లిం యువకుడిని పెళ్లి చేసుకొని ఇస్లాం మతం స్వీకరించగలిగింది. అదో పెద్ద సంచలనం. ఇరుగుపొరుగు, బంధువులు, రచయితలు, సమాజం నుంచి తీవ్ర వ్యతిరేకతను ఎదుర్కొంది. ఆమె ముస్లింగా మారడాన్ని ఓ డ్రామాగా విమర్శించారు. అందుకే ఈ పెళ్లి తర్వాత జరిగిన పరిణామాల గురించి తన స్నేహితురాలు, కెనడియన్ రైటర్ మెర్రిలీ వీజ్ బోర్డ్ కి ఉత్తరం రాసింది. 'విమర్శల నుంచి నన్ను నేను రక్షించుకోవడానికే బుర్ఖాను ధరించాను' అని చెప్పింది. అయితే తర్వాత తన వివాహం గురించి, ఇస్లాంను స్వీకరించడం గురించి కూడా అంతే ధైర్యంగా పశ్చాత్తాపాన్ని వ్యక్తం చేసింది.

కమల పుట్టింది మలబార్ తీరంలోనైనా పెరిగింది మాత్రం కోల్ కతాలో. తండ్రి వి.ఎమ్. నాయర్ తొలుత మలయాళం డైలీ 'మాతృభూమి'కి మేనేజింగ్ ఎడిటర్. ఆ తర్వాత కోల్ కతా వెళ్లాడు. వాల్ ఫోర్డ్ ట్రాన్స్ పోర్ట్ కంపెనీలో సీనియర్ ఆఫీసర్ గా చేరాడు. ఆమె బాల్యం అక్కడే గడిచింది. తల్లి నలప్పాట్ట్ బాలమణమ్మ మలయాళీ కవయిత్రి. రాసే కళను అమ్మనుంచే పుచ్చుకున్నా రాయడంలో ప్రేరణ మాత్రం మేనమామ నలప్పాట్ట్ నారాయణ మీనన్ ద్వారానే. ఆయనలాగే కమల చాలా చిన్నవయసులోనే కలంతో కవితలు అద్దడం మొదలుపెట్టింది. పదిహేనేళ్లకే గృహిణి అయింది. భర్త మాధవదాస్ బ్యాంక్ ఆఫీసర్. కమలలోని రచనాసక్తిని గమనించి ప్రోత్సహించాడు. కమల ప్రేమపిపాసి. రచన ఆమె తొలి ప్రేమే కాదు.. ఆమె వచనానికి అంశం కూడా. మలయాళంలో ఎన్నో కథలు, ఆంగ్లంలో ఇంకెన్నో కవితలు.. రెండు భాషల్లో మరెన్నో కథలు, కవితలు ఆమె కలానికి గొప్ప పరిచయాన్నిచ్చాయి. కాలమిస్ట్ గా కూడా మారింది. స్త్రీల సమస్యల నుంచి రాజకీయాల దాకా అన్నిటి మీదా పాళీని పరిగెత్తించింది. పేరుమోసిన కవులు, రచయి

ద లవ్ క్వీన్ ఆఫ్ మలబార్

జీవితం ఎందుకంత చిన్నదో నన్ను
అడగండి. అందులో ప్రేమ ఎంత చిన్నదో
కూడా అడగండి. సంతోషం గురించి దాని
విలువ గురించి కూడా అడగండి.
ఎందుకంటే... వాటన్నిటినీ నేను చదివేశాను

- కమలాదాస్

కమలాదాస్: రచయిత్రి

తలందరూ మూస
పదాలు, సంప్రదాయబద్ధ
మైన భావవ్యక్తికరణలతో
పాఠకులకు ఉక్కుపోత సృష్టిస్తున్న
వేళ.. కొత్త ఒరవడితో చల్లని తెమ్మెరలా

వాళ్ల మనసులను తాకింది కమలాదాస్ కలం!

ప్రేమ.. అది పంచే కోరిక.. ఏదైనా పురుషుడి నుంచి స్త్రీకి అందాలి. తప్ప స్త్రీ తనకు తానుగా కోరకూడదు.. పంచకూడదు అనే నియమాలు సాహిత్యానికి వర్తిస్తున్న సమయంలో వాటిని ఉండచుట్టి చెత్త బుట్టలో పడేసింది. ఫ్రెష్ గా ప్రేమ, కోరికకు కొంగొత్త నిర్వచనం రాయడం మొదలుపెట్టింది. అదే నిజాయితీ, ముక్కుసూటి తనంతో 42 ఏళ్లకే 'మై స్టోరీ' పేరుతో ఆటోబయోగ్రఫీ రాసుకుంది. రాజకీయాలతో పెద్దగా చెలిమి లేకపోయినా... అనూహ్యంగా 'లోక్ సేవా పార్టీ' అనే జాతీయ రాజకీయ పార్టీని స్థాపించింది. 1984 లోక్ సభ ఎన్నికల్లో పోటీ చేసి ఓడిపోయింది. ప్రేమను శ్వాసించిన కమల... ఆ ప్రేమను పొందిన క్షణాలను ఆస్వాదిస్తూ తన 75వ యేట 2009, మే 31 పుణెలో తుది శ్వాస విడిచింది. ఆమె స్నేహితురాలు మెర్రిలీ విస్ బోర్డ్ కమలను 'ద లవ్ క్వీన్ ఆఫ్ మలబార్'గా వర్ణిస్తుంది. అదే పేరుతో పుస్తకాన్నీ రాసింది.

- రమ

ఒక మనిషికి ప్రాణం పోయగలగడం
అనేది ఓ గొప్ప వరం.
ఆ వరాన్ని పొందినవారు నిజంగా
ఎంతో అదృష్టవంతులు.

- ఆనందీ జోషి

ప్రాణ ప్రదాత

ఆనందీ జోషి: భారతీయ తొలి మహిళా వైద్యురాలు

ఆ రోజుల్లో అమ్మాయిలు స్కూలు మెట్లెక్కడమే కనాకష్టం. ఆడవాళ్లు కళ్లెత్తి చూడటమే పెద్ద ఘోరం. అలాంటిది అందరినీ కళ్ల నుంచి కాళ్ల వరకూ పరీక్షించాల్సిన బాధ్యత. డాక్టర్ స్థానంలో ఒక మహిళను ఊహించడానికే వీల్లేని రోజుల్లో ఆమె పాశ్చాత్య దేశాల్లో వైద్య విద్య చదివారు. ఆమెను మొట్టమొదటి మహిళా వైద్యురాలిగా అల్లోపతి వైద్యురాలిగా పేర్కొంటారు. ఆమె... ఆనందీ గోపాల్ జోషీ.

ఆనంది అసలు పేరు యమున. మహారాష్ట్రలోని థానే జిల్లా కళ్యాణ్ అనే ప్రాంతంలో 31 మార్చి 1865న ఒక సంప్రదాయ కుటుంబంలో జన్మించారు ఆనంది. మొదట్లో యమున కుటుంబ పెద్దలు కళ్యాణ్ ప్రాంత భూస్వాములుగా పేరుగడించినా ఆ తర్వాతి కాలంలో సంపదను కోల్పోయారు. తొమ్మిదేళ్ల వయసులోనే యమునను గోపాల్ రావు జోషీ అనే వ్యక్తికి ఇచ్చి పెళ్లి చేశారు. యమున కంటే గోపాలరావు ఇరవయ్యేళ్లు పెద్ద. పైగా అప్పటికే అతడి భార్య చనిపోయి ఉంది. పెళ్లి తర్వాత యమున పేరు ఆనందిగా మారింది.

గోపాల్ రావు మొదట అలీబాగ్ కు... ఆ తర్వాత కోల్ కతాకు బదిలీ మీద వెళ్లారు. ఆయనకు ఆధునిక భావాలు ఎక్కువ. తన భార్య ఆనందికి చదువులో ఆసక్తి ఉండటంతో ఆంగ్ల విద్య చదవ మంటూ ప్రోత్సహించారు. పద్నాలుగేళ్ల వయసులో ఆనందికి కొడుకు పుట్టాడు. పది రోజుల మాత్రమే బతికి ఏదో అంతు చిక్కని వ్యాధితో పిల్లాడు చనిపోయాడు. ఆ సంఘటనే ఆనంది జీవితాన్ని మలుపు తిప్పింది. తన కొడుకును బలిదీసుకున్న

ఆరోగ్యపరిస్థితులేమిటో తెలుసుకోవాలని ఆనంది నిశ్చయించుకుంది. మెడిసిన్ చదవాలనుకుంది. భార్య ఆసక్తిని గమనించిన గోపాల్ రావు తన భార్య అమెరికాలో చదివేందుకు అనుమతించాలంటూ యునైటెడ్ స్టేట్స్ లోని రాయల్ వైల్డర్ అనే ఒక మతగురువుకు లేఖ రాశారు. ఆమె చదువుకోడానికి అనువైన ప్రదేశాన్ని సూచించాలంటూ కోరారు. ఈలోపు ఆనంది ఆరోగ్యం దెబ్బతింది. తరచూ జ్వరం, తలనొప్పి, ఆయాసం వచ్చేవి. ఇంతలోనే గోపాల్ రావుకు సెరాంపూర్ కి బదిలీ అయ్యింది. ఆమె ఆరోగ్యం అంతగా బాగాలేకపోయినా వైద్య విద్య కోసం యూఎస్ వెళ్లాలంటూ ఆనందిని ఒప్పించారు గోపాల్ రావు. విదేశాలకు వెళ్లాలన్న ఆమె సంకల్పాన్ని తెలుసుకున్న అప్పటి సంప్రదాయ సమాజం ఆమె సంకల్పాన్ని నిరసించింది. కానీ తాను వైద్యవిద్య అభ్యసించాలనే కృతనిశ్చయంతో ఎందుకు ఉన్నాననే విషయాన్ని సెరాంపూర్ కాలేజీ హాల్లో ఇచ్చిన ప్రసంగంలో ఈ ప్రపంచానికి తెలియజేసింది ఆనంది. ఒక భారతీయ మహిళ వైద్యవిద్య ఎందుకు చదవాలో, అది తమ సమాజానికి ఎంతగా అవసరమో వివరించింది.

ఈ క్రమంలో తాను మతం మార్చుకోనని కూడా ప్రకటించిందామె. అప్పటి భారతీయ వైస్ రాయ్ విదేశాల్లో ఆనంది చదువు కోసం రెండువందల రూపాయల ఉపకారవేతనాన్నీ అందించారు. ఆమె 1883లో కోల్ కతా నుంచి న్యూయార్క్ కు వెళ్లారు. ఉమన్స్ మెడికల్ కాలేజీ ఆఫ్ పెన్సిల్వేనియాలో వైద్యవిద్యార్థినిగా చేరారు. అప్పటికి ఆమె

వయసు 19 ఏళ్లు. అక్కడి వాతావరణానికి ఆమె ఆరోగ్యం మరింత పాడైంది. ఆమెకు టీబీ సోకింది. అయినా ఆరోగ్యాన్ని కూడా లెక్క చేయక 1886 మార్చి 11 వ తేదీన ఆమె వైద్య విద్యలో ఎండీ డిగ్రీ పూర్తి చేశారు. ఆ తర్వాత భారత్ కు తిరిగి వచ్చి అప్పటి సంస్థాన రాజ్యమైన కొల్హాపూర్ లోని ఆల్బర్ట్ ఎడ్వర్డ్ హాస్పిటల్ లో ఫిజీషియన్-ఇన్-చార్జ్ గా నియమితులయ్యారు.

ఇంచుమించు అదే సమయంలో ఆనందీ గోపాల్ జోషీతో పాటు వైద్యురాలిగా అదే సమయంలో కాదంబినీ గంగూలీ అనే మరో మహిళ కూడా పట్టభద్రులయ్యారు. అందుకే ఈ ఇద్దరినీ మొదటి భారతీయ మహిళా ఫిజీషియన్స్ గా గుర్తిస్తారు.

కాదంబి కూడా చరిత్రలో గొప్ప స్థానాన్ని పొందారు. ఆనంది డాక్టర్ అయిన అదే ఏడాది 1886లోనే మరో మహిళ కూడా ఇంగ్లీష్ వైద్యంలో డాక్టర్ గా అవిర్భవించారు కాదంబినీ. అప్పటి బీహార్ లోని భాగల్పూర్ లో 1861 జూలై 18న కాదంబినీ పుట్టారు. ఆమె తండ్రి బ్రజ కిశోర్ బసు భాగల్పూర్ లో హెడ్ మాస్టర్. ఆయన సంఘసంస్కర్త. కాదంబినీని చదివించారు. ఆమె బంగ మహిళా విద్యాలయలో చదివారు. యూనివర్సిటీ ఆఫ్ కోల్ కతా ఎంట్రన్స్ పరీక్షలో పాసైన మొదటి మహిళ. కలకత్తా మెడికల్ కాలేజీ నుంచి 1886లో

తొమ్మిదేళ్ల వయసులోనే యమునను గోపాల్ రావు జోషీకి ఇచ్చి పెళ్లి చేశారు. యమున కంటే గోపాలరావు 20 ఏళ్లు పెద్ద. పైగా అప్పటికే అతడి భార్య చనిపోయింది.

వైద్య విద్యలో పట్టభద్రులయ్యారు. చాందసభావాలు కలిగిన అప్పటి సమాజం నుంచి నిరసనలూ, సవాళ్లు ఎదుర్కొని విజయవంతంగా తన చదువులు పూర్తి చేశారామె.

ద్వారకానాథ్ గంగూలీ అనే బ్రహ్మసమాజ కార్యకర్త అయిన ద్వారకానాథ్ గంగూలీతో ఆమె వివాహం అయ్యింది. ఆ తర్వాత దంపతులిద్దరూ సమాజ సంస్కరణ కార్యకలాపాల్లో పాలుపంచుకున్నారు. సామాజిక బంధనాల నుంచి మహిళల స్వేచ్ఛకోసం కృషి చేశారు.

- యాసీన్

నింగిని గెలిచింది!

సరళా థక్రల్:
భారతీయ తొలి మహిళా పైలట్

ఎప్పుడూ సంతోషంగా ఉండాలి. జీవితంలో ముందుకు సాగాలంటే... అలా ఉండటం చాలా అవసరం. ఆ లక్షణం నాకు ఉండబట్టే... నేను విషాదాల్లో సైతం నవ్వగలిగాను. పడినప్పుడల్లా లేచి నిలబడగలిగాను

- సరళా థక్రల్

“ఏవండీ... నాకు కూడా పైలట్ అవ్వాలని ఉంది. చిన్నప్పట్నుంచీ నాకు ఆకాశంలో ఎగరాలని ఆశ.”

1935వ ప్రాంతంలో ఓ మహిళ... ఓ ఇంటి కోడలు... ఒక వ్యక్తికి అర్థాంగి... ఓ బిడ్డకు తల్లి... ఈ మాట అన్నదంటే ఊహించడం కష్టం. ఎందుకంటే మహిళ అంటే గడప లోపల జీవించేది తప్ప గడప దాటి వెళ్లదగినది కాదు అన్న అభిప్రాయం బలంగా పాతుకుపోయిన కాలమది. ఆడదాని ఆశలు మనసు పొరల మాటున ఉండాలే తప్ప మాటల్లో వెలువడకూడదని శాసించిన సమయమది. కానీ అవేవీ సరళ మనసుకు కళ్లెం వేయలేకపోయాయి. ఆమె కోరికను పెదవులు దాటి రాకుండా కట్టడి చేయలేకపోయాయి.

అన్నదే కానీ చాలా భయపడింది సరళ. ఒకవేళ భర్త కోప్పడితేనో? తన ఆశను అత్తింటివారు అపార్థం చేసుకుంటేనో?

కానీ అలా జరగలేదు. సరళ భర్త పీడీ శర్మ ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. కళ్లతోనే అంగీకారం తెలిపారు. మీరేం అంటారు అన్నట్టు భయంభయంగా మామగారివైపు చూసింది సరళ. ‘మన ఇంట్లో మీ ఆయనతో కలిపి ఇప్పటికీ తొమ్మిది మంది పైలట్లు ఉన్నారు. నువ్వు కలిస్తే పదిమంది అవుతారు’ అన్నారా యన నవ్వుతూ. సరళ సంతోషం అంబరానికి ఎగసింది. కన్ను మూసి తెరిచేలోగా ఆమె ఎక్కిన విమానం కూడా

అంబరంలో అడుగిడింది. విమానాన్ని నడిపిన తొలి మహిళగా ఆమె పేరు చరిత్ర పుటల్లో లిఖితమయ్యింది.

ఆకాశానికి ఎగిరిన క్షణంలో ఒక్కటే అనుకున్నారు సరళ... ‘ప్రతి మగవాడి విజయం వెనుకా ఓ ఆడది ఉంటుంది అంటారు. కానీ ఆడదాని విజయం వెనుక మగవాడూ ఉంటాడని తొలిసారి తెలిసి వచ్చింది. నా భర్తే లేకుంటే నా ఈ ఆశ నెరవేరేది కాదు. ఆయన నాతో ఉన్నంత కాలం నా పయనం ఆగదు.’ ఆమె సంతోషం చూసి దేవుడికి కన్ను కుట్టిందో ఏమో... సరళ భర్తని తన దగ్గరకు తీసుకు పోయాడు. ఓ విమాన ప్రమాదంలో సరళ భర్త శాశ్వతంగా ఆమెను వదిలిపోయాడు. ఆ విషాదం నుంచి కోలుకోవడానికి చాలా సమయం పట్టింది. కానీ అదే తలచు కుంటూ కుమిలిపోలేదామె. తన భర్త అండతో సాధించిన విజయాన్ని వృథాగా పోనివ్వకూడదనుకున్నారు. కమర్షియల్ పైలట్ లైసెన్సును పొంది తన భర్త ఆశను నెరవేర్చాలనుకున్నారు. కానీ దురదృష్టం ఆమెను మరోసారి వెంటాడింది. రెండో ప్రపంచ యుద్ధం మొదలై సివిల్ ట్రైనింగ్ పూర్తిగా రద్దయ్యింది.

ఒక గాయం పూర్తిగా మానకముందే మరో గాయం. ఒక కన్ను తడి ఆరేలోపే మరో కంట కన్నీటి సంద్రం. ఓ పక్క తోడు దూరమైంది. మరోపక్క ఆశ ఆవిరైంది. ఏం చేయాలో తెలియని స్థితిలో చాలాకాలం కొట్టుమిట్టాడారు సరళ.

తర్వాత లాహోర్ వెళ్లిపోయారు. ఓ కాలేజీలో చేరి పైన్ ఆర్ట్స్ లో డిగ్రీ సంపాదించారు. వాటర్ పెయిం టింగ్ తో పాటు ఫ్యాషన్ డిజైనింగ్, జ్యూయెలరీ మేకింగుల్లో నైపుణ్యం సంపాదించి వాటినే తన జీవన భృతిగా మార్చుకున్నారు. తర్వాత దేశం విడిపోవడంతో తన జన్మస్థమైన ఢిల్లీకి వెళ్లిపోయారు. పి.పి. థక్రల్ ను రెండో వివాహం చేసుకున్నారు. ఇరవై నాలుగేళ్లకే వైధవ్యం వంటి

సరళ భర్త ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడలేదు. కళ్లతోనే అంగీకారం తెలిపారు. మీరేం అంటారు అన్నట్టు భయంభయంగా మామగారివైపు చూసింది సరళ.

భయంకర విషాదం... ఇరవై ఒక్కేళ్లకే విమానం నడిపిన విజయానందం... ఈ పడటాలూ లేవటాలూ సరళకు చాలా పాఠాలు నేర్పాయి. ఏ రోజు ఎలా ఉంటుందో తెలియదు, ఉన్నప్పుడు ప్రతి క్షణాన్నీ మనకు తగ్గట్టుగా మార్చుకోవాలి అని నమ్మారామె. వేసే ప్రతి అడుగు విజయ తీరాలకే చేరాలని అనుకున్నారు. ఫ్యాషన్ డిజైనింగ్ గా సైతం ప్రత్యేక గుర్తింపు పొందారు. విజయలక్ష్మీ పండిట్ లాంటి మహామహులకి దుస్తులు డిజైన్ చేసేంత ఖ్యాతి గడించారు. 2008 మార్చిలో కన్ను మూసేవరకూ కూడా సరళ విజేతగానే బతికారు, విజేతగానే మిగిలారు!

రాజకీయ, ఆర్థిక,
సామాజిక
స్వాతంత్ర్యాలుంటేనే
అది నిజమైన
స్వాతంత్ర్యం. మనం
మొదటిది మాత్రమే
సాధించాం.

- లక్ష్మి సెహగల్

లక్ష్మి సెహగల్: స్వాతంత్ర్య సమర యోధురాలు

ఒక వ్యక్తి చైతన్యస్థాయిని కుటుంబం కూడా నిర్ణయిస్తుందని చెప్పడానికి నిలు వెత్తు ఉదాహరణ లక్ష్మి సెహగల్. తండ్రి స్వామినాథన్ మద్రాస్ హైకోర్టులో పేరు పొందిన న్యాయవాది. అమ్మ అమ్మకుట్టి స్వాతంత్ర్య సమర యోధురాలు. సామాజిక కార్యకర్త. ఆ ఇంట్లో ఎప్పుడూ ప్రాపంచిక దృష్టితో కూడిన రాజకీయ చర్చలు జరుగుతుండేవి. 'ఏ గూటి చిలక ఆ గూటి పాటే పాడుతుంది' అన్నట్లు... కుటుంబ ప్రభావంతో బాల్యం నుంచే సమాజం పట్ల బాధ్యతను పెంచుకున్నారు లక్ష్మి.

పేద స్త్రీలకు వైద్యసేవ చేయాలనే ఆశయంతో మద్రాస్ మెడికల్ కాలేజీలో చేరారు లక్ష్మి. ఆ రోజుల్లో వుమెన్ మెడికల్ స్టూడెంట్స్ కు స్కాలర్ షిప్ లు ఇచ్చేవారు. తమది ఆర్థికంగా స్థిరపడిన కుటుంబమే కాబట్టి తనకు ఇచ్చే స్కాలర్ షిప్ ను పేద పిల్లలకు ఇవ్వాలిందిగా కోరారు లక్ష్మి.

ఫైనల్ ఇయర్ లో ఉండగా ఒక ఫైలట్ తో లక్ష్మి పెళ్లి జరిగింది. అయితే భర్త సంకుచిత భావాలు ఆమెకు నచ్చలేదు. 'నువ్వు వైద్యం చేయాల్సిన అవసరం లేదు. ఇంటి పట్టునే ఉండు' అంటుండేవాడు. దీంతో పెళ్లయిన ఆరునెలలకే భర్త నుంచి విడిపోయారు లక్ష్మి.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధరోజులు. వైద్యులందరినీ బ్రిటిష్ ఆర్మీలో చేర్చే ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. ఇది ఇష్టం లేని లక్ష్మి తమ బంధువులున్న సింగపూర్ కు వెళ్లారు. అక్కడ ఎంతోమంది దక్షిణ భారతీయులు ఉన్నారు. వాళ్లలో

మరో ఝాన్సీరాణి!

ఎక్కువమంది పేదవాళ్లు. సింగపూర్ లోనే ఉంటూ వారికి వైద్య సేవలు అందించాలని నిర్ణయించుకున్నారు లక్ష్మి.

ఒకవైపు వైద్యవృత్తిలో తలమునకల వుతున్నప్పటికీ మరోవైపు ఎప్పటికప్పుడు ప్రపంచ రాజకీయ పరిణామాలను గమనించడం మానలేదు. సుభాష్ చంద్రబోస్ ఆలోచనా విధానం లక్ష్మికి ఇష్టం. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యవాదుల గుప్పిటి నుంచి భారత దేశాన్ని విముక్తి చేసే శక్తి నేతాజీకి ఉందని బలంగా

సంకల్పంతో పోరుదారిలో నడిచారు. ఎన్నో ప్రమాదాలకు ఎదురొడ్డి నిలిచారు లక్ష్మి. పోరాట క్రమంలో తన సహచరులు కొందరు చనిపోయారు. 1945లో బ్రిటిష్ సైన్యానికి పట్టుబడ్డారు లక్ష్మి. యుద్ధ ఖైదీగా ఆమెను రంగూన్ కు తరలించారు. ఖైదీగా తన మొదటి కోరిక అధికారులను ఆశ్చర్యపరిచింది. ఆ కోరిక... వీలైనంత త్వరగా స్నానం చేయడం. స్నానం లేకుండా ఆమె అడవిలో ఎన్నో రోజులు గడపాల్సి రావడమే దీనికి కారణం.

బ్రిటిష్ వ్యతిరేకత తారస్థాయిలో ఉన్న రోజులవి. లక్ష్మి సెహగల్ ను జైలులో ఉంచితే ప్రమాదమని గ్రహించిన అధికారులు ఆమెను తక్కువ కాలంలోనే జైలు నుంచి విడుదల చేశారు.

జైలు నుంచి విడుదలైన తరువాత, ఇండియన్ నేషనల్ ఆర్మీలో పని చేసిన సైనికుల పునరావాసం కోసం దేశమంతా తిరిగి నిధులు సమీకరించారు లక్ష్మి. స్వాతంత్ర్యం గురించి ప్రచారం చేయడం ప్రారంభించారు. స్వాతంత్ర్యానంతరం దేశ విభజన జరగడం ఆమెకు బాధ కలిగించింది.

దేశవిభజన సమయంలో పాకిస్తాన్ నుంచి పారిపోయి వచ్చిన శరణార్థులకు అండగా నిలిచారు. బంగ్లాదేశ్ సంక్షోభ సమయంలో అక్కడి నుంచి మన దేశానికి వచ్చిన శరణార్థులకు పునరావాస కేంద్రాలు, వైద్య శిబిరాలు నిర్వహించారు.

స్వాతంత్ర్యం అనేది మూడు రూపాల్లో ఉంటుందని చెప్పేవారు లక్ష్మి సెహగల్. ఒకటి రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం. రెండోది ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం. మూడోది సామాజిక స్వాతంత్ర్యం. మనం మొదటి స్వాతంత్ర్యాన్ని మాత్రమే సాధించామని మిగిలినవి సాధించాల్సి ఉందని, పోరాటం ఇంకా ఆగిపోలేదు అని చెప్పేవారు. అందుకే... అవిశ్రాంత యోధురాలు అనే మాటకు అచ్చమైన నిదర్శనంగా చరిత్ర పుటల్లో నిలిచిపోయారు కెప్టెన్ లక్ష్మి సెహగల్.

నమ్మారామె. స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో స్త్రీలకు క్రియాశీలమైన భాగస్వామ్యాన్ని కలిగించడం కోసం 'రాణి ఆఫ్ ఝాన్సీ' పేరుతో ఆల్ వుమెన్ రెజిమెంట్ ను ప్రారంభించాలనుకునేవారు నేతాజీ. ఈ ఆలోచన లక్ష్మి సెహగల్ రూపంలో నిజం అయింది. సహ ఉద్యమకారిణి జానకి తేవార్ తో కలిసి సుశిక్షితమైన 1500 మంది మహిళలతో బలమైన సాయుధ దళాన్ని తయారుచేశారు లక్ష్మి.

సాయుధ పోరాటం అంటే ఆషామాషీ కాదు. క్షణ క్షణం మృత్యువు ముంగిట్లోకి రావడమే. దాని కనుగొప్పి ఆత్మరక్షణ చేసుకోవడమే. కొండలు, కోనలు, ఎండలు, వరదలు... ఏవీ లెక్క చేయకుండా దృఢ

సమాజంలో రెండు రకాల మనుషులుంటారు.
ఒకటి పని చేసేవాళ్లు, రెండు కైడిట్ తీసుకునేవాళ్లు.
నువ్వెప్పుడూ మొదటి జాబితాలోనే ఉండు.
అదే నీకు నిజమైన గౌరవం. పైగా అక్కడ పోటీ
కూడా తక్కువ! - ఇందిరాగాంధీ

ఇందిరాగాంధీ: భారత తొలి మహిళా ప్రధాని

అది ఇందిర యుగమే!

ఇరవయ్యవ శతాబ్దం రెండో అర్థ భాగంలో కొందరు మహిళామణులు రాజకీయ చరిత్ర పుటల మీద తారకల వలె మెరుస్తూ కనిపిస్తారు. గోల్డా మీర్ (ఇజ్రాయెల్), సిరిమావో (శ్రీలంక), థాచర్ (బ్రిటన్) అలాంటివారే. ఈ తారకల మధ్య ఒక తారక ఇందిరాగాంధీ (19 నవంబర్, 1917- 31 అక్టోబర్, 1984). అరిస్టాటిల్ అన్నట్లు 'ప్లేటో ప్రేమాస్పదుడే. కాని వాస్తవం అంతకంటే ప్రేమాస్పదమైనది'. అలాగే ఇందిర ప్రేమాస్పదురాలే. కాని వాస్తవం, మరీ ముఖ్యంగా చారిత్రక వాస్తవం అంతకంటే ప్రేమాస్పదమైనది. ఈ దృష్టితోనే ఇందిరను ఈ తరం చూడడం సబబమని అనిపిస్తుంది.

ఒక భావోద్వీగ్నత మధ్య ఇందిర భారత ప్రధాని అయ్యారు. దేశ భవిష్యత్తు కోసం తను అల్లిన ఆశల పందిరిని నిలబెడుతున్నది కేవలం నెహ్రూ ఒక్కడి వ్యక్తిత్వమని భారతజాతి భావన. ఆయన అస్తమించారు. ఇక దానిని నిలబెట్టేదెవరు? ఇంత పెద్ద ప్రశ్నకు సమాధానమే దొరికిందో, సర్దుబాటే జరిగిందో మొదట ఎల్.బి. శాస్త్రినీ, తరువాత ఇందిరా ప్రിയదర్శిని నాయకత్వంలో భవిష్యద్ధర్శనం చేసింది కాంగ్రెస్ పార్టీ పెద్దరికం. కానీ ఇలాంటి భావనను అధిగమించి, తనే మిటో నిరూపించుకోవడానికి ఇందిర జరిపిన పోరాటమే విశిష్టమైనది. వివాదాస్పదమైనది కూడా.

శాంతినికేతన్, ఆక్స్‌ఫర్డ్‌లో చదువు తరువాత ఇందిర భారత జాతీయోద్యమంలో పాల్గొన్నారు. 1938లో ఆ పార్టీ సభ్యురాలయ్యారు. 1942లో ఫిరోజ్‌గాంధీతో పెళ్లయింది. 1959లో ప్రతిష్టాత్మక కాంగ్రెస్ అధ్యక్ష పదవిని చేపట్టారు. 1964లో రాజ్యసభకు ఎన్నికయ్యారు. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షురాలిగా ఆమె పెరగడానికి నెహ్రూ ప్రత్యక్షంగా దోహదపడగా, ఎల్.బి.శాస్త్రి మంత్రివర్గంలో స్థానం పొందడానికి తండ్రి మరణం తెచ్చిన సానుభూతి పనిచేసిందని నెహ్రూ కుటుంబ వ్యతిరేకులు అనేవారు. శాస్త్రి మరణంతో ఇందిర ప్రధానయ్యారు. ఆమెను రాజకీయాలు మొదట అంత సులభంగా ఆమోదించలేదు. ఇందిర నెహ్రూ కారని సాధారణ ఎన్నికలే (1967) అసందిగ్ధంగా ప్రకటించాయి. ఊత కర్రలతో కలిపి 40 స్థానాల అతైసరు ఆధిక్యంతో పార్టీ మనుగడ సాగించింది.

ఇందిర ప్రధానిగా ఉండగానే కాంగ్రెస్ చీలిపోయింది. రాష్ట్రపతి జాకీర్ హుస్సేన్ ఆకస్మిక మరణంతో 1969లో రాష్ట్రపతి పదవికి ఎన్నిక అనివార్యమైంది. కాంగ్రెస్ పార్టీ పార్లమెంటరీ బోర్డు మెజారిటీ నిర్ణయంతో సంజీవరెడ్డిని అభ్యర్థిగా ఎంపిక చేసింది. ప్రతిపాదకురాలు ఇందిరే. కాని, ఆమె మనసు మార్చుకుని వీవీ గిరి వైపు మొగ్గు చూపారు. గిరి గెలిచారు. కాని గెలుపులోనూ ఓటమే. గిరికి పడిన ఓట్లు లెక్క

కట్టినా ఇందిర ఓడిందని చెప్పడం సబబని ఒక వాదన.

ఆటుపోట్లలో ఇందిర పార్టీనీ, ప్రభుత్వాన్నీ నడిపిన తీరు చరిత్రాత్మకం. ఆమె బ్యాంకుల్ని జాతీయం చేశారు. రాజభరణాలు రద్దు చేశారు. ఈ బిల్లు రాజ్యసభలో ఓడిపోతే 1971లో మధ్యంతర ఎన్నికలకు వెళ్లారు. దేశంలో మొదటిసారి మధ్యంతర ఎన్నికలు జరిపిన ఘనతను మూటకట్టుకున్నారు కూడా. 'గరీబీ హరావో' నినాదం ఇచ్చారు. ఈ ఎన్నికల్లో రాయబరేలీ నియోజక వర్గంలో అవకతవకలు జరిగాయని ప్రత్యర్థి రాజనారాయణ్ కోర్టును ఆశ్రయించారు. అదొక అనుకోని కుదుపు. ఆమె ఎన్నిక చెల్లదని కోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. ఈ తీర్పు మీద స్టే ఇవ్వవలసిందిగా ఆమె సుప్రీంకోర్టును ఆశ్రయించారు. షరతులతో కూడిన స్టే ఇచ్చారు. ఆ వెంటనే ఆమె తీసుకున్న తీవ్ర నిర్ణయం అత్యవసర పరిస్థితి. ఇది రాజకీయ దుమారం. సంక్షోభం. జనతా పార్టీ ఆవిర్భావానికీ, భారతీయ జనతా ఆవిర్భావానికీ అక్కడే బీజం పడిందన్నది వాస్తవం. తరువాత చరిత్ర అందరికీ తెలిసిందే.

ఇందిరాగాంధీ 'సొనార్ బంగ్లా' నినాదాన్ని సమర్థించి, 1971లో పాక్‌తో యుద్ధం చేసినప్పుడు జాతి ఆమెను శ్లాఘించింది. గరీబీ హరావో నినాదానికి ఉప్పొంగిపోయింది. అయితే ఖలిస్తాన్ ఉద్యమం విషయంలో ఆమె వేసిన అడుగు ఆమెనే మింగేసింది. స్వర్ణాలయం మీద సైనిక చర్యతో గాయపడిన సిక్కు అంగరక్షకుడు ఆమెను పొట్టన పెట్టుకున్నాడు. భారతదేశ చరిత్రలో ఇదొక విషాదఘట్టం.

ఆమె ఓ శక్తి. ఆమె ఓ చైతన్యం.

ఆమె ఓ కదలిక. ఆమె ఓ విజేత.

మహిళా హక్కుల పోరాటంలో ఆమెది ఒక ముద్ర.

- కామినీ రాయ్ గురించి

ఓ ఆర్టికల్‌లో రాసిన వాక్యాలు

కదిలి... కదిలించి... పెను నిద్దుర వదిలించి...

కామినీ రాయ్: తొలి తరం ఫెమినిస్టు

ఫెమినిస్ట్ రచయితల గురించి మాట్లాడు కోవాల్సి వచ్చినప్పుడు మనం సరాసరి వర్జినీయా ఉల్ప్, టోని మారిసన్ దగ్గరకు వెళతాంగానీ మన నేలపైనే ఉద్యమకెరట మైన మహిళల్లో కామినీరాయ్ ఉన్నారని మర్చిపోతాం. ‘మీ అమ్మాయిని కాలేజీ పంపిస్తున్నారా? ఏమిటీ విడ్డూరం’ అని బుగ్గలు నొక్కుకునే కాలంలో... స్త్రీకి ఒక హృదయం ఉందనే ఎరుక ఏమాత్రం లేని కాలంలో మహిళల హక్కుల కోసం గళం విప్పారు కామినీ. వీధుల్లో కదం తొక్కారు. స్త్రీ చైతన్య కవితాన్ని కుమ్మరించారు.

బెంగాలీ ప్రెసిడెన్సీలోని బసంద గ్రామంలో 1864లో జన్మించారు కామినీ. తండ్రి చండీ చరణ్ సేన్ ప్రగతిశీల భావా

కలకత్తాలోని బేతూన్ కాలేజీలో చేరినప్పుడు చుట్టాలు పక్కాలు, ఇరుగు పొరుగువాళ్లు ఆకాశం భూమి ఏకమైనంతగా ఆశ్చర్యపోయారు. ‘ఈ సమాజం ఎటు పోతుందో ఏమిటో!’ అని సూటిపోటి మాటలు అన్నవాళ్లా ఉన్నారు. అయితే అవేమీ మనసుకు తీసుకోలేదు కామినీ.

లున్న రచయిత కావడంతో స్వేచ్ఛగా పెరిగింది కామినీ. ఆ వాతావరణం స్నేహితు రాళ్ల ఇంట్లో ఎందుకుండదో ఆమెకు అర్థమయ్యేది కాదు. ‘బయటికి వెళుతున్నాను’ అని ఇంట్లో చెప్పడానికి, పెద్దల నుంచి అనుమతి తెచ్చుకోవడానికి తన స్నేహితు రాళ్ల తల ప్రాణం తోకకు వచ్చేది. ‘మనం వెళ్లేది అంతరిక్షానికి కాదు కదా?’ అని స్నేహితురాళ్లను అడిగేది. కలకత్తాలోని బేతూన్ కాలేజీలో చేరినప్పుడు చుట్టాలు

పక్కాలు, ఇరుగు పొరుగువాళ్లు ఆకాశం భూమి ఏకమైనంతగా ఆశ్చర్యపోయారు. ‘ఈ సమాజం ఎటు పోతుందో ఏమిటో!’ అని సూటిపోటి మాటలు అన్నవాళ్లా ఉన్నారు. అయితే అవేమీ మనసుకు తీసుకోలేదు. అలా తీసుకొని ఉంటే కామినీ మన దేశంలో ఫస్ట్ వుమన్ ఆనర్స్ గ్రాడ్యుయేట్ అయ్యేవారు కాదు.

తాను చూసిన పరిస్థితులు కామినీకి స్త్రీ హక్కులపై స్పృహను కలిగించాయి. ఫెమినిజం వైపు ఆకర్షితమయ్యేలా చేశాయి. ‘ద ప్రూట్ ఆఫ్ ద ట్రీ ఆఫ్ నాలెడ్జ్’ పేరుతో రాసిన వ్యాసంలో చదువు వల్ల స్త్రీ చైతన్యం బహుముఖాలుగా వికసించడం గురించి, స్త్రీ స్వేచ్ఛపై పురుష దురహంకార భయాలను గురించి రాశారు. స్త్రీ హక్కులు, చైతన్యానికి సంబంధించిన స్పృహను రచనలు, ఉపన్యాసాలకు మాత్రమే పరిమితం చేసుకోలేదు కామినీ. ప్రత్యక్ష కార్యచరణలోనూ తన నిండైన నిబద్ధతను చాటుకున్నారు. కుమిదిని మిత్ర, మృణాళినీ సేన్ మొదలైన స్త్రీవాద నాయకురాళ్లతో కలిసి 1921లో ‘స్త్రీలకు ఓటు హక్కు’ ఉద్యమంలో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. ‘వీళ్లకు ఓటు హక్కు కావాలట’ అని వెక్కిరించేవాళ్లు కొందరు మగాళ్లు. ‘మీరు ఎన్ని ఉద్యమాలు చేసినా పురుషుడి స్థాయికి ఎప్పుడూ చేరలేరు’ అనేవారు. ఇలాంటి వాళ్ల అహంకారపు దుమ్మును దులిపేస్తూ ఒక కొత్త కాంతిని దర్శింపజేశారు కామినీ. చీకట్లో ఉంది స్త్రీలు కాదు, దురహంకార భావాలతో విర్రవీగే వాళ్లు అనేవారామె.

బ్రిటిష్, ఇండియన్ ఫెమినిస్ట్‌లు సంయుక్తంగా కలిసి ప్రచురించే ‘స్త్రీ ధర్మ’ పత్రికలో స్త్రీవాద దృక్పథంతో వచ్చే అంతర్జాతీయ వార్తల గురించి చర్చించేవారు. ప్రపంచవ్యాప్త స్త్రీవాద ఉద్యమాలను

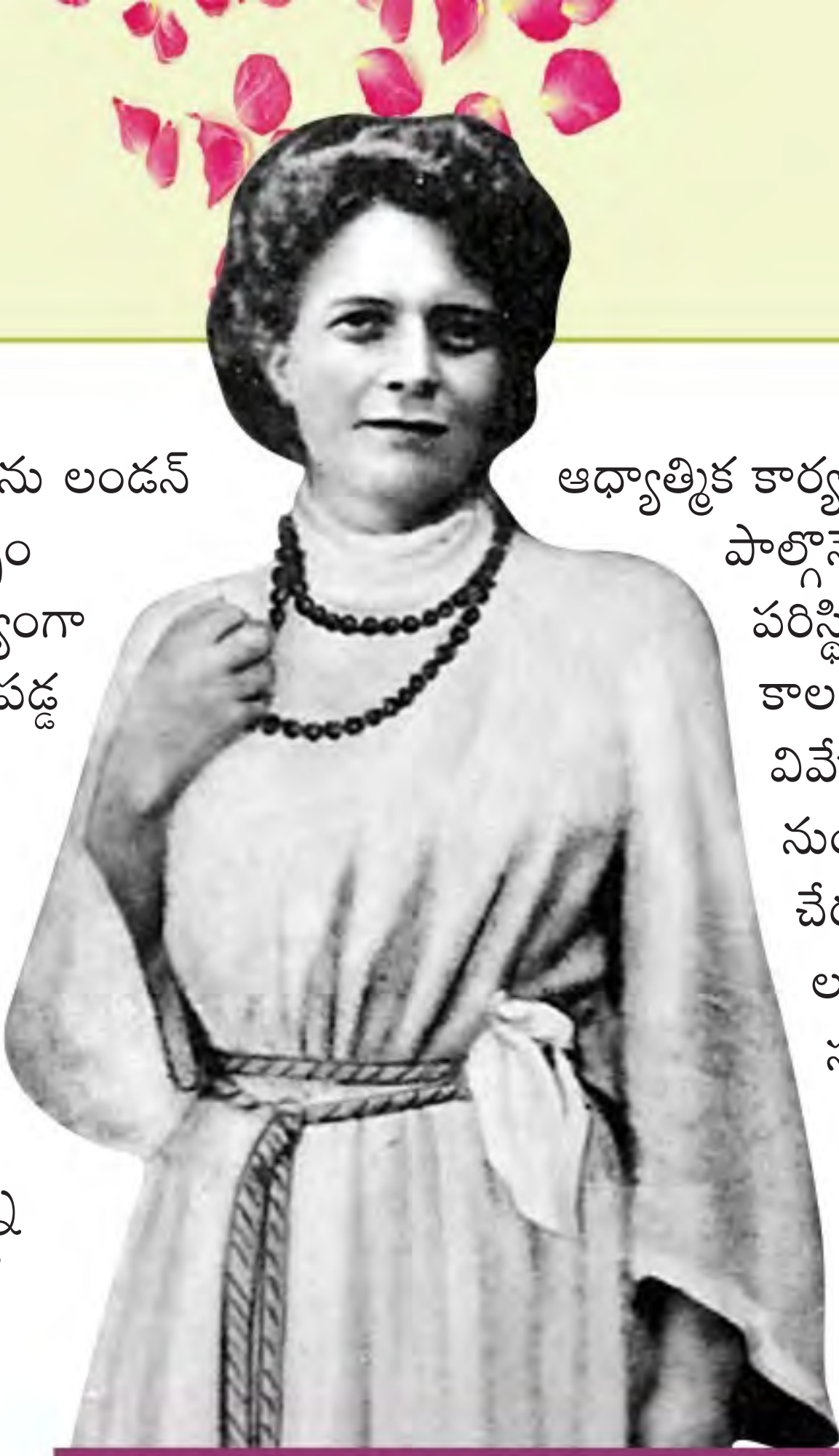
గురించి ఎప్పటికప్పుడు అధ్యయనం చేస్తుండేవారు. ఫిమేల్ లేబర్ ఇన్వెస్టిగేషన్ కమిషన్ (1922-23) సభ్యురాలిగా స్త్రీ కార్మికులకు అండగా నిలిచారు కామినీ. పురుషులతో సమానంగా చెమటోడుస్తున్నప్పటికీ తక్కువ వేతనాలు ఇచ్చేవారు పరిశ్రమ యజమానులు. ఒకవేళ వాళ్లు న్యాయబద్ధంగా సమాన వేతనాలు ఇచ్చినా... మగకార్మికులు అభ్యంతరం చెప్పేవాళ్లు. ఆ పద్ధతిని మార్చి, పురుషులతో సమానంగా స్త్రీలకు వేతనాలు అందేలా చేస్తూ వేతన సమానత్వానికి న్యాయం చేశారు కామినీ.

సృజనాత్మక రంగంలో కూడా తన దైన కృషి చేశారు. ఔత్సాహిక రచయితలు, కవులను ప్రోత్సహించారు. నేల విడిచి సాము చేయరాదని చెప్పారు. రవీంద్ర నాథ్ ఠాగూర్ రచనలతో ప్రభావితమైన కామినీ, తన రచనల్లో మాత్రం సొంత గొంతు వెదుక్కున్నారు. అక్షరం అనేది లక్ష ఆలోచనల సమాహారం అనే నినాదాన్ని తన కవిత్యంతో నిరూపించారు.

కవయిత్రి, ఉపన్యాసకురాలు, ఉపాధ్యాయురాలు, గణితంలో ఆరితేరిన ప్రతిభావంతురాలిగా ప్రత్యేకతను చాటుకున్న కామినీ 30వ ఏట వివాహం చేసుకున్నారు. ఇది కూడా అందరినీ ఆశ్చర్యపరిచింది. పెళ్లయిన తరువాత కవిత్యం రాయడం తగ్గించారు. “చివరికి మీరు కూడా కుటుంబ బంధంలో చిక్కుకోకతప్ప లేదన్నమాట” అని ఎవరో సరదాగా అంటే- “అలా ఏమీలేదు...ఇదిగో నా లివింగ్ పోయమ్స్” అన్నారట తన పిల్లల్ని చూపిస్తూ. కాగితంలోనే కాదు జీవితంలోనూ కవితాన్ని చూసిన కామినీ తొలి తరం ఫెమినిస్ట్‌గా చరిత్రలో నిలిచి పోయారు. ఆత్మగౌరవానికి ఒక ప్రతీకగా వెలిగారు.

సేవా దృక్పథమే ఆమెను లండన్ నుంచి కలకత్తాకు రప్పించింది. జీవితం అగమ్యంగా మారిన స్థితిలో తారసపడ్డ గురువు స్వామి వివేకానంద బోధలకు ఆకర్షితురాలైంది. ఆయన బోధలే శాంతి మార్గమని నమ్మింది. అంతే.. మరేమీ ఆలోచించకుండా, అన్నీ వదులుకుని ఆయనతో కలసి భారత్ కు వచ్చేసిందామె. అచిర కాలంలోనే సోదరి నివేదితగా భారతీయులకు చిరపరిచితురాలైంది. ఐర్లాండ్ లోని కౌంటీ టైరాన్ లో 1867 అక్టోబర్ 28న పుట్టింది. తండ్రి శామ్యూల్ రిచ్ మండ్ నోబుల్, తల్లి ఇసాబెల్. స్కాట్లాండ్ కు చెందిన వాళ్లు ఐర్లాండ్ లో స్థిరపడ్డారు. మతబోధకుడైన శామ్యూల్ కూతురికి తరచు మానవసేవ గురించి చెప్పేవాడు. అయితే, ఆమెకు పదేళ్ల వయసులోనే శామ్యూల్ మరణించాడు. తల్లి ఇసాబెల్ పుట్టింటికి చేరడంతో, మార్గరెట్ అక్కడే పెరిగింది. లండన్ లోని చర్చి బోర్డింగ్ స్కూల్ లో, హాలిఫాక్స్ కాలేజీలో ఆమె చదువు సాగింది. ఒకవైపు చదువు కొనసాగిస్తుండగానే, పదిహేడేళ్ల వయసులోనే చిన్నపిల్లలకు టీచర్ గా

ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రమాల్లో విరివిగా పాల్గొనేది. ఆమె అలాంటి పరిస్థితుల్లో ఉన్న కాలంలోనే స్వామి వివేకానంద అమెరికా నుంచి 1895లో లండన్ చేరుకున్నారు. లండన్ లోని ఒక సంపన్నుని ఇంట ఏర్పాటు చేసిన స్వామి వివేకానంద వేదాంత ప్రసంగం కార్యక్రమానికి ఒక

నిధుల సేకరణ కోసం, ఆధ్యాత్మిక ప్రచారం కోసం అమెరికా కూడా వెళ్లింది. అల్మోరాలో ఉన్న సమయంలో ధ్యానం చేయడంలో శిక్షణ పొందింది. మనసు తన గరిమనాభిని మార్చుకునే ప్రక్రియగా ధ్యాన ప్రక్రియను ఆమె అభివృద్ధించింది. భారతదేశం గొప్ప మహిమాన్విత దేశమని పొగుడుతూ పాశ్చాత్య దేశాల్లోని తన మిత్రులకు ఉత్తరాలు రాసేది. వివేకానందుడు 1902 జూలై 4న మరణించిన తర్వాత ఆమె మరింతగా ఆధ్యాత్మిక, సేవా కార్యక్రమాల్లో తలమునకలైంది. వివేకానందుని బోధలను యువతరానికి

శాంతిదూత

మనిషి ఏం చేయాలన్నా తన మనసు మీదే ఆధారపడి ఉంటుంది. అందులోనే మంచి ఉంటుంది, చెడూ ఉంటుంది. అందులోనే అంతు లేనంత శక్తి కూడా ఉంటుంది. దాన్ని ఎలా ఉపయోగించుకుంటామన్న దానిపైనే జీవితం ఆధారపడి ఉంటుంది

- సిస్టర్ నివేదిత

సిస్టర్ నివేదిత: ఆధ్యాత్మికవేత్త, స్వామి వివేకానంద శిష్యురాలు

అల్మోరాలో ఉన్న సమయంలో ధ్యానం చేయడంలో శిక్షణ పొందింది. మనసు తన గరిమనాభిని మార్చుకునే ప్రక్రియగా ధ్యాన ప్రక్రియను ఆమె అభివృద్ధించింది.

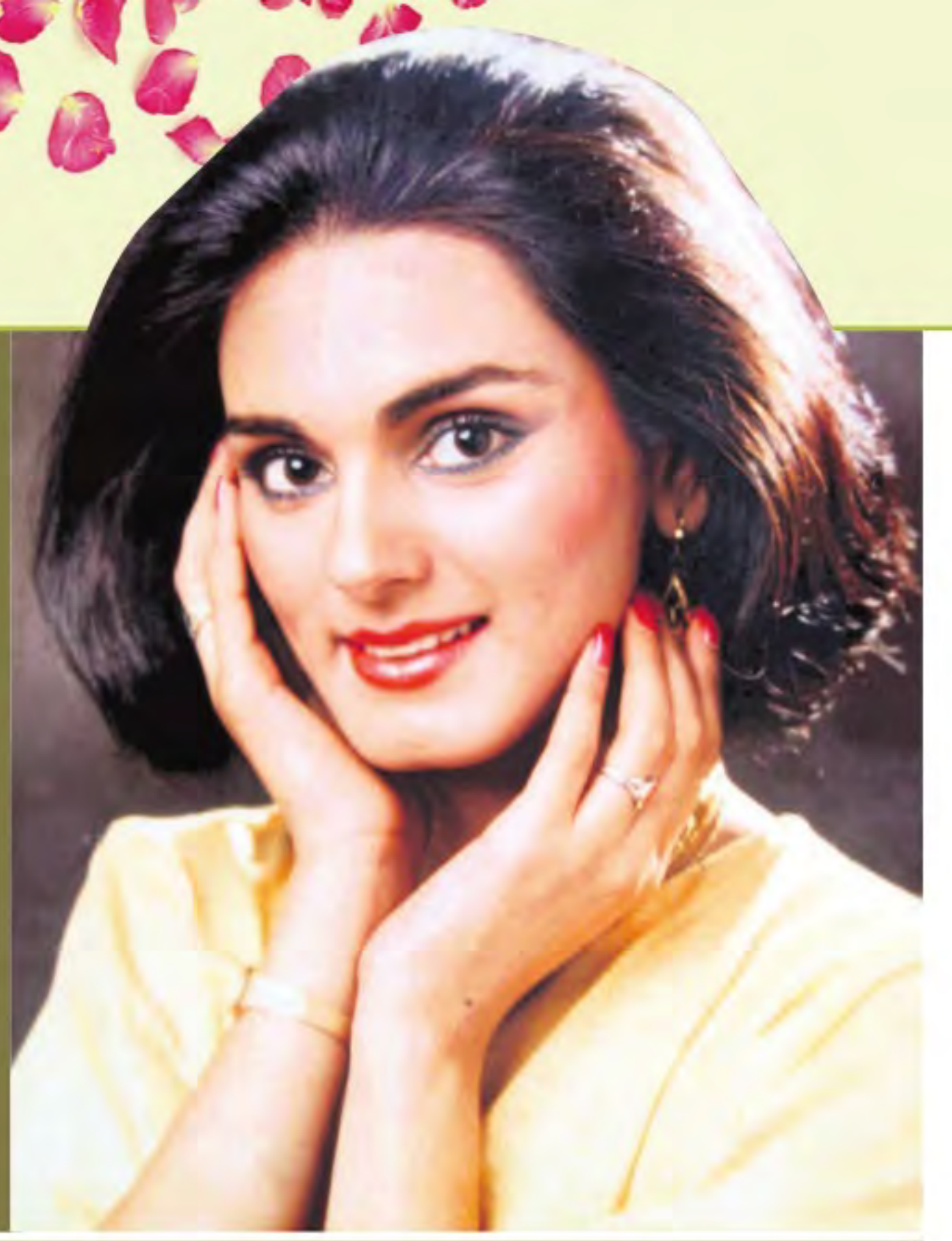
పాఠాలు బోధించేది. తర్వాతి కాలంలో వింబుల్డన్ లో స్వయంగా ఒక పాఠశాలను నెలకొల్పింది. కాలేజీ చదువు పూర్తయ్యాక చాలామంది అమ్మాయిల్లాగానే తాను కూడా పెళ్లికి సిద్ధపడింది. వేల్స్ కు చెందిన ఒక యువకుడితో నిశ్చితార్థం కూడా జరిగింది. నిశ్చితార్థం జరిగిన కొద్ది రోజులకే అతడు ఆకస్మికంగా మరణించాడు. మార్గరెట్ కు ఇదొక షాక్. త్వరగా తేరుకోలేకపోయింది. మనశ్శాంతి కోసం

స్నేహితురాలి ద్వారా మార్గరెట్ కు ఆహ్వానం అందింది. మార్గరెట్ ఆ కార్యక్రమానికి హాజరైంది. అక్కడక్కడ సంస్కృత శ్లోకాలను ఉటంకిస్తూ సాగిన వివేకానందుని వాక్రవాహానికి ఆమె మంత్రముగ్ధురాలైంది. ఇక అప్పటి నుంచి లండన్ లో వివేకానందుని కార్యక్రమాలన్నింటికీ క్రమం తప్పకుండా హాజరయ్యేది. వివేకానందుడి పిలుపుతో ఆమె సముద్రమార్గంలో 1898 జనవరి 28న కలకత్తా చేరుకుంది. వివేకానందుడి గురువైన రామకృష్ణ పరమహంస సాధనలతో గడిపిన దక్షిణేశ్వర ఆలయాన్ని సందర్శించుకుంది. కలకత్తాలో 1898 మార్చి 11న ఏర్పాటైన బహిరంగ కార్యక్రమంలో స్వామి వివేకానంద తొలిసారిగా మార్గరెట్ ను ప్రజాసీకానికి పరిచయం చేశారు. కొద్దిరోజులకే ఆమె రామకృష్ణ పరమహంస సతీమణి శారదాదేవిని కలుసుకుని ఆశీస్సులు తీసుకుంది. జీవితాంతం బ్రహ్మచర్య దీక్షను అవలంబిస్తానని ప్రతినిబూనడంతో స్వామి వివేకానంద ఆమె పేరును 'సోదరి నివేదిత'గా మార్చారు.

నివేదితగా మారిన తర్వాత వివేకానందునితో కలసి ఆమె విస్తృతంగా భారత దేశమంతటా పర్యటించింది.

చేరవేసేందుకు అహరహం కృషి చేసింది. కలకత్తాలో ప్లేగు మహమ్మారి వ్యాపించినప్పుడు రోగుల దగ్గరే ఉండి, వారికి సేవలందించింది. భారత జాతీయ, స్వాతంత్ర్యోద్యమాలకు ఇతోధికంగా తోడ్పాటునందించింది. విద్యావ్యాప్తికి, సేవా కార్యక్రమాల అమలుకు విశేషంగా కృషి చేసింది. స్వాతంత్ర్య సమర యోధుడు, ఆధ్యాత్మికవేత్త అరబిందో ఆధ్వర్యంలో వెలువడే 'కర్మయోగి' పత్రికకు సంపాదకురాలిగా సేవలందించింది. మేధాసంపత్తిలో భారతదేశం అద్వితీయమైనదని ప్రపంచానికి చాటింది. నివేదిత రచించిన 'కాళీ: ది మదర్' స్ఫూర్తితోనే బెంగాలీ చిత్రకారుడు అవనీంద్రనాథ్ టాగోర్ 'భారతమాత' పెయింటింగ్ వేశారు. డార్జిలింగ్ లో ఉండగా, అనారోగ్యానికి గురైన నివేదిత 1911 అక్టోబర్ 13న తన 43వ ఏట తుదిశ్వాస విడిచింది. భారతదేశంతో, భారత ప్రజలతో మమేకమై జీవించిన ఆమె స్ఫూర్తి నేటికీ కొనసాగుతూనే ఉంది. పలుచోట్ల ఆమె స్మారకచిహ్నాలు, ఆమె పేరిట ఏర్పాటైన పాఠశాలలు, కళాశాలలు, ఆస్పత్రులు నేటికీ ఆమె సేవానిరతికి నిదర్శనాలుగా నిలుస్తున్నాయి.

అందరూ అన్నీ కావాలని చేయకపోవచ్చు. అందుకే
ఎవరివల్ల అయినా తప్పు జరిగితే... తొందరపడి
వాళ్లని విమర్శించకూడదు. ఎవరికీ తెలుసు... రేపు
ఏదైనా కారణం వల్ల మనకు తెలియకుండానే
మనమూ ఆ తప్పు చేస్తామేమో!

- నీరజా భనోత్

సాహసి

విధి చాలా బలమైనది. దాన్ని
ఎదిరించడం ఎవరి తరమూ కాదు.
ఎదిరించాలని ప్రయత్నిస్తే ప్రాణమే
పోవచ్చు. కానీ ప్రాణం పోయినా
ఫరవాలేదంటూ విధికి ఎదురు నిలిచి చేసే
పోరాటం మాత్రం... చరిత్రలో శాశ్వతంగా
నిలిచిపోతుంది. నీరజా భనోత్ ఈ
లోకానికి చెప్పిన వాస్తవమిది. నీరజ... ఓ
సాహసి. అనుకోకుండా ముంచుకొచ్చిన
ఉపద్రవం నుంచి కొందరిని కాపాడానికి
తన ప్రాణాలను ఒడ్డిన త్యాగశీలి.

సెప్టెంబర్ 5, 1986. ముంబై నుంచి
కరాచీ మీదుగా న్యూయార్క్ వెళ్లాల్సిన
విమానం మేఘాలను చీల్చుకుంటూ
ముందుకు సాగిపోతోంది. సరిగ్గా

ఆదేశించారు. పెట్టుకున్నాక కట్టేశారు.
చివరికి కెప్టెన్ ని, కో-పైలెట్ ని, కాక్పిట్
క్రూని కూడా బంధించారు. ఒకే ఒక్కరిని
తప్ప. ఆమె... నీరజా భనోత్. పంజాబ్ లో
పుట్టి, ఫ్లయిట్ అటెండెంట్ గా బాధ్యతలు
నిర్వహిస్తోన్న ఇరవే రెండేళ్ల యువతి.

హైజాకర్లు విమానం ఎక్కగానే క్రూ
మెంబర్స్ ని అలర్ట్ చేసింది నీరజ. దాంతో
పైలట్లు తమ విజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించి
ఫ్లయిట్ ను ఎగరకుండా చేసేశారు. ఆ
తర్వాత విమానాన్ని హైజాక్ చేయాలన్న
దుండగుల పథకం ఫెయిలైంది. దాంతో
వాళ్ల కోపం కట్టలు తెంచుకుంది. సైప్రస్ కు
విమానంతో సహా వెళ్లి, అక్కడ జైల్లో ఉన్న
తమవారిని విడుదల చేయించాలన్న ప్లాన్

నీరజా భనోత్: అశోకచక్ర అందుకున్న తొలి మహిళ

అందరినీ ఎలా కాపాడాలా అన్న ఆలో
చనలో పడింది. కొంతమంది పాస్
పోర్టులు దాచేసింది. ఉగ్రవాదులు
కొందరిని హింసించబోతే అడ్డుకుంది.
వాళ్లను కట్టడి చేసేందుకు పదిహేడు
గంటలపాటు ప్రయత్నించింది. కానీ
చివరికి ఉగ్రవాదులు సహనం కోల్పో
యారు. విచక్షణా రహితంగా కాల్పులు
జరపడం మొదలుపెట్టారు. వేగంగా
కదిలింది నీరజ. ఎమర్జెన్సీ ద్వారం గుండా
ప్రయాణీకుల్ని తప్పించే ప్రయత్నం
మొదలుపెట్టింది. అయితే ఆ విషయాన్ని
ఉగ్రవాదులు పసిగట్టేశారు. అందుకు
శిక్షగా ఆమె ప్రాణాలనే తీసేసుకున్నారు.

నీరజ మరణం అందర్నీ కలచి
వేసింది. ఆమె సాహసానికి ప్రభుత్వం
అశోకచక్ర అవార్డును ప్రకటించింది. ఆ
అవార్డును అందుకున్న తొలి మహిళ, అతి
పిన్న వయస్కురాలు నీరజ. ఆ రోజు
ప్రాణాలతో బయటపడిన వాళ్లంతా
ఇప్పటికీ నీరజను తలచుకుని కన్నీళ్లు
పెట్టుకుంటారు. ఉగ్రవాదులు ఫ్లయిట్
ఎక్స్ టెప్పటికి ఎంట్రన్స్ దగ్గర ఉన్న
నీరజకు పారిపోయే అవకాశం ఉన్నా
పారిపోలేదని చెబుతుంటారు. పాయింట్
బ్లాంక్ రేంజ్ లో వాళ్లు తనను షూట్
చేస్తున్నా కూడా... భయపడి పరుగులు
తీయకుండా, తనను ఏమీ చేయవద్దని
వాళ్ల కాళ్లమీద పడకుండా నిలిచిన సాహ
సాన్ని పొగుడుతూ ఉంటారు. మరణం
చేరువవుతున్న సమయంలో కూడా... ఓ
ముగ్గురు చిన్నారులకు రక్షణ కవచంలా
నిలబడి మరీ మృత్యువును ఆహ్వానించిన
ఆమె త్యాగానికి సలాం కొడుతుంటారు.
తన సాహసాన్ని త్యాగ నిరతిని చరిత్రలో
రక్షంతో లిఖించింది నీరజ. ఆ పుటను
తిరగేసిన ప్రతిసారీ మన మనసు
చెమ్మగిల్లుతూనే ఉంటుంది.

నీరజా భనోత్ జీవితం ఆధారంగానే
ఈ మధ్య 'నీరజ' అనే బాలీవుడ్ చిత్రం
తెరకెక్కింది. సోనమ్ కపూర్ నీరజ
పాత్రను పోషించింది. ఆ రోజు నీరజ
విషయంలో ఏం జరిగిందో ఈ
సినిమా కళ్లకు కడుతోంది. అయితే
ప్రేక్షకులను ఆకట్టుకోవడానికి చిన్న
చిన్న మార్పులు కూడా చేసినట్టు
తెలుస్తోంది.

ఉదయం 4:30కి కరాచీ విమానాశ్రయంలో
దిగింది. అక్కడ దిగాల్సినవాళ్లు దిగారు.
ఎక్కాల్సినవాళ్లు ఎక్కారు. విమానం మళ్లీ
గాల్లోకి లేవనుంది. సరిగ్గా అప్పుడే మూడు
సార్లు తుపాకి పేల్చిన చప్పుడు. ఒక్క
సారిగా అందరూ ఉలిక్కిపడ్డారు.
ఏమయ్యిందో అర్థంకాక అయోమయంగా
చూశారు. ఎదురుగా ఎయిర్పోర్ట్
సెక్యూరిటీ దుస్తులు వేసుకున్న నలుగురు
సాయుధులు. కళ్లతోనే నిప్పులు
కురిపిస్తున్నారు. తుపాకులు చూపిస్తూ
అందరినీ చేతులు వెనక్కి పెట్టుకొమ్మని

బెడిసి కొట్టడంతో ఆ ప్రతాపం ప్రయా
ణీకుల మీద చూపించడం మొదలు
పెట్టారు. కొందరిని చంపేశారు. మిగిలిన
వాళ్ల పాస్ పోర్టులు సేకరించమని నీరజకు
పురమాయించారు.

ఎవరైనా అయితే బెదిరిపోయేవారు.
ఏం చేయాలో అర్థం కాని స్థితిలో బెంబేలు
పడేవారు. కానీ అక్కడున్నది నీరజ.
ధైర్యం ఆమె నరనరాల్లోనూ ఉంది.
అందుకే ఏం చేయాలా అని ఆలోచిం
చింది. ఫ్లయిట్ అటెండెంట్ గా అందరినీ
సౌకర్యంగా ఉంచే ఆమె, ఇప్పుడు

ధ్రువతార

ఆమె సాధించిన విజయం ఊహలకు అందనిది. దిగంతాలకు ఆవల ఏముందో తెలుసుకోవాలని తపించిన ఆమె సాహసం మాటలకందనిది. ఆ సాహసం ఆమెను ప్రతి భారతీయుని మదిలో ఆకాశ మంత ఎత్తులో నిలిపింది. అంత ఎత్తుకు ఎదిగిన ఆమె... కల్పనా చావ్లా.

అంతరిక్షయానం చేసిన మొదటి మహిళగా చరిత్ర సృష్టించారు కల్పనా చావ్లా. ఆకాశం అవతల ఏముందో తెలుసుకోవాలని చిన్ననాటి నుంచే పరితపించిన ఆమె నక్షత్రాలను లెక్కపెడుతూ శూన్యంలోనే కలలకు గ్రాఫ్లు గీసుకునే వారు. ఆ కలలను నిజం చేసుకుంటూ మూడు పదుల వయసులో అంతరిక్షంలోకి వెళ్లారు. మిషన్ స్పెషలిస్టుగా కొలంబియా ఎస్టిఎస్-87 మీద అంతరిక్షయానం చేసి సూర్యుని వెలుపలి వాతావరణాన్ని అధ్యయనం చేసి వచ్చారు. అంతరిక్షంలో పాదం మోపిన కల్పన 376 గంటల పాటు అక్కడే గడిపి, భూమి చుట్టూ 252 సార్లు పరిభ్రమించి 6.5 మిలియన్ మైళ్లు ప్రయాణించారు. దీంతో యావత్ ప్రపంచం ఆమెను ఓ అద్భుత నక్షత్రంగా కీర్తిస్తూ తల ఎత్తి సెల్యూట్ చేసింది.

హర్యానాలోని కర్నాల్‌లో, ఓ పంజాబీ కుటుంబంలో జన్మించారామె. నలుగురు సంతానంలో చిన్న. తండ్రి బనారసీలాల్ చావ్లా టైర్ల వ్యాపారంలో ఎన్నో ఒడుదొడుకులను ఎదుర్కొని, పట్టుదలతో రాణించారు. రాష్ట్రపతి అభినందనలందుకున్నారు. తండ్రి మాటలు, చేతలు కల్పన మనసులో బలంగా నాటుకుపోయాయి. లక్ష్యం ఏదైనా, దాన్ని అందుకోవాలంటే ఆటంకాలు తప్పవని తన జీవనయానంలో తెలుసుకున్నారు కల్పన. వాటిని అధిగమించేందుకు బాల్యం నుంచీ చేసిన ప్రయత్నాలు అన్నీ ఇన్నీ కావు.

చదువులో ఎప్పుడూ ముందుండే కల్పన ఇంటర్మీడియేట్ తర్వాత ఏరోస్పేస్ ఇంజనీరింగ్ కోర్సు తీసుకోవాలనుకున్నారు. ఆడపిల్లలకు ఈ కోర్సు కష్టం, మరేదైనా ఎంచుకోమని అధ్యాపకులు నిరుత్సాహపరిచారు. అయితే, కల్పన వినలేదు. 'ఇస్తే అందులో అవకాశమివ్వండి, లేదంటే ఇంటికి వెళ్లిపోతా'నని నిష్కర్షగా

చెప్పారు. అధ్యాపకులు తలవంచక తప్పలేదు. డిగ్రీ చేతికి వచ్చాక పై చదువులకు అమెరికా వెళ్తానని తన కల గురించి చెప్పినప్పుడు 'ఆడపిల్లవు.. పెళ్లి చేసుకొని స్థిరపడమ'న్నాడు తండ్రి. ఆయన్ని ఒప్పించి అమెరికాలోని టెక్సాస్ విశ్వవిద్యాలయంలో మాస్టర్స్ డిగ్రీలో చేరారు.

పరిశోధనాకాలంలోనే తన అభిరుచులను గౌరవించే ఫ్రెంచ్ ఫ్లయింగ్ ఇన్‌స్ట్రక్టర్, వైమానిక వ్యవహారాల రచయిత జీన్ పియెర్రా హ్యారిసన్‌ను ప్రేమ వివాహం చేసుకున్నారు. కొలరాడో యూనివర్సిటీలో డాక్టరేట్ పొందారు. కాలిఫోర్నియాలో పరిశోధనా శాస్త్రవేత్తగా అనుభవం గడించారు. ఏరో డైనమిక్స్ ఉపయోగానికి సంబంధించి సమర్థమైన మెకకువలు నేర్చుకున్నారు. వైవిధ్య అంశాలను శోధించారు. 'నాసా'కు కల్పనతో పాటు 2 వేల మంది పోటీ పడ్డారు. అంతమందినీ పరిశీలించిన నాసా 23 మందిని ఎంపికచేస్తే వారిలో కల్పనాచావ్లా ముందున్నారు. శిక్షణలో భాగంగా కొండలు ఎక్కుతూ, బరువులు మోస్తూ పురుషులకంటే తాను బలం లోనూ, ధైర్యంలోనూ ఏమాత్రం తక్కువ కాదని నిరూపించుకున్నారామె.

కల్పన ప్రతిభను గుర్తించిన నాసా 1997లో అంతరిక్షయానానికి పంపింది. రెండవసారి ఎస్టిఎస్-87 ప్రయోగ బాధ్యతలను కల్పనకే అప్పజెప్పింది. అయితే స్పార్ట్స్ ఉపగ్రహాన్ని అంతరిక్షంలోకి వదలగా, అది పనిచేయకపోవడంతో కల్పనపై అభియోగాలు వెల్లువలా వచ్చి పడ్డాయి. అయినా కృంగిపోలేదు. ఐదు నెలల విచారణ జరిపిన నాసా సాఫ్ట్ వేర్, విమానసభ్యులదే తప్పిదమని తెలుసుకుంది. చావ్లా తప్పేమీ లేదని తేల్చి చెప్పింది.

ఆ తర్వాత రెండోసారి అంతరిక్షయానం చేసే అవకాశం కల్పనకు లభించింది. కొలంబియా వ్యోమనౌకలో మరో ఆరుగురు వ్యోమగాములతో కలిసి 2003 జనవరిలో అంతరిక్షంలోకి వెళ్లారు కల్పన. 16 రోజుల అనంతరం తిరుగు ప్రయా

కలల దారి ఎప్పుడూ విజయం అనే గమ్యానికే చేరుస్తుంది. అందుకే అందరూ కలలు కనాలి. వాటిని నిజం చేసుకునేందుకు ప్రయత్నించాలి. అవ రోధాలు ఎదురైనా ధైర్యంగా ముందుకు సాగాలి. ఆ ప్రయాణం ఎంతో అందంగా ఉంటుంది.

- కల్పనా చావ్లా

ణంలో వ్యోమనౌక ప్రమాదానికి గురైంది. ఈ ఘటనలో వ్యోమనౌకలో ప్రయాణిస్తున్న మరో ఆరుగురు సభ్యులతో పాటు కల్పనాచావ్లా ప్రాణాలు కోల్పోయారు. అంతరిక్షంలో ఏ చిన్న పొరపాటు జరిగినా బూడిద కూడా మిగలదని తెలిసినా ఈ ధీశాలి మరణాన్ని సైతం చిరునవ్వుతో స్వీకరించారు మళ్లీ ఆకాశంలోకి పయనమై పోయారు. అయినా యావత్ ప్రపంచానికి తేజోవంతమైన నక్షత్రంలా ఎప్పటికీ భాసిల్లుతూనే ఉంటారు.

- నిర్మలారెడ్డి

మేడమ్ కామా: స్వాతంత్ర్య సమర యోధురాలు

లేవండి.
ముందుకు సాగండి.
ఈ దేశం మనది.
మనం ఈ దేశపు బిడ్డలం.
ఈ నేల మనది.
దీన్ని కాపాడుకోవాల్సిన
బాధ్యత మనది.
- మేడమ్ కామా

దేశ హితైషియై... జాతి పతాకై...

దేశ

స్వాతంత్ర్యం కోసం వ్యక్తి గత సుఖ సౌఖ్యాలను త్యజించిన ధీర మేడమ్ కామా. ఆజన్మాంతం దేశం కోసం దేశ గౌరవ ప్రతిష్ఠల కోసం తపించిన కామా, సెప్టెంబర్ 24-1861న ముంబైలోని సంపన్న పార్సీ కుటుంబంలో జన్మించారు. ఇంగ్లీష్, గుజరాతీ, మరాఠీ, హిందీ భాషల్లో అనర్గళంగా మాట్లాడేవారు. దేశభక్తి సాహిత్యాన్ని బాగా చదివేవారు. స్వతంత్ర పోరాటంలో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. ఉద్యమ పంథా నుంచి ఆమె దారి మళ్లించాలని ఇంట్లోవాళ్లు ఆమెకు రుస్తుం కామాతో 23 ఏళ్ల వయస్సులో పెళ్లి చేశారు. అతని ప్రవర్తన నచ్చక విడాకులిచ్చి, దేశమాత సేవకు పునరంకితమయ్యారు కామా.

1896లో ముంబైలో ప్లేగు వ్యాధి విజృంభించినప్పుడు ప్రాణాలను పణంగా పెట్టి సేవ చేశారు కామా. ఆమెకూ వ్యాధి సోకటంతో వైద్యం కోసం జర్మనీకి పంపారు. 1905లో లండన్ చేరి దాదాబాయి నౌరోజి వద్ద అంతరంగిక కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. భారతీయ విప్లవ కారుల ఆవాసంగా భావించే ఇండియా హౌస్ తో ఆమె సన్నిహితంగా ఉండేవారు. అక్కడే వీర సావర్కర్ తో పరిచయం అయ్యింది. 1907లో జర్మనీ

లోని స్టెట్ గార్ట్ లో అంతర్జాతీయ సోషలిస్ట్ మహాసభల్లో భారత ప్రతినిధిగా పాల్గొన్నారు. వెయ్యిమంది ప్రతినిధులు పాల్గొన్న ఆ సభలో వేదికనెక్కి ప్రసంగిస్తున్న ఆమెను చూసి విదేశీ ప్రతినిధులందరూ అచ్చెరువొందారు. బ్రిటిష్ నిరంకుశ పాలన నుంచి భారత దేశానికి స్వాతంత్ర్యం ప్రసాదించాలని కోరుతూ అప్పటి వరకు దాచుకున్న మూడు రంగుల జాతీయ పతాకాన్ని వేదిక మీదనే ఆవిష్కరించారు. దానికి గౌరవ వందనం చేయాలని కోరారు. అందరూ విస్తుపోయినా తేరుకొని భారత పతాకకు గౌరవ వందనం అర్పించారు. ఆ పతాకాన్ని ఆమె బ్యాజ్టిగా ధరించేవారు. నాడు కామా రూపొందించిన పతాకమే నేటి మన జాతీయ పతాక రూపకల్పనకు స్ఫూర్తి. ఆగ్రహించిన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కామాను లండన్ వదిలి వెళ్లాల్సిందిగా ఆదేశించింది. ఆ తరువాత ఆమె పోరాటానికి ప్యారిస్ కార్యక్షేత్రంగా మారింది. సావర్కర్ రచించిన 1857 మొదటి స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం పుస్తకాన్ని ముద్రించి రహస్యంగా భారత్ కు పంపే బృహత్తర కార్యాన్ని తలకెత్తుకొంది.

వీర సావర్కర్ ను అరెస్ట్ చేసి ఇండియా తీసుకొస్తున్నారని తెలుసుకున్న కామా ఆయన్ను తప్పించేందుకు

వ్యూహం పన్నారు. ఫ్రెంచ్ భూ భాగం లోని మోర్నిలెస్ పోర్ట్ వద్ద సావర్కర్ ను కలుసుకొనే ప్రయత్నం చేశారు. ఆమె పది నిమిషాలు ఆలస్యంగా వెళ్లడంతో సావర్కర్ మళ్లీ బందీ అయ్యారు. ప్యారిస్ లోని బ్రిటిష్ ఎంబసీని కలిసి అక్రమ ఆయుధాల సరఫరా కేసులో పూర్తిగా బాధ్యురాలిని తానేనని, అందులో సావర్కర్ తప్పేమీ లేదని, తనను అరెస్ట్ చేసి సావర్కర్ ను విడుదల చేయాలని రాత పూర్వక వినతిని సమర్పించారు. మొదటి ప్రపంచ యుద్ధ సమయంలో ఫ్రాన్స్ లోని మిలిటరీ క్యాంపుల్ని సందర్శించి భారతీయ సైనికులను దేశం కోసం పోరావాల్సిందిగా అభ్యర్థించారు.

నిరంతర శ్రమకు శరీరం తట్టుకోలేక పోయింది. ఆరోగ్యం సహకరించలేదు. దానికి తోడు ఆర్థికంగా గడ్డు పరిస్థితులను ఎదుర్కొన్నారు. అవసాన దశలో స్వదేశానికి చేరాలనే కోరిక ప్రబలమైంది. స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో పాల్గొనబోననే హామీతో స్వదేశానికి వచ్చేందుకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అనుమతించింది. 1935లో భారతదేశానికి వచ్చిన కామా, మరుసటి ఏడాది ఆగస్టు 13న కన్ను మూశారు. భారతీయ నావికా దళం ఒక యుద్ధ నౌకకు ఆమె పేరు పెట్టుకుంది.

- మధుసూదన్

“గణితం లేకుండా
మీరేమీ చేయలేరు. మీ
చుట్టూ ఉన్నదంతా
అంకెలు, సంఖ్యలు,
గణితమే.”

- శకుంతలా దేవి

శకుంతలా దేవి: గణితవేత్త

అగణిత మేధావి

గణితమే తన లోకంగా జీవించిన మేధావి శకుంతలాదేవి. గణితంతో మూడేళ్ల వయసులో మొదలైన ఆమె ప్రయాణాన్ని, మరణం మాత్రమే విడదీయగలిగింది.

శకుంతలాదేవి 1929 నవంబర్ 4న బెంగళూరులోని ఒక సనాతన కన్నడ బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించింది. ఆమె తండ్రి పూజారిగా ఉండటానికి ఇష్టపడక సర్కస్ కంపెనీలో చేరారు. వచ్చే ఆదాయం అంతంత మాత్రమే. అలాంటి పరిస్థితులు కూడా శకుంతలాదేవి ప్రతిభకు అడ్డుకట్ట వేయలేకపోయాయి. ఆమె మూడేళ్ల చిన్నారిగా ఉన్నప్పుడు తండ్రితో పేకాడుతూ ప్రతి ఆటలోనూ గెలిచేది. అంత చిన్నపాప ప్రతీసారీ తనపై గెలవడం తండ్రికి ఆశ్చర్యం కలిగించింది. తన కూతురు మోసం చేస్తుందేమోనని అనుమానం కలిగించింది. అన్ని జాగ్రత్తలూ తీసుకుని ఆడినా ఆమెదే విజయం. చివరకు.. పేక ముక్కలన్నింటినీ గుర్తుపెట్టుకోవడం వల్లనే శకుంతల గెలుస్తోందని గుర్తించాడు. ఆమె అద్భుత జ్ఞాపకశక్తిని తమకు జీవికగా ఉపయోగించుకున్నాడు. ఆమెతో ప్రదర్శనలిప్పించాడు. అలా అలా ఆమె ప్రతిభ విశ్వ విద్యాలయాలకు చేరింది. ఆరేళ్ల వయసులో తొలిసారి యూనివర్సిటీ ఆఫ్ మైసూర్లో ప్రదర్శన ఇచ్చింది. ఆ తర్వాత రెండేళ్లకు అన్నామలై విశ్వవిద్యాలయంలో ఆ తర్వాత ఉస్మానియా, ఆంధ్ర

విశ్వవిద్యాలయాల్లో బాల మేధావిగా ఆమె పేరు మారుమోగింది.

శకుంతలాదేవికి లెక్కలంటే ఏమాత్రం లెక్కలేదు. ఎంత పెద్ద సమస్యనైనా చిటికలో పరిష్కరించేవారు. తన ప్రతిభను ప్రదర్శించేందుకు ఆమె 1944లో తండ్రి చేయి పట్టుకుని లండన్ చేరుకున్నారు. అనేక విశ్వవిద్యాలయాల్లో, వివిధ సంస్థల్లో ప్రదర్శనలిచ్చారు. 1950 అక్టోబర్ 5న బీబీసీలో తన గణిత ప్రతిభను ప్రదర్శించారు. లెన్టీ మిషెల్ ఇచ్చిన సమస్యను సెకన్లలో పరిష్కరించారు. ఆ సమాధానం తప్పని మిషెల్ అన్నారు. కానీ శకుంతలా దేవి తాను సరైన సమాధానమే చెప్పానని, సరిచూసుకోమని దృఢంగాచెప్పారు. ఆవిడ తిరిగి చూసుకుంటే శకుంతలా దేవి సమాధానమే సరైనదని తేలింది. ఈ వార్త ప్రపంచవ్యాప్తంగా వ్యాపించింది. ఆమెకు ‘హ్యూమన్ కంప్యూటర్’ అనే బిరుదు దక్కింది.

శకుంతలా దేవి ప్రతిభకు డల్హాస్లోని సదరన్ మెథడిస్ట్ యూనివర్సిటీలో జరిగిన సంఘటన మరింత అద్దం పడుతుంది. అమెరికాలోని ఈ యూనివర్సిటీవారు శకుంతలా దేవిని ఆహ్వానించారు. ఆమె ప్రతిభను పరీక్షించే పనిలో భాగంగా 201 అంకెలున్న సంఖ్యకు 23వ రూట్ చెప్పమన్నారు. ఆవిడ 50 సెకన్లలో చెప్పేసింది. కానీ అది నిజమో కాదో తెలుసుకోవడానికి అమెరికన్ బ్యూరో ఆఫ్

స్టాండర్డ్స్ సంస్థలోని యూనివాక్-1101 అడ్వాన్స్డ్ కంప్యూటర్లో ప్రత్యేక ప్రోగ్రామ్ రాయాల్సి వచ్చింది. 1980లో లండన్ ఇంపీరియల్ కాలేజీలో ఆమె గిన్నిస్ రికార్డు సృష్టించారు. అమెరికాలోని యూనివర్సిటీ ఆఫ్ కాలిఫోర్నియా (బెర్క్లీ) సైకాలజీ ప్రొఫెసర్ ఆర్థర్ జెన్సన్ 1988లో శకుంతలాదేవి ఇంటెలిజెన్స్ను అధ్యయనం చేశారు. అనేక క్లిష్ట సమస్యలను జెన్సన్ పేపర్పై రాసేకంటే అతి తక్కువ సమయంలో ఆమె పరిష్కరించి అతన్ని ఆశ్చర్యపరిచారు.

గణిత మేధావి మాత్రమేకాదు...

శకుంతలా దేవి కేవలం గణిత మేధావి మాత్రమే కాదు. మంచి రచయిత కూడా. స్వలింగ సంపర్కంపై భారత దేశంలో తొలి సమగ్ర రచన అయిన ‘ద వరల్డ్ ఆఫ్ హోమోసెక్సువాలిటీ (1977)’ శకుంతలా దేవి రాసిందే. స్వలింగ సంపర్కం అయిన వ్యక్తితో జరిగిన వివాహం నుంచి ఆమె పారిపోలేదు. దాన్ని అధ్యయనం చేసి ఈ పుస్తకం రాశారు. దీనితో పాటు గణితం, జ్యోతిషంపై అనేక పుస్తకాలు రాశారు.

యూనివర్సిటీ ఆఫ్ ఫిలిప్పైన్స్ 1969లో శకుంతలాదేవికి ‘మోస్ట్

అమెరికాలోని ఓ యూనివర్సిటీవారు

శకుంతలా దేవిని ఆహ్వానించారు.

ఆమె ప్రతిభను పరీక్షించే పనిలో భాగంగా

201 అంకెలున్న సంఖ్యకు 23వ రూట్

చెప్పమన్నారు. ఆవిడ 50 సెకన్లలో

చెప్పేసింది.

డిస్టింగ్విష్డ్ ఉమన్ ఆఫ్ ద ఇయర్’ అవార్డు ఇచ్చింది. వాషింగ్టన్ డీసీ 1988లో రామానుజన్ మేథమెటికల్ జీనియస్ అవార్డును ప్రదానం చేసింది.

శకుంతలా దేవి 1980లో మెదక్ నుంచి ఇందిరా గాంధీపై పోటీ చేశారు. 1980లో బెంగళూరుకు చేరి పిల్లల కోసం అనేక శిక్షణ కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. గణితంలో అగణిత మేధావిగా గుర్తింపు పొందిన ఆమె 2013 ఏప్రిల్ 21న బెంగళూరులోని ఒక ఆస్పత్రిలో కన్నుమూశారు. ఆమె 84వ జన్మదినం రోజు గూగుల్ డూడుల్ ద్వారా తనను స్మరించుకుంది. ఈ గుర్తింపును దక్కించుకున్న అతి కొద్దిమంది భారతీయ మహిళల్లో శకుంతలాదేవి ఒకరు.

- విశేష్

ఆడవాళ్లు బలహీనులన్నది ముమ్మాటికీ అవాస్తవం. అందులో కాస్త కూడా నిజం లేదు. ప్రోత్సహిస్తే వాళ్లు పురుషులతో సమానంగా సాధించగలరు. కొన్నిసార్లు పురుషులనూ మించిపోగలరు.

- ఆనా చాందీ

న్యాయదీపం

ఆనా చాందీ: హైకోర్టు తొలి న్యాయమూర్తి

వందేళ్ల క్రితం అంటే 1900ల మొదట్లో ప్రజా సేవారంగాలు, రాజకీయాలు పూర్తిగా పురుషుల పరమై ఉండేవి. ఆ రోజుల్లో మహిళలను మెట్రిక్యులేషన్ దాటి పై చదువులకు వెళ్లడానికి అనుమతించే వారు కాదు. ఉన్నత చదువులకు వెళ్లా లంటే మగవారితో కలిసి చదవాలి, సన్ని హితంగా మెలగాలి కాబట్టే వారిపై దాదా పుగా నిషేధం అమలయ్యేది. స్త్రీ, పురు షులు కలిసి చదివితే భారత సంస్కృతి ప్రమాదంలో పడుతుందని, మహిళలు పురుషుల దోపిడీకి గురవుతారనే విశ్వా సాలు రాజ్యమేలేవి. పైగా, భారతీయ సంప్రదాయవాదుల్లో ఒక దురభిప్రాయం కూడా ఉండేది. పురుషులతో పోలిస్తే మహిళలు అంత ప్రతిభావంతులు కారట. మగాళ్లతో పోటీ పడలేరట. సమాజంలో పాతుకుపోయి ఉన్న ఈ దురభిప్రాయాల కారణంగా అసంఖ్యాక మహిళలకు ప్రాథ మిక హక్కులు, విద్యావకాశాలను లేకుండా చేశారు.

కేరళలోని అనేక సామాజిక బృందాల్లో మాతృస్వామ్యం ఉనికిలో ఉన్నప్పటికీ సమాజం మొత్తంగా మహిళల పట్ల వివక్షను ప్రదర్శించేది. పైగా కేరళలో మాతృ స్వామ్యం అతిపెద్ద కపట స్వభావంతో ఉండేదని చాలామంది చెప్పేవారు. పేరుకు మాతృస్వామ్యం అన్నప్పటికీ కుటుంబంలో మాత్రం పురుషుడే పెద్ద దిక్కు. అయితే మహిళల హక్కుల గుర్తింపు విషయానికి వచ్చేసరికి భారత మహిళల్లోకెల్లా కేరళ మహిళలే సాహసోపే తంగాను, కృతనిశ్చయంతోనూ వ్యవహ రించేవారు. అనేక అడ్డంకులు ఉన్నప్పటికీ రాజకీయాల్లో ప్రవేశించారు. 1919లోనే శ్రీ ములమ్ పాపులర్ అసెంబ్లీలో మహిళలకు ఓటు హక్కు మంజూరు చేశారు. 1922 లోనే వీరికి ఓటింగ్, సభ్యత్వ హక్కులు

లభించాయి. 1930ల చివరన నారాయణి అమ్మ ట్రావెన్కోర్ సంస్థానంలో తొలి శాసన సభ్యురాలిగా చరిత్రకెక్కారు.

ఈ చరిత్ర వారసత్వాన్ని అందిపుచ్చు కున్న ఆనా చాందీ దేశంలోనే తొలి తరం ఫెమినిస్టుగా గుర్తింపు పొందారు. కేరళ లోనే కాక, దేశం మొత్తం మీద కూడా లా డిగ్రీ పుచ్చుకున్న తొలి మహిళగా ఆమె చరిత్ర సృష్టించారు. తదనంతర కాలంలో దేశంలోనే హైకోర్టు తొలి మహిళా న్యాయ మూర్తిగా శిఖర స్థాయిని అందుకున్నారు. ప్రపంచంలోనే హైకోర్టు న్యాయమూర్తి పదవిని అధిష్టించిన రెండో మహిళ ఆమె.

ఆనా కేరళలోని తిరువనంతపురంలో ఒక సిరియన్ క్రిస్టియన్ కుటుంబంలో జన్మించారు. 1926లో తన పోస్ట్ గ్రాడ్యు యేట్ డిగ్రీని పూర్తి చేశారు. 1929 నుంచి లాయర్ గా ప్రాక్టీసు చేస్తూనే, మహిళల హక్కుల సాధనను, సమాజంలో వారికి జైచిత్త్యవంతమైన పాత్రను ప్రోత్సహించే కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేవారు.

వ్యవసాయ భూముల్లో పనిచేసే మహిళలకు సరైన కూలీ ఇచ్చేవారు కారు. ఇతర రంగాల్లో పనిచేసే కార్మిక మహిళ లది కూడా ఇదే పరిస్థితి. వీరి సమస్యలను సమాజ దృష్టికి తీసుకురావడానికి, వాటికి పరిష్కార మార్గాలు సూచించేందుకు ఆనా 'శ్రీమతి' పేరిట ఒక పత్రిక ప్రారంభించి, దానికి సంపాదకత్వం కూడా వహించారు.

ప్రత్యర్థుల నుంచి, మీడియా నుంచి తీవ్ర వ్యతిరేకతను, నిరసనలను ఎదు ర్కొంటూనే 1931లో శ్రీ ములామ్ పాపు లర్ అసెంబ్లీకి పోటీ చేసి గెలిచారు. ఆనాడు ట్రావెన్కోర్ సంస్థానంలో దివా న్ గా పనిచేస్తున్న సర్ సీపీ రామస్వామి అయ్యర్ సుప్రసిద్ధ న్యాయవాది. ఈయన ఆనా సామర్థ్యాన్ని, న్యాయ దీక్షాదక్షతను గుర్తించారు. 1937లో ట్రావెన్కోర్

మున్సిఫ్ గా ఆనాను నియమించారు. అలా చాందీ భారతదేశంలో తొలి మహిళా న్యాయమూర్తి అయ్యారు.

స్వాతంత్ర్యానంతరం 1948లో చాందీ జిల్లా న్యాయమూర్తి అయ్యారు. పదవీకా లంలో ఆమె వెలువరించిన తీర్పులు కొన్ని చరిత్రాత్మకమైనవిగా గుర్తింపు పొందాయి. భారత న్యాయసూత్రాలపై, వాటిని సరైన రీతిలో అన్వయించడంపై ఆమెకు ఉన్న పట్టును విమర్శకులు సైతం కొనియా డారు. ఆమె ద్వారా భారతీయ న్యాయ విభాగంలో మహిళల ప్రవేశానికి అవకా శాలు తెరుచుకున్నాయి.

నాటి కేరళ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయ మూర్తి వీకే బాలి మాటల్లో చెప్పాలంటే న్యాయవ్యవస్థలో అంతవరకు ఉన్న లింగ వివక్ష స్థానంలో లింగ తటస్థతకు దారి తీసిన ఘటనకు ఆనా సాక్షిగా నిలిచారు. 1967 ఏప్రిల్ 5 వరకు ఆమె కేరళ హైకోర్టు న్యాయమూర్తిగా ఉన్నారు. పదవీ విరమణ తర్వాత భారతీయ లా కమిషన్ సభ్యురా లిగా వ్యవహరించారు. 1996 జూలై 20న 91 ఏళ్ల వయసులో కన్నుమూశారు.

భారతీయ మహిళల హక్కులకోసం నినదించిన తొలి తరం నేతల్లో ఆనా ఒకరు. భారత మహిళల, ప్రత్యేకించి కేరళ మహిళల అభ్యున్నతి కోసం ఆమె ఎనలేని ప్రయత్నాలు చేశారు. మహిళా సాధికారత కేవలం మాటల్లో మాత్రమే కనబడుతున్న నాటి కాలంలో స్వయంకృషితో, అంకిత భావంతో ఆమె ఉన్నతస్థాయికి ఎదిగారు. దుర్భేద్యంగా కనిపిస్తున్న సమాజ బంధనాలను తెంచుకుని స్వయం ప్రతిభతో వికసించిన ఆనా చాందీ భారత మహిళా సాధికారత తొలి గీటురాళ్లలో ఒకరు!

- కె.రాజశేఖరరాజు

అనిబిసెంట్... సామ్యవాది, మహిళా హక్కుల ఉద్యమవాది, రచయిత, దివ్యజ్ఞాన సమాజ నేత, హోంరూల్ ఉద్యమకారిణి... అన్నింటినీ మించి భారతదేశ స్వాతంత్ర్యానికి పోరాడిన బ్రిటిష్ వనిత. బానిసలుగా నలుగుతున్న భారతీయులకు విముక్తి కలిగించాలని కంకణం కట్టుకున్న అనిబిసెంట్... భిన్న సంస్కృతులకు నిలయమైన భారతా వనితో స్థిరపడాలని నిర్ణయించుకోవడమే కాదు... తుది శ్వాస వరకు భారత దేశంలోనే ఉన్నారు.

లండన్ లో ఓ మధ్య తరగతి కుటుంబంలో అనీ వుడ్ 1847 అక్టోబర్ 1న జన్మించారు. తల్లి ఎమ్మీ మోరీస్, తండ్రి విలియం వుడ్. ఆమె ఐదు సంవత్సరాల వయస్సులో తండ్రిని కోల్పోయింది. అప్పటినుంచి తల్లి ఎమిలీ మోరీస్ 'హోరో స్కూల్' బాలల వసతి గృహం నిర్వహిస్తూ కుటుంబ భారాన్ని మోసేది. కుటుంబాన్ని పోషించలేక ఎమిలీ మోరీస్ తన కూతురు అనిబిసెంట్ ను స్నేహితురాలైన మారియెట్ కు అప్పగించింది. అనిబి సెంట్ కు సమాజం పట్ల బాధ్యత, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం పట్ల అవగాహన కల్పించింది మారియెట్. చిన్న వయస్సులోనే అనిబిసెంట్ ఐరోపా అంతటా పర్యటించింది. అక్కడ ఆమెకు రోమన్

సామ్యవాదం అనేది ఓ గొప్ప ఆదర్శనీయ సిద్ధాంతం. మనుషులు స్వార్థపరులైన చోట దాన్ని సాధించడం, ఆచరించటం అసాధ్యం.

- అనిబిసెంట్

క్యాథలిక్ మతం పట్ల అభిరుచి ఏర్పడింది. తల్లి కోరికపై అనీ తన 19వ ఏట ఫాదర్ ఫ్రాంక్ బిసెంట్ ని వివాహమాడి, అనిబిసెంట్ గా మారారు. వివాహం తరువాత భర్తతో స్పర్థలు వచ్చి విడిపోవడం.. తల్లి మరణించడంతో ఆమెకు కష్టాలు మొదలయ్యాయి. కుటుంబ జీవితానికి పూర్తిగా దూరమైన ఆమె తన మిగతా జీవితాన్ని మానవ సేవలో గడపాలని నిర్ణయించుకున్నారు. 1880లో హెలెనా బ్లావట్ స్కీని కలుసుకున్న తరువాత ఆమె ఆసక్తి సామ్యవాదం నుంచి దివ్యజ్ఞానం వైపు మళ్లింది. ఆమె దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో సభ్యత్వం స్వీకరించి మంచి ఉపన్యాసకురాలిగా పేరు తెచ్చుకుంది. దివ్యజ్ఞాన సమాజం బాధ్యతలలో భాగంగా ఆమె భారతదేశం వచ్చారు. 1970లో దివ్యజ్ఞాన సమాజం అధ్యక్షురాలుగా బాధ్యతలు చేపట్టారు.

కీలకపాత్ర పోషించారు. దేశంలో ప్రో యూనియన్ స్థాపించి కార్మికుల కోసం పోరాడారు. 1897 లోనే భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ కు తొలి మహిళా అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నికయ్యారు. 1898 జూలై 7 విద్యాసౌధాన్ని స్థాపించి, అది అలహాబాద్ విశ్వ విద్యాలయ సంస్థగా ఎదిగేందుకు కృషి చేశారు. 1914లో మొదటి ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభం అయిన సమయంలో హోంరూల్ లీగ్ ద్వారా భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో సహకరించారు. 1916లో భారత స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను ప్రతిబింబించే హోం రూల్ ఉద్యమానికి నాయకత్వం వహించారు.

అనిబిసెంట్ తన జీవితకాలం వివిధ ఉద్యమాల్లో, చైతన్య కార్యక్రమాల్లో, ఆధ్యాత్మిక చర్చల్లో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. నేషనల్ సెక్యులర్ సొసైటీ(ఎన్ఎస్ఎస్)లో, దివ్య జ్ఞాన

భారతమాత దత్తపుత్రిక

అనిబిసెంట్: సామాజికవేత్త, మహిళా హక్కుల పోరాట యోధురాలు

పెళ్లైన తర్వాత అనిబిసెంట్ 1874లో ఇంగ్లాండ్ లోని నేషనల్ సెక్యులర్ సొసైటీ అనే సంస్థలో చేరారు. లా అండ్ రిపబ్లిక్ లీగ్ ను స్థాపించి పోలీసుల అత్యాచారాలకు బలైన మహిళల తరపున పోరాటం చేశారు. భారత దేశంలో అడుగుపెట్టిన అనిబిసెంట్ కేవలం దివ్యజ్ఞాన సమాజ కార్యక్రమాలకే పరిమితం కాకుండా పలు చైతన్య కార్యక్రమాల్లో

సమాజంలో ఆమె ఉపన్యాసాలకోసం శ్రోతలు ఆసక్తిగా ఎదురుచూసేవారు. ఫెబియన్ సొసైటీ, మార్క్సిస్టు సోషల్ డెమోక్రటిక్ ఫెడరేషన్ లో జరిగే అన్ని సమావేశాల్లోనూ ఆమె ప్రధానవక్త. మరోవైపు వివిధ రకాల యూనియన్ ల కార్యకలాపాల్లో చురుకుగా వ్యవహరించే వారు. 1888లో బ్లడ్ సండే ప్రదర్శనలో, లండన్ మ్యాచ్ గర్ల్స్ సమ్మెలో పాల్గొన్నారు. వారణాసిలో కేంద్ర హిందూ కళాశాల (1898) స్థాపించడానికి ఎంతగానో సహాయపడ్డారు. అలాగే 1922 హైదరాబాద్ (సింధ్) నేషనల్ కాలేజియేట్ బోర్డు ముంబైలో స్థాపించడానికి కారణమయ్యారు. ఇలా అన్ని రకాలుగా సమాజంలోని బడుగు బలహీన వర్గాల చైతన్యం కోసం పోరాడిన అనిబిసెంట్ 1933 సెప్టెంబర్ 20న మద్రాసులోని అడయార్ లో తుదిశ్వాస విడిచారు.

మతం వేరు. జాతి వేరు. సంస్కృతి వేరు.
ఈ దేశపు మట్టిలో, నీటిలో, గాలిలో, సూర్యరశ్మిలో నాకు
సమాన భాగమున్నట్టే ఈ సంస్కృతిలోనూ ఉంది. నేను
హోలీకి రంగులు అడితేనూ, దీపావళికి దీపాలు పెడితేనూ
నా మత విశ్వాసాలు భంగమవుతాయా?

- ఇస్మత్ చుగ్తాయ్

మహిళా చెంఘిజ్ఖాన్

ఇస్మత్ చుగ్తాయ్: రచయిత్రి

వారి సంఖ్య తక్కువే కావచ్చు. కానీ అక్షరాన్ని ఆయుధంగా ఉపయోగించుకోవడంలో పురుషుల కంటే మహిళలు ఎక్కువ విజయం సాధించారని అనిపిస్తుంది. మగ వారిలా మేధస్సుతో కాదు, హృదయంతో రచన చేయడం వారికే సాధ్యం. ఉర్దూ సాహిత్యంలో శిఖరాయమానమైన ఇస్మత్ చుగ్తాయ్ (ఆగస్ట్ 15, 1915- అక్టోబర్ 24, 1991) ఇందుకు గొప్ప ఉదాహరణ.

చుగ్తాయ్ సంస్కార ధోరణి కలిగిన ముస్లిం కుటుంబంలోనే పుట్టింది. ఆమెకు పర్షియన్ నేర్పించడానికి ఇంట్లో జరిగిన ప్రయత్నం సాగలేదు. ఈ విషయంలో పెద్దతండ్రి మీద కూడా ఆమె తిరుగు బాటు చేశారు. బహుశా ఇదే మొదటి తిరుగుబాటు అయి ఉంటుంది. చుగ్తాయ్ కి

ఇస్లాం ఆచారాలను పరిపూర్ణంగా పాటించే ఆగ్రా వంటి చోటకు వెళ్లినా బుర్ఖా ధరించలేదు. చాలామందికి ఇష్టం లేకున్నా బీఏ, తరువాత ఆగ్రాలో బీటీ కూడా పూర్తి చేసిందామె. దేశంలో బీటీ పట్టా తీసుకున్న తొలి మహిళ చుగ్తాయ్. ఆగ్రాలో చదువుకుంటున్నప్పుడే అక్కడ మాస్టర్స్ డిగ్రీ చదువుతున్న షాహిద్ లతీఫ్ తో పరిచయమైంది. అది ప్రణయంగా మారి, వివాహం చేసుకున్నారు. షాహిద్ సినిమారంగంలో ఉండేవారు. ఇది కూడా వారి సంప్రదాయ కుటుంబానికి నచ్చలేదు. ముఖ్యంగా చిన్నతనం నుంచి అండగా నిలబడిన సోదరుడు ఆజీమ్ బేగ్ వ్యతిరేకించడం చిత్రం.

రష్యన్ రచయితలను, ఇంగ్లీష్ రచయితలను అపారంగా చదివిన ఇస్మత్ కు రచ

హాథ్, 'చోటీ' (కథా సంకలనాలు), 'కాగజి హై పైరహాన్' (ఆత్మకథ) ఆమె రచనలలో కొన్ని. గరం హవా, అర్జున్, మైక్రీమ్స్, లీహాఫ్ ఆమె కథల ఆధారంగా తీసిన చిత్రాలే. రచయిత్రిగా చుగ్తాయ్ ఎంతటి ఉన్నత శిఖరాలను అధిరోహించిందో చెప్పడానికి ఒక్క 'లిహాఫ్' కథ చాలు. ఈ కథ ఆమెను బోను కూడా ఎక్కించింది. అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అశ్లీలత ఆరోపణతో లాహోర్ కోర్టులో కేసు నడిపింది. ఆమెతో పాటు మరో కథ కారణంగా అప్పుడే విచారణను ఎదుర్కొన్న రచయిత సాదత్ హసన్ మంట్. ఇద్దరూ కేసుల నుంచి బయటపడ్డారు. మిత్రులయ్యారు.

తన జ్ఞాపకాలకు అక్షరరూపం ఇస్తూ చుగ్తాయ్ రాసిన ఈ కాసిన్ని వాక్యాలు చదవడం ఒక గొప్ప అనుభవం. 'నేను ముస్లిమ్ ని. విగ్రహారాధన మాకు పాపం. కానీ పురాణాలనేవి ఈ దేశపు వారసత్వ సంపద. యుగాల సంస్కృతీ, తత్వమూ అందులో మిళితమై ఉన్నాయి. మతం వేరు. జాతి వేరు. సంస్కృతి వేరు. ఈ దేశపు మట్టిలో, నీటిలో, గాలిలో, సూర్యరశ్మిలో నాకు సమాన భాగమున్నట్టే ఈ సంస్కృతిలోనూ ఉంది. నేను హోలీకి రంగులు అడితేనూ, దీపావళికి దీపాలు పెడితేనూ నా మత విశ్వాసాలు భంగమవుతాయా? నా విశ్వాసాలూ, వివేకమూ అంత తేలిగ్గా దెబ్బతినేటంత బలహీనమైనవా?' (అను: పి. సత్యవతి)

మరో ప్రముఖ ఉర్దూ రచయిత్రి కురుతులన్ హైదర్ మిత్రురాలి మీద తమాషా అయిన వ్యాఖ్య చేసింది. ఇస్మత్ చుగ్తాయ్ 'మహిళా చెంఘిజ్ఖాన్' అన్నారామె. నిజానికి చుగ్తాయ్ కలం కత్తి కంటే పదును.

- గోపరాజు నారాయణరావు

రచయిత్రిగా చుగ్తాయ్ ఎంతటి ఉన్నత శిఖరాలను అధిరోహించిందో చెప్పడానికి ఒక్క 'లిహాఫ్' కథ చాలు. ఈ కథ ఆమెను బోను కూడా ఎక్కించింది. అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అశ్లీలత ఆరోపణతో లాహోర్ కోర్టులో కేసు నడిపింది.

వంటపని ఇంటి పని ఏమాత్రం సరిపడేది కాదు. వంటింటికే పరిమితం కావడం ఎంతమాత్రం సరికాదని ఏడెనిమిది దశాబ్దాల నాడే భావించిన భావుకురాలు. పుస్తకాలంటే ప్రాణం. ఈ ధోరణి చూసిన తల్లికి కడుపు మండిపోయేది. అలీగర్డ్ మిషనరీ స్కూల్లో చేర్పించడం దగ్గర కూడా పెద్ద అల్లరే అయింది. చదువు కొనసాగించకుంటే ఇంట్లోంచి పారిపోతానని బెదిరించి మరీ స్కూల్లో చేరారు ఇస్మత్. పదిమంది సంతానంలో ఈ ఒక్క అమ్మాయే ఇలాంటి తిరుగుబాటు ధోరణి ప్రదర్శించడం ఆ తల్లిని కలచి వేసేది. కానీ తండ్రి, ఒక సోదరుడి మద్దతు ఉండేది. ముస్లింల ఇంట పుట్టినా ఆమె ఆ ఆచారాలు పాటించడానికి అంగీకరించలేదు.

నలు చేయాలన్న ఆలోచన ఆజీమ్ ను చూశాకే వచ్చింది. ఆనాటికే అతడు రచయిత. అయితే ఆమె రచనకు ఒక దృక్పథం ఏర్పడడానికి కారణం- 1936లో జరిగిన లక్నో అభ్యుదయ రచయితల సమావేశం. ఉర్దూ మహా రచయిత మున్షీ ప్రేమ్ చంద్ రోజులను లెక్కిస్తూ కూడా ఈ సమావేశానికి హాజరయ్యారు. ఈ సమావేశమే భారతీయ సాహిత్యానికి కొత్త దిశను చూపించింది. ఎన్నో నవలలు, కథలు, రేడియో నాటికలు రాశారామె. 'జిద్దీ', 'తేడీ లకీర్', 'ఏక్ బాత్', 'మాసూమా', 'దిల్ కీ దరియా', 'ఏక్ ఖత్రా ఏ ఖాన్', 'ఇన్నాన్ ఔర్ ఫరిష్టే (నవలలు, నవలికలు); 'ధనీ బాంకే', పైతాన్ (నాటికలు, రేడియో నాటికలు), 'కలియా', 'దో

నిమిషాలు కాలాన్ని అనుసరించే సైనికులు కాదు. కొన్ని క్షణాలు ఉంటాయి— అవి చరిత్రను మారుస్తాయి. ఆ క్షణాలను కొన్ని శతాబ్దాల పాటు, కొన్ని తరాలు జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ ఉంటాయి. అలాంటి క్షణాలను కెమేరాలో బంధించే అవకాశం కొందరికే వస్తుంది.

ఎర్రకోట మీద యూనియన్ జాక్ అవనతమై, మొదటిసారి త్రివర్ణ పతాకం ఆవిష్కృతమైన ఉద్విగ్న ఘట్టాన్ని ఫోటోలో బంధించి కొన్ని తరాలు చూసే అవకాశం ఇవ్వడం గురించి తలుచుకుంటే ఎలా ఉంటుంది? ఆఖరి గవర్నర్ జనరల్

ఫీలో ప్రవేశించారు.

భారతదేశం స్వరాజ్య ఉద్యమంలో తలమునకలై ఉన్న కాలంలో వైరావాలా కెమేరా పట్టారు. వందలాది ఫోటోలు తీశారు. ఎక్కువగా 'డి.ఎల్.డి-13' అనే బైలైన్ తో అవి 'లైఫ్-టైమ్' మొదలు అనేక విఖ్యాత పత్రికలలో కనిపించేవి.

గుజరాత్ నుంచి ఆమె 1942లో ముంబైకి మకాం మార్చారు. అంటే క్విట్ ఇండియా సమరానికి వేదిక దగ్గరకు వచ్చారామె. ఆ తరువాత ఢిల్లీ వెళ్లారు. అక్కడ ముప్పయ్యే సంవత్సరాల పాటు ఫోటోలు తీశారు.

పుట్టింది పార్సీ కుటుంబమే అయినా భారతీయ సంప్రదాయంలో చీర ధరించి ఆమె ఫోటోలు తీయడానికి వెళ్లేవారు. దీని మీద కెన్నెడీ వంటి ప్రఖ్యాతులు వచ్చినప్పుడు గుసగుసలు కూడా వచ్చాయి. ఆమె తరువాత రంగంలోకి వచ్చిన ఫోటో జర్నలిస్టులు ఆమెను 'మమ్మీ' అని ముద్దుగా పిలుచుకుంటూ ఉండేవారు.

నిజానికి వైరావాలా 1970 తరువాత ఫోటోలు తీయడం స్వచ్ఛందంగా విరమించుకున్నారు. అంటే ఫోటో జర్నలిజానికి గుడ్ బై చెప్పారు.

కెమేరా కన్నుకు పరిమితులు ఉండవంటారు. కానీ మాకు అన్నీ ఉండేవి. డ్రెస్ కోడ్ కూడా ఉండేది. ఇప్పటి వాళ్లకు ఏ ఇబ్బందులూ లేవు. కానీ ఓ మంచి ఫోటో తీయడానికి వేచివుండే ఓపిక వీళ్లకి లేదనిపిస్తోంది

- చనిపోయే ముందు ఓ ఇంటర్వ్యూలో హుమయ్

చరిత్రకు సాక్షి

మౌంట్ బాటన్ ఇంగ్లండ్ కు పయనమైనప్పటి దృశ్యం, దేశ విభజన తరువాత ముంబై విడిచి వెళుతూ ఆఖరిసారి విలేజరుల సమావేశంలో ఖాయిద్ ఏ ఆజమ్ జిన్నా మాట్లాడుతున్న దృశ్యం గురించి ఆలోచిస్తే ఆ అనుభూతి వేరుగా ఉంటుంది. ఇలాంటి ఫోటోలు తీసే అద్భుత అవకాశాన్ని దక్కించుకున్న తొలి భారతీయ మహిళ హుమయ్ వైరావాలా. మన దేశంలో తొలి మహిళా జర్నలిస్టు వైరావాలాయే (9 డిసెంబర్, 1913 - 15 జనవరి, 2012).

గుజరాత్ లోని నవాసారి అనేచోట ఒక పేద పార్సీల కుటుంబంలో పుట్టింది వైరావాలా. ఆ కాలపు మహిళలకు విద్యావకాశాలు చాలా తక్కువ. వైరావాలాకు చదువుకునే అవకాశం వచ్చింది. కానీ ఆమె ఫోటోగ్రఫీని ఎంచుకున్నారు. తండ్రి ఉర్దూ-పార్సీ రంగస్థల నటుడు. వైరావాలా తన బాయ్ ఫ్రెండ్ మనెక్ష్ వైరావాలా దగ్గర మొదట ఫోటోలు తీయడం నేర్చుకుంది. తరువాత ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి వహించిన జేజే స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్స్ (ముంబై)లో చేరింది. 1930లోనే ఆమె ఫోటోగ్ర

ఫ్రథమ ప్రధాని పండిట్ నెహ్రూ తనకు ఇష్టమైన 'సబ్జెక్ట్' అని వైరావాలా చెప్పుకునేవారు. మొదటి రిపబ్లిక్ డే ఉత్సవాన్ని ఆమె కెమేరా బంధించింది. ఆ దృశ్యం నేటికీ దేశ ప్రజల కళ్లకు కట్టిన ట్టుగా ఉంటుంది. వైరావాలా లైఫ్-టైమ్ సంచిక కోసం తీసిన మరో అద్భుతమైన ఫోటో- 1959లో దలైలామా భారతదేశంలో ప్రవేశించిన ఘట్టం. సంప్రదాయక దుస్తులలో, గుర్రం మీద మందీ మార్చలంతో వస్తున్న దలైలామాను ఆ ఫోటోలో చూస్తే వింత అనుభూతి కలుగుతుంది.

గాంధీజీ అంతిమయాత్ర, నెహ్రూ అంత్యక్రియలను కూడా వైరావాలా ఫోటోలు తీశారు. ఆ ఇద్దరి మృతి భారతదేశాన్ని ఎంత వేదనకు గురి చేసిందో ఆ ఫోటోలు మౌనంగా ఆవిష్కరిస్తాయంటే అతిశయోక్తి కాదు.

20వ శతాబ్దం చరిత్రలో దిగ్గంతులుగా చెప్పదగిన పలువురిని కూడా వైరావాలా ఫోటో తీసింది. మార్టిన్ లూథర్ కింగ్, మార్షల్ టిటో, కృశ్ణేష్, బ్రెజ్ నేవ్ ఇలా ఎందరో ప్రముఖులను ఆమె ఫోటో తీశారు.

హుమయ్ వైరావాలా:

భారతీయ తొలి మహిళా ఫోటోగ్రాఫర్

ఇందుకు ఉన్న కారణాన్ని కూడా ఆమె దాచుకోలేదు. ఆ తరం ఫోటోగ్రాఫర్లు, ఫోటో జర్నలిస్టులు చెడుమార్గాలు పడుతున్నారని అందుకు మనస్తాపం చెంది వృత్తి నుంచి తప్పుకుంటున్నట్టు ప్రకటించారు.

భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమ చరిత్రలో తుది కీలక ఘట్టాలకు ప్రత్యక్షసాక్షిగా ఉన్న హుమయ్ కు చాలాకాలం ఎలాంటి పురస్కారమూ లభించలేదు. చివరికి ఎప్పటికో 'పద్మవిభూషణ్' ఇచ్చి ప్రభుత్వం తప్పు దిద్దుకుంది.

వైరావాలా ఢిల్లీ నుంచి రాజస్థాన్ లోని పిలానీ వెళ్లారు. ఏకైక కుమారుడు ఫారుఖ్ అక్కడే ప్రొఫెసర్ గా పనిచేసేవారు. 1989లో ఆ ఒక్క కుమారుడు క్యాన్సర్ తో మరణించాడు. దీనితో ఆ గొప్ప ఫోటోగ్రాఫర్ జీవితం ఒక్కసారి ఫేదైపోయింది. తరువాత గుజరాత్ వెళ్లి పోయి నిరంతరం మొక్కల మధ్య పెరుగుతూ ఒంటరిగా జీవించారామె. 2012లో హఠాత్తుగా మరణించారు.

ఎవరైనా నాకే భయపడాలి తప్ప నేనెవరికీ
భయపడను. అయినా ఎందుకు భయపడాలి?
అంత అవసరం లేదు. ఎందుకంటే నాకు ప్రతిభ
ఉంది. అది నాకు దేవుడిచ్చిన వరం.

- ఓ ఇంటర్వ్యూలో
భానుమతీ రామకృష్ణ

మహాశక్తి

భానుమతి: నటి, నిర్మాత, దర్శకురాలు, సంగీత దర్శకురాలు, రచయిత్రి

‘ఓహోహో... పావురమా’... 1945లో ఆడవాళ్లు ఇళ్లలో నుంచి రావడానికే జంకే రోజులలో సినిమాల్లో ప్రవేశించి స్లీప్ లెస్ బ్లాజ్ ధరించి వెండితెర మీద నాగయ్యను కప్పించింది ఆమె. ‘పరుగులు తీయాలి... గిత్తలు ఉరకలు వేయాలి’... ఎన్టీఆర్ తో ఎడ్ల బండి మీద పరుగులు తీసింది ఆమె. చల్లని రాత్రి వేళ ఏ.ఎన్.ఆర్ ని నిద్ర పుచ్చుతూ ‘మెల్లమెల్లగా చల్లచల్లగా’ పాట పాడింది ఆమె. పుట్టింది ఒంగోలు. చేరింది చెన్నపట్నం. సినీ రంగంలో మగవారికి సవాల్ గా నిలిచిన శక్తి స్వరూపం.

వాళ్లది ఏముంది? కొందరికి పాడటం మాత్రం వచ్చు. భానుమతి పాడగలదు. కొందరికి ఆడటం మాత్రమే వచ్చు. భానుమతి ఆడగలదు. మరికొందరికి బాగా నటించడమే వచ్చు. భానుమతి వారి కంటే బాగా నటించగలదు. కొందరు దర్శకత్వం మాత్రమే చేయగలరు. భానుమతికి రాకపోతే కదా. కొందరు నిర్మాతలుగా మాత్రమే ఉండి కాసులు లెక్కపెట్టగలరు. భానుమతి నిర్మాతలకే నిర్మాత. స్టూడియోలు మగాళ్ల సొత్తు. భానుమతి స్టూడియో భరణి నక్షత్రంలా వెలిగింది. కొందరు కింగ్ మేకర్లు కావచ్చు. కాని భానుమతిని మించిన కింగ్ మేకర్ ఎవరు? సౌతిండియా సూపర్ స్టార్. హిందీకి చండీరాణి. ఆమె చేసిన ప్రయోగాలు ఎవరు చేశారు? వర విక్రయాన్ని, చింతామణిని, నల దమయంతిని ఎవరు చూపారు?

ఇంతటి శక్తి ఒక స్త్రీకి ఉండటం ఇంతటి ప్రతిభను నిలబెట్టుకోవడం ఇంతటి స్ఫూర్తి ఆమె మిగిల్చి వెళ్లటం నాలుగైదు సీక్వెల్స్ గా తీయగలిగిన ఘనచరిత్ర.

‘చక్రపాణి’, ‘విప్రనారాయణ’, ‘బాటసారి’, ‘మల్లీశ్వరి’, ‘బొబ్బిలి యుద్ధం’... ఒక ఆర్టిస్టుకు అన్ని క్లాసిక్స్ దొరకడం అద్భుతం. క్యారెక్టర్ ఆర్టిస్టుగా మారాక కూడా ఆమె నటన ప్రేక్షకులకు ‘మట్టిలో మాణిక్యం’గా తోచింది. ‘మంగమ్మగారి మనవడు’లో మంగమ్మకు దిష్టి తీసి గుమ్మడికాయలు కొట్టేలా చేసింది. తను వెలుగుతూ సాటి నటులను వెలిగించేవాళ్లు ఉంటారు- సావిత్రిలా. కాని భానుమతి స్కూల్ అది కాదు. తను తినేస్తుంది. మిగిలినవాళ్లు తమను తాము కాపాడుకోవాలి... అది ఎన్టీఆర్ అయినా ఏఎన్నార్ అయినా. మగవారిలో ఆ వైభోగం ఒకరికే దక్కింది- ఎస్.వి.రంగారావుకి.

భానుమతి గొంతు వెంటనే నచ్చేసేది కాదు. అది ‘తినగ తినగ వేము తియ్యనుండు’. వినాలి ఓపిగ్గా. శాంతంగా. అప్పుడు రుచి తెలుస్తుంది. ‘మనసున మల్లెల మాలలూగెనె’..., ‘ఎందుకే నీకింత తొందర’..., ‘పిలచిన బిగువటరా’..., వివాహ బంధంలో ఎన్టీఆర్ కు పి.బి.శ్రీనివాస్ గొంతివ్వగా నీళ్ల మీద తేలుతూ భానుమతి పాడిన డ్యూయెట్ ‘నీటిలోన నింగిలోన నీవె

ఉన్నావులే’.. దోర మామిడి పండు. ఆమె భక్తి గీతాలలో భక్తులకు ఉండే అహం ఉంటుంది. అది దేవుడికి ఎంతో నచ్చుతుంది. ‘శ్రీకర కరుణాలవాల వేణుగోపాల’... ‘శరణం నీ దివ్యచరణం’... ‘శ్రీ సూర్యనారాయణ మేలుకో’... ప్రభాత గీతాలు. ‘నగుమోము’.. మహామహులు పాడారు. వివాహబంధంలో భానుమతి కూడా ఆ త్యాగయ్య పదాన్ని అద్భుతంగా ఆలపించి ఆ వాగ్గేయకారుని పాదాల దగ్గర తన స్వరమాలను అలంకరించారు.

భానుమతి రచయిత్రి. నటిగా ఎంత ఈజ్ ఉంటుందో రచనలో కూడా అంతే ఈజ్ ఉంటుంది. పొగరుబోతులందరికీ హాస్యం అంటే ఇష్టం. భానుమతికి కూడా.

కొందరికి పాడటం మాత్రం వచ్చు. భానుమతి పాడగలదు. కొందరికి ఆడటం మాత్రమే వచ్చు. భానుమతి ఆడగలదు. మరికొందరికి బాగా నటించడమే వచ్చు. భానుమతి వారి కంటే బాగా నటించగలదు.

హాయిగా నవ్వేవాళ్లందరూ ఎంత వయసొచ్చినా పసిపిల్లలే.

తల ఒంచి బతకలేదు. తన నిలువెత్తు అంతస్తును ఎట్టి పరిస్థితులలోనూ కుదించుకోలేదు. ఓవర్సీస్ కలెక్షన్లు... వంద కోట్ల క్లబ్బులు నేటి హీరోయిన్లకు కొలమానం అయితే వాళ్లంతా భానుమతిని చేరాలంటే ఒక కాంతి సంవత్సరం పడుతుంది. భానుమతి సాధించింది సాధించాలంటే ఒకరి భుజాల మీద మరొకరుగా వంద మంది నిలుచోవాల్సి వస్తుంది.

కొన్ని రిపీట్ కావు. భానుమతీ అంతే.

- నెటిజన్ కిశోర్

Mohan publications
Religious Book Store

Cover P

Timeline

About

Photos

Reviews

More

- 3 were here 3 this week
- View Pages Feed
See posts from other Pages
- Invite friends to like this Page
- 907 post reach this week

Boost Your Page for ₹137
Reach even more people in Rajahmundry

[Boost Page](#)

Opp. Ajantha Hotel fortgate
Rajahmundry, Andhra Pradesh, India

090324 62565

Open
Today 9:00AM - 9:00PM

Add Pin Range

<http://www.mohanpublic...>

[Boost Website](#)

Mohan publications added 7 new photos
Published by Rama Chandra Rao Abula (11 · November 28, 2016) · [View](#)

మోహన్ పబ్లికేషన్స్
(ప్రైవేట్ లిమిటెడ్) (ప్రైవేట్ లిమిటెడ్) (ప్రైవేట్ లిమిటెడ్)
ప్రైవేట్ లిమిటెడ్ (ప్రైవేట్ లిమిటెడ్) (ప్రైవేట్ లిమిటెడ్)
"మోహన్ పబ్లికేషన్స్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్" (ప్రైవేట్ లిమిటెడ్)
అనుమతి లేని పబ్లికేషన్స్... See More

2,105 people reached

[Boost Post](#)

907 Post Reach

8 Website Clicks

1 of 5 Response Rate

Recent

- 2015
- 2014
- 2013
- 2012

Mohan Publications

ఫేస్బుక్లో మోహన్ పబ్లికేషన్స్ పేజీ - లైక్ చేయండి మేము పోస్టు చేసే అనేక ఆధ్యాత్మిక పి.డి.ఎఫ్. లు ఉచితంగా పొందండి మీకు నచ్చిన పోస్టులను షేర్ చేయండి

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. ప్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ. 10-00
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	25-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం	7-50
6. కేదారేశ్వర వ్రతం	7-50
7. త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	7-50
8. త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం	10-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	20-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	20-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటతో)	20-00
14. సంతోషిమాతా వ్రతం	20-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం	20-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం	20-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	20-00
18. శివదీక్ష	10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22. స్త్రీల ప్రతకథలు	30-00
23. స్త్రీలప్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేదునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24. స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటతో)	36-00
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	20-00
26. ఆరువ్రతాలు	30-00
27. ధన్వంతరీ ప్రతకల్పం	10-00
28. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00
29. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
30. శ్రీ చక్రపూజ	10-00
31. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
32. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00

33. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	వెల రూ. 10-00
34. శ్రీలలితానిత్యపూజ(లలితాసహస్రనామస్తోత్రంతో)	10-00
35. శ్రీ గాయత్రీ నిత్యపూజ	10-00
36. అన్నపూర్ణ నిత్యపూజ	10-00
37. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
38. మహిషాసుర మర్ధినీపూజ	10-00
39. రాజరాజేశ్వరీ నిత్యపూజ	10-00
40. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
41. కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
42. శివపూజ	10-00
43. వీరభద్ర పూజ	10-00
44. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
45. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
46. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
47. రామదేవుని కథ	10-00
48. శివదేవుని కథ	10-00
49. లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
50. వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
51. బ్రహ్మంగారి నిత్యపూజ	10-00
52. సూర్య నిత్యపూజ	10-00
53. నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
54. రుక్మిణీ కల్యాణం	20-00
55. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	20-00
56. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	20-00
57. 16 సోమవారముల వ్రతము	20-00
58. పార్వతీకల్యాణం	20-00
59. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	20-00
60. పంచముఖ ఆంజనేయనిత్యపూజ	20-00
61. అష్టనాగపూజ	36-00
62. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
63. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
64. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
65. ఏదేవునికి ఏవిధముగాదీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
66. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
67. హనుమద్ వ్రతం	36-00

68. పంచాయతన పూజ	వెల రూ. 45-00
69. 28 వ్రతములు	108-00
70. కలశపూజలు (9ఒకేసారి)	150-00
71. కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)	150-00
72. హ్రీంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)	150-00
73. అర్చన	40-00
74. శ్రీరామ కర్ణామృతము	99-00
75. శ్రీ దేవీ భాగవతం	99-00
76. శ్రీ దేవీ భాగవతం (కేస్ బైండ్)	360-00
77. క్షేత్రనామార్చన	63-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	40-00
2. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు(కేస్ బైండ్)	63-00
3. స్థూలాక్షరిలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు (ప్రతికసైజ్ కేస్ బైండ్)	108-00
పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	
4. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ),,	40-00
5. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు),,	40-00
6. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
7. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళి: (63)	20-00
8. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్(క్రాస్)	36-00
9. లలితా సహస్రనామములు	20-00
10. లక్ష్మీ సహస్రనామములు	20-00
11. దుర్గా సహస్రనామములు	20-00
12. అంజనేయ సహస్రనామములు	20-00
13. శివ సహస్రనామములు	20-00
14. విష్ణు సహస్రనామములు	20-00
15. గణపతి సహస్రనామములు	20-00
16. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	20-00
18. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	20-00
19. శ్రీరామా సహస్రనామములు	20-00
20. లక్ష్మీనృసింహసహస్రనామములు	20-00
21. సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	20-00
22. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	20-00
23. మణిద్వీపవర్ణన (పెద్దది)	20-00
24. సంద్యావందనం	20-00
25. మంత్రపుష్పమ్	20-00
26. త్రిభాషా హనుమాన్ చాలీసా	10-00

27. హనుమాన్ చాలీసా	వెల రూ. 9-00
28. మణిద్వీపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
29. ఆరు చాలీసాలు	10-00
30. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
31. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
32. ఆరుదండకాలు	6-00
33. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	6-00
34. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
35. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దనీస్తోత్రంతో)	10-00
36. బాలాత్రిపుర సుందరీ నిత్యపూజ	10-00
37. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
38. భగవద్గీత మూలం	20-00
39. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
40. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
41. పురాణపండలలితా- విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
42. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
44. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
45. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
46. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
47. కుజదోషం	10-00
48. కాలసర్ప దోషం	10-00
49. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
50. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
51. సర్వదేవతా ధ్యానశ్లోకములు	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. జపమంత్రాలు	10-00
57. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
58. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
59. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు-పంచారామాలతో	10-00
60. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
61. నవదుర్గలు	10-00
62. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00

63. మహాన్యాసమ్	వెల రూ. 36-00
64. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
65. సంధ్యా వందనం (పెద్దది)	36-00
66. గోమాతపూజావిధానము	10-00
67. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
68. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు	
-ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
69. నిత్యదేవతార్చన	45-00
70. శ్రీలలితా సహస్రనామములు	
-విపులవివరణసహితం	144-00
71. శ్రీ దుర్గాసప్తశతి-(చండీ) హోమవిధానము
72. సర్వదేవతా స్తోత్రనిధి	99-00
73. మణిద్వీపము (విపుల వచన వ్యాఖ్యానము)	99-00
74. కాలభైరవ రక్షాకవచము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	99-00
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	99-00
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	99-00
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రాస్)	54-00
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రాస్)	54-00
6. దాసగణకృత శ్రీసాయి చరిత్ర	36-00
7. నవనాథ చరిత్ర	99-00
8. శ్రీసాయిచరిత్ర(బైండు)	
ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	54-00
9. శ్రీగురుచరిత్ర (బైండు)	
ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	54-00
10. సత్యదత్తవ్రతం	
-దత్తాత్రేయపూజాకల్పం, సహస్రంతో	20-00
11. అనఘాదేవీ వ్రతం	20-00
12. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
13. మనసులోనిప్రశ్నకుశ్రీసాయిబాబాజవాబులు	30-00
14. అక్షరక్రమములో శ్రీసాయిసూక్తులు	30-00
15. శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	20-00
16. శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
17. శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
18. శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
19. శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
20. "శ్రీసాయి"కోటి	25-00

21. "శ్రీసాయిరామ్"కోటి	వెల రూ. 20-00
22. శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
23. శ్రీ సాయివేయినామాలు	3-50
24. శ్రీ సాయి సహస్ర నామావళి	10-00
25. శ్రీ సాయి చాలీసా-సుప్రభాతం	10-00
26. శ్రీ సాయినాథ చాలీసా	10-00
27. శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	10-00
28. శ్రీ సాయి నిత్యపూజ (పాకెట్)	10-00
29. శ్రీ సాయి సూక్తులు	10-00
30. శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి-దత్తచాలీసా	10-00
31. శ్రీసాయి నక్షత్రమాలిక	10-00
32. హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	12-00
33. శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	45-00
34. ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	12-00
35. షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
36. సాయిసత్యవ్రతం	20-00
37. సాయి అనుగ్రహమ్	108-00
38. నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
39. శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
40. హృదయంలో సాయి	12-00
41. శ్రీషిరిడిసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్చరిత్ర)	99-00
42. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	60-00
2. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	116-00
3. శ్రీచక్ర పంచాంగం (తొలి మహిళాపంచాంగం)	45-00
4. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	60-00
5. ములుగువారిరాశిఫలితాలు(12రాశులువారికి)	40-00
6. ములుగువారిరాశిఫలితాలు విడివిడిగాఒక్కొక్కటి	10-00
7. కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	
-(శ్రీనివాసగార్గేయ-ప్రణతిటివి)	25-00
8. శుభమస్తు (పిడపర్తి) క్యాలండర్	25-00
9. సాదా క్యాలండర్	5-00
10. పాకెట్ క్యాలండర్	15-00
11. తాజక నీలకంఠీయమ్	100-00
12. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	150-00
13. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	150-00
14. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	150-00

15. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	వెల రూ. 150-00
16. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17. సింపుల్ రెమిడీస్	250-00
18. శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19. పూర్వ పరాశరి	100-00
20. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21. ప్రశ్న సింధు	99-00
22. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	45-00
23. సర్వార్థ ఫలచంద్రిక	99-00
24. సూర్యసిద్ధాంత పంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	150-00
25. దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	150-00
26. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	45-00
27. జాతక గణిత ప్రవేశిక	50-00
28. జ్యోతిషమర్మబోధిని	50-00
29. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	50-00
30. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	50-00
31. జాతక మకరందం	36-00
32. జ్యోతిష సరస్వతి	36-00
33. మీజననకాల విశేషాలు	36-00
34. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	36-00
35. జ్యోతిష స్వయంబోధిని	36-00
36. శుభముహూర్త శిరోమణి	36-00
37. నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
38. పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
39. సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
40. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
41. నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
42. శుభశకునాలు	25-00
43. హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
44. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
45. ముహూర్త దీపిక	99-00
46. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	25-00
47. కలలు ఫలితాలు	25-00
48. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
49. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం)	
-పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
50. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	108-00
51. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం(1940-2050)	999-00

52. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	వెల రూ. 50-00
53. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
54. జాతకచక్రం మీరే వేసుకోవచ్చు	36-00
55. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (నూరుయోగాలఫలితాలు)	108-00
56. అంగసాముద్రికం	36-00
57. హస్త సాముద్రికం	40-00
58. లాల్ కితాబ్	99-00
59. శకునశాస్త్రం	80-00
60. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
61. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	150-00
62. అష్టకవర్ణ	50-00
63. బృహత్జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	200-00
64. లగ్నరత్నాకరం	45-00
65. షట్పంచాశిక	120-00
66. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషంనేర్చుకొనండి	270-00
67. 40 రోజుల్లో సాముద్రికంనేర్చుకొనండి	150-00
68. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	150-00
69. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
70. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
71. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు న్యూమరాలాజీ సూపర్ గైడ్	270-00 200-00
72. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	50-00
73. ముహూర్తచింతామణి	99-00
74. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	50-00
75. ప్రసిద్ధవ్యక్తుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	150-00
76. అదృష్టరెమెడీస్	120-00
77. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	50-00
78. జ్యోతిష రెమిడీస్	300-00
79. జాతకమూర్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం(కొండపల్లి)	250-00
80. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం(కొండపల్లి)	250-00
81. నాడీజ్యోతిషం	50-00
82. గార్గేయం మీ గ్రహబలం రెమిడీస్	250-00
83. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	50-00
84. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	50-00
85. గౌతమసంహిత	50-00

86. హోరరత్నమాల	వెల రూ. 50-00
87. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
88. పుష్కర పంచాంగం	540-00
89. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
90. వింత జ్యోష్యములు	50-00
91. షోడశవర్ణాలు	200-00
92-105. రవి/చంద్ర/కుజ/బుధ/గురు/శుక్ర/శని/రాహుకేతు -నవగ్రహములకు ఒక్కొక్క పుస్తకం	99-00
93. ముహూర్తమార్తాండం	50-00
94. లఘుజాతకం	50-00
95. జాతకాలంకారము	50-00
99-107. మేషాది మీనం-12 లగ్నాలు ఒక్కొక్క లగ్నం గ్రంథం	99-00
108. నారద సంహిత	200-00
109. పంచాంగపీఠికలేఖికాగణితం	250-00
110. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
111. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
112. రమలశాస్త్రం	108-00
113. ముహూర్త రత్నావళి బి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు	250-00
114. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
115. గ్రహభావ బలములు	50-00
116. కాలచక్రదశ	50-00
117. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
118. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
119. పురోగామి జాతకం	50-00
120. భావార్థరత్నాకరం	75-00
121. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
122. అష్టకవర్గ పద్ధతి:	75-00
123. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు, సమాధానాలు	75-00
124. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
125. ముహూర్తం	75-00
126. విశిష్ట జాతకములు	125-00
127. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
128. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
129. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు వెల రూ.	
130. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
131. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
132. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
133. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
134. భావార్థరత్నాకరము	100-00
135. ముహూర్త చింతామణి	100-00
136. ముహూర్త చింతామణి-పార్వ2	200-00
137. స్వప్న శాస్త్రము	50-00
138. శతయోగమంజరి	33-00
139. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	165-00
140. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
141. వసంతరాజశకునమ్ (ఎం.ఆర్.వి.శర్మ)	250-00
142. ఉపాసనా విధానము (ఎం.ఆర్.వి.శర్మ)	99-00
143. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	50-00
144. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
145. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	50-00
146. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
147. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
148. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
5. వాస్తులు	
1. 40 రోజుల్లో “వాస్తువిద్య” నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు (బైందు)	108-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	54-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	54-00
5. గృహవాస్తు చిట్కాలు	54-00
6. వాస్తు పూజ	54-00
7. వాస్తు సూత్రములు	54-00
8. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	54-00
9. గృహవాస్తు వర్ణాలు	99-00
10. విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	50-00
11. విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీ ఇండ్ల ఆయములు	99-00
12. విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13. ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14. శుభవాస్తు	270-00
15. వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	108-00
16. వాస్తుశాస్త్రం	120-00

17. హౌస్ ప్లాన్లు	వెల రూ. 50-00
18. గృహవాస్తుసారం	50-00
19. గృహవాస్తు చంద్రిక	50-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం	50-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	50-00
22. వాస్తురత్నాకరం (కొండపల్లి)	50-00
23. వాస్తుశిరోమణి	50-00
24. శ్రీకృష్ణవాస్తు	50-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	108-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	50-00
27. వాస్తుదుందిభి	108-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక	99-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	50-00
30. జలవాస్తు, శల్యవాస్తు (దంతూరిపండ్రినాథ్)	75-00
31. మయవాస్తు (గోరసవీరభద్రాచార్య)	120-00
32. వాస్తుజ్యోతి	54-00
33. వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00

6. మంత్రశాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	54-00
2. తంత్రజాలం	54-00
3. మంత్రశక్తి	54-00
4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	54-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	54-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	54-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	54-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	54-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	54-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	54-00
11. సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	54-00
12. సదాచార దీపిక	54-00
13. యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	54-00
14. ప్రపంచసారతంత్రం	54-00
15. బదనిక తంత్రమ్	54-00
16. ఉచ్చిష్ట గణపతి తంత్రమ్	54-00
17. గుప్త సాధన తంత్రం	54-00
18. గంధర్వ తంత్రమ్	54-00
19. సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	54-00
20. యంత్ర మంత్ర తంత్ర	54-00

21. పాశుపత తంత్రం	వెల రూ. 99-00
22. పంచదశ మహాఖడ్గ తంత్రం	99-00
23. రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24. మంత్రసిద్ధి	108-00
25. పరశురామతంత్రమ్	108-00
26. శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27. శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28. గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29. శూలినీదుర్గాతంత్రం (చిన్నది)	100-00
30. మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
31. శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
32. మహామృత్యుంజయతమృతపాశుపతమ్	200-00
33. సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
34. హవన తంత్రం	250-00
35. షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
36. శాక్తేయతంత్రం	250-00
37. రుద్రయామళతంత్రం	250-00
38. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
39. హిరణ్యశూలినీ తంత్రమ్	250-00
40. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
42. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
43. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
44. శాంతితంత్రమ్	250-00
45. యంత్రసిద్ధి	360-00
46. శ్రీ లక్ష్మీ తంత్రమ్	360-00
47. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
48. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఃకల్పమ్)	360-00
49. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
50. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
51. కామధేనువు తంత్రం	360-00
52. శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2. గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3. గణేశోపాసన 2	99-00
4. నవగ్రహవైభవం	99-00
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00

6. నవగ్రహ వేదం	వెల రూ. 99-00	44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
7. శనిగ్రహారాధన	99-00	45. వివాహ జ్యోతిషమంజరి - వెల రూ.	
8. ఆదిత్యారాధన	99-00	మ్యారేజ్ మ్యాచింగ్ గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
9. సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00	46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు	
10. శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00	(న్యూమరాలజీ లైఫ్ గైడ్) ,,	99-00
11. లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00	47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్ కరక్షన్	99-00
12. హనుమదారాధన	99-00	48. మూకపంచశతీ	99-00
13. లలితారాధన	99-00	49. పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
14. శ్రీ చక్రారాధన	99-00	50. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
15. గాయత్రీ ఆరాధన	99-00	51. గణపతిభాష్యం	99-00
16. వీరభద్రారాధన	99-00	52. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
17. కుజగ్రహారాధన	99-00	53. నవయోగులు	99-00
18. భైరవారాధన	99-00	54. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని దర్శించవలసిన	
19. దైవారాధన	99-00	-ప్రముఖదర్గాలు	99-00
20. గీతారాధన	99-00	55. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు (పెద్దది) -	
21. శ్రీ వేంకటేశ్వరారాధన	99-00	(180 అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
22. హయగ్రీవారాధన	99-00	56. సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
23. లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00	57. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
24. శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00	58. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు, ప్రవరలు	99-00
25. దేవీ లీలామృతం	99-00	59. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
26. పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00	60. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
27. పురాణపండ రామాయణం	99-00	61. శ్రీ లక్ష్మీ గణపతి హోమకల్పం	99-00
28. పురాణపండ భారతం	99-00	62. మార్షల్ ఆర్ట్స్ (కరాటే, కుంగ్ ఫూ నేర్పుకోండి)	99-00
29. పురాణపండ భాగవతం	99-00	63. మ్యాజిక్ గైడ్	99-00
30. (సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00	64. చదరంగం	99-00
31. కాలసర్ప యోగం	99-00	65. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	54-00
32. నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00	66. గరుడపురాణం	40-00
33. నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00	67. మాఘపురాణం	30-00
34. వేదసూక్తములు	99-00	68. శివపురాణం	30-00
35. వేమన పద్యసారామృతం	99-00	69. వైశాఖపురాణం	30-00
36. పండగలు పర్వదినాలు	99-00	70. స్థూలాక్షరి మాఘపురాణం	54-00
37. సూక్తిరత్నాలు	99-00	71. స్థూలాక్షరి శివపురాణం	54-00
38. శ్రీ ఆంజనేయం (చరిత్ర-మహిమ-స్తోత్రాలు)	216-00	72. స్థూలాక్షరి వైశాఖపురాణం	54-00
39. నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00	73. కార్తీక పురాణం	30-00
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00	74. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
41. సాలగ్రామములు	99-00	75. సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	50-00
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడీ	99-00	76. పెద్దబాలశిక్ష	40-00
43. శనిగ్రహరెమిడిస్	99-00	77. గాయత్రీ మహిమ	36-00

78. మత్స్య యంత్ర మహిమ	వెల రూ. 50-00
79. వృక్షదేవతలు	50-00
80. యాజుష స్మార్త సంస్కార చంద్రిక	150-00
81. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
82. చతుర్వేదములు	144-00
83. నవగ్రహారాధన	144-00
84. తాళపత్ర సమాహార గోపురం	144-00
85. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...)	144-00
86. వేదమంత్ర సంహిత	144-00
87. సహస్రలింగార్చన	144-00
88. శ్రీ శివగీత	144-00
89. ద్వాదశశుభపనిషత్తులు	144-00
90. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి (శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	250-00
100. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	216-00
101. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	216-00
102. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	216-00
103. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	40-00
104. దక్షిణావృత శంఖములు	50-00
105. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	36-00
106. ధర్మసింధువు	270-00
107. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	108-00
108. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	36-00
109. భగవత్స్తుతి	...
110. సూర్యోపాసన	36-00
111. సనాతన సంప్రదాయాలు-ఆచారవ్యవహారాలు	...
112. కాశీఖండం	250-00
113. అశ్వనీదేవతలు	216-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	25-00
4. ఆయుర్వేద వైద్యం	36-00
5. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
6. గృహవైద్యసారం	36-00
7. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	54-00
8. ప్రకృతివైద్యం	36-00
9. ఆహారం-వైద్యం	99-00

10. సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం వెల రూ.	99-00
11. ఆయుర్వేదమ్	36-00
12. ఆయుర్వేద మూలికావైద్యదీపిక	99-00
13. దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు వాడకం - ఉపయోగాలు	99-00
14. నాటువైద్యం (కేస్ బైండింగ్)	360-00
15. ఏకమూలికావైద్యం	99-00
16. అష్టాంగ హృదయం(4భాగాలు)	1200-00
17. రహస్యసిద్ధియోగవైద్యసారమ్	99-00
18. ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
19. ఒబెసిటీ	99-00
20. హెల్త్గైడ్	99-00
21. ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
22. ఫుడ్థెరపి	99-00
23. న్యూచురల్థెరపి	99-00
24. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	99-00
25. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
26. యోగామంత్ర	99-00
27. యోగా సందే టు మందే	99-00
28. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్టుడే	99-00
29. హెల్త్ఫైల్	108-00
30. వస్తుగుణపాఠం	250-00
31. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
31. సిద్ధమూలికా రహస్యం	99-00
32. ప్రాణాయామము - యోగా-పతంజలిశ్రీనివాస్	63-00

9. అయ్యప్ప - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యప్ప లీలామృతం	36-00
2. శ్రీ అయ్యప్ప ఆరాధన	54-00
3. శ్రీ అయ్యప్ప భజనపాటలు	54-00
4. శ్రీ అయ్యప్ప పూజాకల్పం	20-00
5. శ్రీ అయ్యప్ప భక్తి గీతాలు	20-00
6. శ్రీ అయ్యప్ప దీక్ష F	10-00
7. శ్రీ అయ్యప్ప భజనమాల F	10-00
8. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యపూజ P	10-00
9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	8-00
10. శ్రీ భవానీ లీలామృతం(దుర్గాభవానీదీక్ష)	36-00
11. దేవీలీలామృతం	99-00
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00

13. దేవీ భక్తిగీతాలు	వెల రూ. 20-00
14. జై భవానీదీక్ష F	10-00
15. భవానీదీక్ష P	8-00
16. దేవీ భక్తిమాల	10-00
17. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
18. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	20-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు	25-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	25-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5. సౌభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7. చిట్టి పాట్టి పాటలు	10-00
8. జాతీయ గీతాలు	10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11. గొబ్బిళ్ళపాటలు, లాలిపాటలు, కోలాటపాటలు	36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు (ఓల్డెస్‌నీస్‌టైల్)	36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనానిధి (1000 కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1. ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2. ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3. ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4. పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00
5. ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6. ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7. వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8. సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1. శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	54-00
2. శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్‌వెజ్)	54-00
3. శాకాహార వంటలు	25-00

4. మాంసాహారవంటలు	వెల రూ. 25-00
5. చిట్టిచిట్కాలు	25-00
6. అందానికి చిట్కాలు	25-00
7. పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	25-00
8. పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శారీబోర్డర్స్	36-00
10. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11. చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	25-00
12. పసందైన ఫాస్ట్‌ఫుడ్ వంటలు	25-00
13. పలావ్‌లు, ఫ్రైడ్ రైస్‌లు, వెరెటీరైస్‌లు	25-00
14. వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	25-00
15. ఇంగ్లీషులో ఆడపిల్లల పేర్లు	54-00
16. ఇంగ్లీషులో మగపిల్లల పేర్లు	54-00
17. బ్రేక్‌ఫాస్ట్ వంటలు	25-00
18. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	25-00
19. మైక్రోవేవ్ వంటలు	99-00
20. సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
21. పిల్లల పేర్లు (బాబు)	36-00
22. పిల్లల పేర్లు (పాప)	36-00
23. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
24. మోడ్రన్ పిల్లల పేర్లు	99-00
25. నోరూరించే నాన్‌వెజ్ వంటలు	99-00
26. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

రహస్య కుక్కుట శాస్త్రం	300-00
కుక్కుట శాస్త్రం	36-00
ఎందరో మహానుభావులు	200-00
యోగాసనాలు	36-00
ప్రాణాయామము-యోగా (పతంజలిశ్రీనివాస్)	63-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	7-50
కాలజ్ఞాన తత్వాలు	36-00
హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	22-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
బుల్లి బాలశిక్ష	20-00

1-100 టేబుల్ బుక్ (క్రాస్ సైజు)	వెల రూ. 10-00
శ్రీరామకోటి	25-00
శ్రీశివకోటి	25-00
మేజిక్	25-00
అంకెలతో గారడీ	25-00
ప్రేమకథలు	25-00
యువతరంగాలు (యువతరంకోసం)	25-00
ప్రేమా నీకు జోహార్లు (లవ్ డిక్షనరీ)	25-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	25-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	25-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	25-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియా యోగం	36-00
ఆనందంగా జీవద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
అసతోమయ సద్గమయ	45-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
పాండవ ఉద్యోగము	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల ప్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్మాలు (ఛైందు)	50-00
కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	300-00
యోగాసనాలు (VG/TNL)	36-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం (ముద్రగడరామారావు)	99-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్ చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	70-00
అష్టముఖ గండభేరుండతంత్రం	75-00

బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	వెల రూ. 99-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	45-00
గీతాంజలి (రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్)	50-00
కాశీరామేశ్వర మజిలీ కథలు	75-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము (భాస్కరభాష్యం)	600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు - వేదవిజ్ఞానము -	
ఫలితజాతక సూత్రములు	595-00
వివాహదీపిక (వేదోక్త విధిః)	200-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు	
విశ్వకర్మ ప్రకాశము	80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు - ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	„250-00
నారద సంహిత	„150-00
వాస్తురాజవల్లభము - మూలానువాదము	„60-00
మయమతము - వచనము	„80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	„160-00
గుప్తవాస్తు వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి
రాహుకేతువులు సమస్త ప్రభావములు	150-00
అంగారకుడు (కుజుడు)	90-00
శుక్రుడు	75-00
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు	„
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక	„
మహాదశా పారిజాతం	„
జాతక నారాయణీయం (వాడ్రేవువారివి)	150-00
వాస్తు నారాయణీయం	„ 120-00
యోగావళీఖండం	„ 120-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)	1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (దావూద్)	370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)	590-00
జయహే...జయహే... (పురాణపండ్రీనివాస్)	27-00
సాయి...	„ 27-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	„ 200-00
శ్రీమాలిక	„ 25-00
ఆరతిసాయిబాబా	„ 11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః (సాగి నరసింహమూర్తి)	500-00
తాజుద్దీన్ బాబా సచ్చరిత్ర	100-00

సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి

ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.

శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు
స్మార్త కాపర్తి కారికలు
నపుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి
విషవైద్య చింతామణి
హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః
ఆపస్తంబీయ ధర్మసూత్రాలు
అపర ప్రయోగ దర్పణం
సర్వశాంతి దర్పణం
గణకరంజని
సంతాన దీపిక
తిథినిర్ణయ కాణ్డః
ముహూర్త దర్పణం
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము
లఘుతాచకము
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)
జాతకామృతతసారం
జాతక బోధిని
సంగీత విద్యాదర్పణం
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం
ముహూర్త మార్తాండం
జాతకరహస్యం
రాజమార్తాండం
ఆయుర్దాయదీపిక
వైద్యామృతం
అనుపానమంజరీ
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః
చికిత్సరత్నము
స్వరచింతామణి

ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం
దైవజ్ఞయజ్ఞో విభూషణం
అనుపాన రత్నకరము
కాలామృతము
దైవజ్ఞకర్ణామృతము
రసేంద్ర చింతామణి
రసరత్న సముచ్చయం
వస్తుగుణరత్నాకరము
హోరానుదర్పణము
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము
స్త్రీజన కల్పవల్లి
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం
సంగీత సుధాసంగ్రహము
అర్క ప్రకాశము
సంగీత మార్తాండము
సంగీత ప్రథమబోధిని
వైద్యకల్పతరువు
రసప్రదీపిక
గణకానందము
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక
సంగీతమార్తాండము
సారావళి
భేషజకల్పము
గురుశిష్య వైద్యచింతామణి
జాతకమణి
సర్వశకున ప్రకాశిక
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ
వసంతరాజ శకునము
తొట్టి వైద్యం
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)
సహస్ర యోగప్రకాశిక

కాపీలు కావలసినవారు : **మోహన్ పబ్లికేషన్స్, ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం**

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట, రాజమండ్రి.

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు, పురాణములు, ఆరాధన
గ్రంథములు, సుప్రభాతములు, మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు, కథలు,
జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్,

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,

రాజమండ్రి. ఫోన్ : (0883) 246 25 65

Cell : 903 , , ,

**PRINTED BOOK
BOOK-POST**

Posted under Rule 121 of P.O. Guide

To _____
M/s. _____

From : ☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

RAJAHMUNDY-533 101 (A.P.)

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

WWW.GRANTHANIDHI.COM

google play store / mohan publications

facebook Like us to follow /Mohanpublications

sale e-books - www.kinige.com

sale e-books - **daily Hunt app**